

2492

regni & dignitas antea per multum
 communis sumus antea per multum
 sub. antea per multum sub. antea per multum
 et sic. **V**enitque talis conditus.
 multum. sumus requiramus.
 quoniam ut in urbe pontificis
 inter se ipso. inter se ipso.
 prout romani curia. Am.

Music. 8°
2492.

Ornitoparchus

ExElectoralibibliotheca
Serenis. Vtriusq; Bauariæ
Ducum

ANDREAE OR

NITOPARCHI MEYNINGENSIS DE

arte cantandi micrologus, libris quatuor
digestus, omnibus muficæ studio-
fis non tam utilis quàm neces-
sarius, diligenter reco-
gnitus.

BIBLIO THECA

REGIA

MONACENSIS

Colonia apud Ioannem Gymnicum.

Anno. M. D. XXXV.

**IN LIBELLI TITVLVM INSCRIP-
tionemq; iocus.**

**Non, quasi res humiles uerbis liber esset amplius.
Despicias titulus quum tibi lectus erit.
Sed tibi succurrat, paruo hic sermone doceri
Quicquid habet docti Musica dulcisona.
Nonne uides (pictis si quid mouere figuris)
Ut numeros Orpheus, Euridiceq; canant?
His igitur studeas, quoniam est occasio, lector,
Et facito ne sis tute πρὸς αὐλοῦ ὄν.**

**NICOLAUS MARESCALCVS THVRIVS,
Vtriusq; Iuris doctor, In Musicen Andreæ
Ornitoparchi.**

**Attica si quid habet, uel si quid Romula musa,
Si quid Iesseæ, sacra camena lyra.
Ingenio clarus dedit Ornitoparchus ex arte,
Connectens paruo, dogmata multa, libro.
Addidit ille Typos, ne res obscura moretur,
Auribus atq; oculis, utilis usq; placet.
Ergo age qui ueras, facilesq; ad neuinata leges
Scire cupis, mox huc, empturienter ades.**

SPECTABILIBVS

PRAECLARISQVE VIRIS LVNENBURGENSIS

Reipublicae moderatoribus oculatissimis, Andreas Ornithoparchus

Meyningensis liberalium disciplinarum Magister, Salutem.

SOCRATEM illum, quem Clarij oraculum dei sapientissimū prae-
cauit, dicere, solitū legimus: Pectora hominū fenestrata esse oportere,
nec occultos habere sensus. Quod si nobis hodie obtigisset, patres amo-
pliss. profecto beneuolentiā erga uos, uestrosq; palā uideretis meā. Sed
cum sermo animorū sit index, nec nisi aut uerbis, aut scriptis, homines,
abstrusosq; hominū conatus cognoscatis, absentis scripta, nō secus ac co-
ram loquentis uerba, aequis aīs suscipiatis quæso. Nec mihi surgunt cristæ, nec crescentē tumi-
dis inflo sermonibus utrē: sed integritas uestra facit, comitas facit, religio facit (qua præ cæ-
teris Borealibus, qui Baltica accolūt littora, clari estis) quod concinentiæ disciplinam, quam
græci Musicen dicunt, Christianæ religionis altricē, morum, probitatis, rerū publicarum de-
niq; si prisca fides ulla præstanda est, parentē, tractare tractauerim, uela insanis undis cre-
diderim, Zoilis atq; Tersitis in me sæuendi copiā dederim, uarias regiones, non citra rerū
mearum iacturam, cuius rei inquirendæ gratia accefferim: pro quiete laceritudine, pro sola-
tio tribulationem, pro gloria contumelia, pro abundantia inopiam sæpe (ut fit) sustinuerim.

Sed

Sed hæc omnia, uiri maximates, leuia uisa sunt. Vt dormitātibus cæteris, quos uestra respu-
fouet, ipse imprimis uestra, & subinde toti Germanæ iuuentuti hac in re prodessem, mores
componerē atq; per honesta musice solatia, ab illicitis conatibus reuocatos, ad seria paulatim
studia adolescentes incitarē. Nam & Socrates, & Plato, Pythagoriciq; omnes, iuuenes iuuen-
culasq; in musicis erudiri, nō ad lasciuiæ incitāmētā, quibus ars ipsa uilescit: sed ad motus ani-
mi sub regula, rationeq; moderādos cōmuni lege sanxerunt. Cum enim inquieta sit iuuenū na-
tura, oblectāmētorumq; per omnia cupida, et ob id seueriorē non suscipiat disciplinā, sub ho-
nesta Musice uoluptate, ad ea ducatur solatia, quæ honestam ualeant oblectare senectutē. Sed
inter ea, quibus se oblectare humanus solet animus, quod maius, qd salubrius, quod honestius
Musica sit, inuenio nihil. Cuius tanta uis est, ut nec sexū repellat, nec ætatem, & (ut est apud
Macrobiū reconditiſsimæ scientiæ uirū) nullum tam immite, tamq; asperū pectus est, quod
non oblectāmētorum eius moueatur affectu. Curas enim abigit, clementiā suadet, iras & re-
primit & suggerit, artes alit, concordiam nutrit, Heroū mētes ad facta fortia accendit, co-
hibet uitia, uirtutes & gignit, & ornat genitas, mores cōponit. Inter oīa enim quæ sensum
patiuntur, id solum mores obtinet, quod auribus obuium est, quēadmodū in Musicis proble-
matibus diffusius Aristoteles declarat. Hic Agamemnon imperator, ad bellū Troianū iturus,
auctore Philelpho, Musicum domi reliquit, qui Clitemnestram coniugē per muliebrium uirtu-
tum laudes, ad pudicitiam, probitatemq; conjugalem cantu hortaretur. Quare non prius illā
ab Aegistho uiciatam ferunt, quam is ē medio Musicum, qui adulterium impediēbat, impie su-
stulisset. Sed & Licurgus, quamuis seuerissimarum legum Lacedæmonijs suis autor esset, Mu-
sice studium egregie uidetur amplexatus, scribit Quintilianus. Transeo ueteres illos Philo-
sophos, ita enim quā sapientes dici maluerunt, qui in hac una tanq̃ Gazophilatio quodā, sum-
mam studiorum suorum reposuerunt. Transeo Reges & principes, qui ob mirandam artis
huius

huius dulcedinem, immensa auri pondera conterunt. Transeo deniq; religiosissimos quosq;, qui & si ab omnibus terrenis uoluptatibus sint alieni, in hac tamen una, tanq̃ diuino quodam oblectamento, iugiter persistunt. Quæ cum pia sit, iucunda sit, celestis sit, naturam habēs & diuinam, & pulchram, & beatam, libellum hunc, quo omnis actiue Musicæ nodositas explicatur, apud Rostochiū Balticæ oræ celebre Gymnasium prima foetura natum, et iam in tribus præclaris Germaniæ Academijs, Tubingensi, Heydelbergensi ac Maguntina, maiorum censurâ emendatum, ac publice lectū, uestræ urbis ingenuis adolescentulis dicare studui, ut horum meritis posteritas adiuta, non mihi, sed ipsis tanq̃ mouentibus causis, iura gratiarum persoluat. Quamobrem, patres oculatissimi, prudētiam uestram oro (uos saltem, ut exorator siens finite) ut & libellum hunc, pium magis quam iucundum non temeritate sed pietate in lucem editum, uestrisq; filijs dicatū, amicis oculis inspicere, & ut eundem pie ac humaniter fouere, dignemini, stili humilitatem, ac libri paruitatem non dedignant. Ieiunis enim, non delicatis (licet & ipsi quod suo conducat stomacho, in eo inueniant) scriptus est, Insuper cum paruos parua, ac magnos magna deceāt, paruus sum, parua do, maiora polliceor, cū factus fuero maior. Valete felices uiri tum ornatiss. tum prudentissimi.

PRÆFATIO IN OPERIS DIVISIONEM.

Cum sit utilius multo, pauca idonea effundere, quam multis inutilibus prægrauari, ut imperatoria scribit maiestas hoc Flacci Venusini carmine cōmonefacta. Quicquid præcipies esto breuis, ut cito dicta, Percipiant animi dociles, teneantq; fideles. Hinc breuissimis quibusdam regulis, actiue Musicæ præcepta, & si non omnia, potissima tamen, ex uarijs autorum libris, in unum colligere decreuimus. Omnium enim habere noticiam ac in nullo penitus peccare, diuinitatis potius, quam humanitatis est indicium. Quos autem hac in re duces sectatus sum, & quorum patrocinio fretus potissimum, ij sunt.

Theorici

Boëtius Romanus
Plutarchus Cheronæus
Diuus Augustinus
Franchinus Gafforus
Valla Placentinus
Faber Stapulensis

Practici

Guido Aretinus
Ioannes pontifex Roma.
Diuus Bernardus
Beatus Gregorius
Bernò abbas
Ioannes Tinctoris.

Verborum igitur ambage postergata, breuitati studentes, quæ certitudinis est mater, omnem actiuam Musicam libris quatuor (tot enim constat partibus) duximus enodandam. Quorum primus plani cantus principia declarabit: Mensuralē alter: Tertius accentum. At contrapunctum (ceu partium aliarum moderatorē ac parentē) loco postremo liber quartus enodabit. Singulorum insuper capita librorum, prout ordo dederit, suis quæque locis explicabuntur.

MUSICAE ORNITOPARCHIANAE LIBER PRIMUS,
mus, plani cantus principia declarans.

HENRICI COTHERI BRVNOPOLITANI.

Argumentum libri primi.

Carmina pontificum monstrat, sua munera, primus.

Fac animum haud lateant, lector amice tuum.

DE MUSICAE DIFFINITIONE, DIVISIONE,
stone, utilitate, ac eius inuentoribus.

CAPVT PRIMVM.

A

Rtem modulatoriā, qua nil dulcius in terris, scripturi, ne ex paruo errore magnus cōsurgat, à diffinitione (qua oīm rerū natura cognoscitur) sumamus exordium: à facilioribus, ut conuenientior disciplina fiat, incipientes. Vnde et à genere,

nere, potestate eius explicata, ad speciuoca magis progrediamur, generaliter primum inde facta diuisione, singulum eorum specialiter describendo.

GENERALIS MUSICAE DESCRIPTIO.

¶ Est autem Musica (ut Franchinus Gafforus Laudensis: lib. 1. cap. 3. Theoricæ suæ scribit) Modulationis peritia, in sono cantuq; consistens. Sono dico, propter eā, quam coelestium orbium motus efficiunt Musicam. Cantu uero, ne eam, qua nos utimur, diffinitione secludam.

MUSICAE DIVISIO.

¶ Musicam tripartitā esse, Boëtius cui inter Latinos Musicæ scriptores primi honores debetur, libro primo Musicæ suæ cap. 2. ostendit: Mundanam scilicet, Humanā, ac Instrumentalē.

DE MUSICA MVNDANA.

¶ Cum excogitasset deus, quem cuncta ad harmoniam fabricasse Plutarchus contendit, mundum hunc constituere mobilem, necessum fuit, ut animā agentem ac mouētem superadderet: non enim à seipsis, nisi animata mouentur corpora, inquit Franchinus lib. primo. Theo. ca. 1. Motus autem ille quoniā uelocissimus est, ac regularissimus, sine sono non fit. Ex ipso enim circumductu, orbium sonū fieri necesse est, scribit Macrobius lib. 2. super Somnio Scipionis: Nec obmisit Boëtius cum dixit: Qui fieri potest, ut tam uelox mundi machina, tacito silentioq; cursu moueatur. Non potest ab hac cœli uertigine ratus ordo modulationis absistere. Natura etiam fert, inquit Romanæ eloquentiæ princeps Cicero li. 6. de Repub. ut extrema ex altera parte grauitur, ex altera uero acute sonent. Est igitur Musica mundana harmonia, syderum motu, atq; sphaerarum impulsu causata. Hanc ex cœlorum concentu, elementorum nexu, atq; temporum uarietate, deprehensam esse, Lodouicus Celius Rodiginus, lectionum antiquarum lib. 5. cap. 25. scribit. Recte igitur Dorilaus Philosophus mundum esse organum dei dixerit. Cur autem ad aures nostras non perueniat sonus illius, secundum Plinium causa est, quoniā immensus aurium sensum excedit sonitus.

DE MUSICA HUMANA.

¶ Humana musica, est diuersorum in uno composito elementorum concordantia: qua spiritalis natura corpore iungitur, ac rationalis cum irrationali concordia copulatur, quæ ex corporis & animæ connexu procedit. Non enim ea, qua anima corpori iungitur amicitia, corporeis ligatur uinculis, sed uirtualibus, ex humorum proportionem causatis. Quid enim animæ potestates, inquit Cælius, tam dissidentaneas ac compugnantes sæpe conspirare facit? Quis corporis elementa conciliat? Quæ alia uis spirituales uigorem mentis compotem mortali ac terrenæ compagi ferruminat atque conglutinat, quam musica illa, quam unusquisque in seipsum descendens deprehendit? Simile enim suo simili saluatur, dissimile uero perturbatur. Hinc est enim cur dissonos sonos perhorrescimus, concordem autem concentum audientes delectamur, quia similem in nobis concordiam esse cognoscimus.

DE MUSICA INSTRUMENTALI.

¶ Musica instrumentalis est Harmonia, instrumentorum præsidio causata. Et quoniam instrumenta aut artificialia sunt, aut naturalia, erit una, quæ artificialibus instrumentis perficitur: alia quæ naturalibus. Hanc Harmonicam, illam uero Organicam, Philosophi nominant.

DE ORGANICA MUSICA.

¶ Organica musica, scribit Cælius, ea est: quæ ad instrumenta spectat. vel est peritiam, cœcensum pulsu, manu, flatu perficiens. Pulsu, ut Cymbala, sistræ, & huiusmodi. Flatu, ut organa, tubæ, tibiæ, cornua. Manu uero ea comprehenduntur instrumenta, quæ uel digitorum discepe dinatione uel clauium articulatione gubernantur. Ea tamen quæ uoluptatibus defluunt instrumenta, à Celio Rodigino deijciuntur.

DE MUSICA HARMONICA.

¶ Harmonica musica est facultas, differentias acutorum grauiumque sonorum, sensu ac ratione
per

perpendens, Boëtius. vel est peritia, humana uoce sonos, naturalium instrumentorum praesidio produciens, producos dijudicans. Hæc ut Placentinus lib. 2. cap. 3. musica sua scribit, duplex est, inspectiua & actiua.

DE MUSICA INSPECTIVA, QUAM

quidam rectius Theoricam appellant.

¶ Inspectiua musica est scientia, sonos naturalibus instrumentis formatos, non auribus, quarum sunt obtusa iudicia: sed ingenio rationeq; perpendens.

DE ACTIVA MUSICA.

¶ Actiua musica quam & practicam dicimus: ut D. August. lib. 1. musica sua refert, est bene modulandi scientia, vel secundum Guidonem in principio doctrinalis sui, est ars liberalis, ueraciter canendi principia administrans. Hanc Franchinus lib. 1. cap. 3. Theorica sic diffinit: Est scientia perfectæ modulationis, sonis, uerbis, ac numeris consistens: quæ pariformiter duplex est scilicet. Mensuralis ac Plana. DE MUSICA MENSURALI.

¶ Mensuralis musica est notarum diuersa quantitas, figurarum inæqualitas. Quoniam augetur, ac minuuntur, iuxta modi, temporis, ac prolationis exigentiam: de qua latius in secundo huius.

DE PLANA MUSICA.

¶ Plana musica (ut D. Bernardus regularis ac ueræ concinætiæ singularis inquisitor, in principio Musicae sua scribit) est regula, naturæ ac formam cantuum regularium determinans. Natura quidem in dispositione, forma autem in progressionem ac compositionem consistit. vel plana musica notarum simplex & uniformis prolatio, quæ nec augeri, nec minui potest.

DE UTILITATE HUIUS ARTIS.

¶ Tanta est huius artis utilitas, scribit Ioannes eius nominis Papa 22. cap. 2. musica sua. Ut si quis operam illi dederit de cantus qualitate, an uulgaris sit, an urbanus, an falsus, iudicabit.

Sciꝑ

Scit & falsum corrigere, & nouam componere. Non est igitur (inquit idem) parua laus, nō modica utilitas, non uilipendendus Musicæ labor: quæ sui cognitorem compositi cantus facit iudicem, falsi emendatorem, ac noui inuentorem.

DE MUSICI ET CANTORIS DISTANTIA.

¶ Concinnem facultatem profitentium, triplex est genus, inquit Franchinus lib. I. ca. 4. Theoricæ suæ. Vnum quod instrumentis agit. Aliud fingit carmina, tertium instrumentorū opus, carmenq; diiudicat. Et primum quidem quod instrumentis agit, totam ibi consumit operā: ut Citharædi, Organistæ: & cæteri omnes, qui instrumentis artificium probant. A musicæ nanq; scientiæ intellectu seiuncti sunt: quoniam famulantur, nihil rationis afferentes: cū sint totius speculationis expertes, sensum sequuti. Et si multa perite ac docte facere uideantur, cōstat tamen eos non habere scientiam: Quoniam rem quam profitentur, intellectus puritate non teneant: & ob hoc ei Musicen bene modulandi negamus scientiam. Est enim scientia sine usu, et maior plerunq;, quā in eis qui usu præcellunt. Celeriores enim digitorum mobilitatem, nō scientiæ, quæ soli animo insistit, attribuimus, sed usui. Nam si aliter esset, unusquisq; quo esset artis peritior, eo esset digitis celerior. Nec tamen omnibus qui instrumentis concinnunt, musices scientiam negamus. Quippe organista & qui in citharis canit, musices scientiam habere poterit. Quod si sit, optimos tales artifices iudicamus.

¶ Secundum genus poetarum est, quod naturali instinctu potius, quam speculatione ducitur ad carmen. Hoc Boëtius à musices speculatione segregat, Augustinus autem connumerat.

¶ Tertium genus musicorū est, quod iudicandi peritiam assumit, et cantilenas bonas à malis discernit. Quod cum totū in speculatione ac ratione sit positū, musicæ arti proprie conuenit.

QVIS VERE MUSICVS DICATUR.

¶ IS igitur uere musicus est, cui adest speculationis rationisq; facultas, nō cui cantandi tantū
practi-

practicabilis adest modus, dicente Boëtio lib. 1. capi. 34. **MUSICUS** is dicitur, qui ratione per-
pensa canendi scientiam, nō operis seruitio, sed imperio speculationis assumit, cui nihil et spe-
culationis et operationis desit. Quare usum concentancum esse uiro docto Cheronæus ille
Plutarchus in musica sua, Meonij Vatis auctoritate compulsus ostendit, persuasione hac, Quo-
niam speculatio cognitionem solum gignit, usus autem eandem ad opus reducit.

QVI DICANTVR CANTORES.

¶ Practicus huius disciplina cantor dicitur, qui ea pronunciat ac canit, quæ musicus dictate
ratione proponit. Vnde inutilis est concentus, quē cantor abiecta ratione pronuntiare tenta-
uerit, si id ipsum quod pronūciat intellectus puritate non tenuerit. Recte igitur Ioannes papa
22. cap. 2. inquit. Cui cantorem melius comparauero quam ebrio, qui domum quidem repetit,
sed quo calle reuertatur penitus ignorat. Est profecto Musicus ad cātorem, sicut Prætor ad
præconē. Quod Guidonis Aretini ista probat sententia. Musicorū ac cantorum magna est di-
stantia. Isti sciunt, illi dicunt, quæ cōponit musica. Nā qui facit, quod non sapit, diffinitur be-
stia. Verū si tonantis uocis laudēt acumina, superabit philomena uel uocalis asina. Speculatio-
nis itaq; musicus practicū antecellit. Est enim præstantius multo, scire, quod quisq; facit, q̄ id
ipsum facere, quod scit. Inde ædificiorum opera, ac triumphos cernimus attribui ijs, quorū im-
perio ac ratione constituta sunt, non quorum opere seruitioq; sunt perfecta. Plurimum igitur
interest, musicus ne quis dicatur, an cantor. Nam et Fabius Quintilianus, inter claros sapien-
tia uiros, Musicos usq; adeo celebratos cōmemorat, ut ijdem musici et uates et sapientes in-
dicarentur. Cantores autē, qui musicam nec à limine salutauerint, Guido bestijs connumerat.

DE MUSICAE INVENTORIBVS.

¶ Musicam antiquissimā esse, clarissimi scriptores testimonio sunt. Nam et Orpheus et Linus
ambo dijs geniti, Fabio teste, ea clauerunt. Cuius intentionē alij alijs attribuerunt. Tū quod
ob uero

ob uetustissimam antiquitatem, humane inuentionis auctor incertior sit, Tum quod tantæ rei dignitas, tot tãtosq; in amorẽ sui trahat, ut singuli (si fieri possit) auctores se dici uelint. Quare & alij Linũ Thebæum, alij Orpheum Thracicum, alij Amphionem Dirceum, alij Pythagoram Samium, artem hanc reperisse arbitrantur. Insuper Eusebius Dionysium, Diodorus Mercurium, Polybius Arcadũ maiores. Apud quos tanta est musicæ celebritas, ut eius imperitiã illic fateri turpissimum sit. Nec id lasciuie causa uel deliciarũ, sed ut labores assiduos, præterea asperitatem, duritiem, ac austriores mores, ex coeli quadam tristitia prouenientes, hac quasi dulcedine, remolliant, atq; contemperet, inquit Celiuſ lectionum antiquarum lib. 5. Si tamen Iosepho, ac sacris literis fides ulla præstanda est, Tubal filius Lamech, eius inuẽtor præcipuus, & antiquitate primus, ante diluuium duabus tabulis, lateritia scilicet & marmorea, posteris eam reliquit inscriptam: Quarum alteram, marmoream scilicet, usq; hodie in Syria esse, quidam prodiderunt. Sed ne ex inuentorum pluralitate error consurgat, constat Tubal ante diluuium, Mosẽ apud Hebræos, Orpheum, Amphionem, & cæteros tales apud gentiles, Pythagoram apud græcos, Boëtium uero apud latinos, musica primum claruisse.

CAPVT SECVNDVM DE VOCIBVS

Consonantia, quæ omnem musicæ regit modulationem, sine uoce non fit, nec uox sine sono, inquit Boëtius lib. 1. capi. 3. Vocis igitur descriptionem inuestigantes, necessario duximus inquirendum, qui soni proprie uoces dicantur. Notandum ergo est, quod solius animantis sonus, uox proprie dicitur. Inanimata enim uocalia non sunt, scribit Celiuſ antiquarum lectionum, libro 10. cap. 55. Quod si fistulas aut fiduculas dicamus uocales, translatiui est, atq; nominis abusio. Neq; animantibus omnibus uox est: sanguine enim carentia, non uociferant. Neq; pisces uocẽ emittunt, quia uox est aëris motus, n̄ autem aërem non recipiunt. Quum igitur animal tantum uocem emittat, & non omne neq;

omni

omni corporis parte. Manus enim attritæ stridunt, non uocem faciunt. Est igitur uox sonus ab ore animalis perfecti, consilio uel significatione prolatus. Cōsilio dico propter tuſſim, quæ uox non est. Significatione uero propter dentium stridorem. Sed cum hæc uocis descriptio, uoci uiuæ tantum, non surdæ musicali (quæ in primis, cum sola syllaba sit, nisi exprimatur actualiter surda est) conueniat, oportet aliam ipsi magis conuenientem inuestigare. Est igitur uox musicalis, quædam syllaba, notarum tenores exprimens. Nota uero, est figura qua cantus intensio uel remissio designatur.

QVIS VOCES MUSICAS PRIMO INVENIT.

Quum autem omnis modulatio uocibus perficiatur, & uoces scribi non possint: sed memoria teneantur, ut Gafforus lib. 5. Theorica. ca. 6. & primo practica. 2. ca. refert. Quo ergo facilius memoriæ mandarentur. Guido ille monachus Aretinus, diuina inspiratione ductus Hymnum Diui Ioannis Baptista deuote examinans, rythmorum sex capitales syllabas, scilicet, ut, re, mi, fa, sol, la, musicis consonantijs conuenire perpendit. Quare eas in introductorij sui chordis applicauit. Quod Ioannes, 22. Romanæ urbis pontifex approbavit.

DE VOCVM DIVISIONE.

Vocum diuisionem, qua in unisonas, æquisonas, consonas, emmeles & sic deinceps diuiduntur, in quarto huius discutiam: hic solum quod ad præsens sufficit ponderando. Vocum ergo.

	b molles		ut fa		mollem	
Alie	Naturales	dicuntur	re sol	quia	mediocrē	causant
		scilicet				sonum.
	♯ durales		mi la		durum	

Vocum in, super alie superiores, scilicet fa, sol, la. Alie, inferiores scilicet ut, re, mi.

REGVLAE DE VOCIBVS.

- ¶ Prima. vt, in Harmonico concentu, aliarum uocum caput est & principium.
- ¶ Secunda, uoces superiores in descensu, inferiores in ascensu rite proferuntur. Huic tamen regulæ loci contra ire quatuor inueniuntur.
- ¶ Primus. In ffaut nunquam canitur ut, nisi sit cantandum fa. in b fa b mi.
- ¶ Secundus, In b fa b mi oportet semper eam, quam Schala requirit, canere uocem.
- ¶ Tertius, vna & eadem uox non debet repeti in secundis, licet id ipsum in quartis, quintis, & octauis optime fieri possit.
- ¶ Quartus, Nec superiores in descensu, nec inferiores in ascensu cantentur, quando mutationem causant non necessariam.

¶ Progressio sex musicalium uocum secundum Arsim & Thesis.

CAPVT TERTIVM DE CLAVIBVS

Latinorum prudentia musicorum, Græcam solertiam imitata (cum antea difficilissimis quibusdam signis, chordas signarent cātores) musicale introductorium, primitus literis insigniuit. Quibus postea Guido Aretinus, quas reperit uoces coniunxit: clauēs q; musicales per lineas ac spatia (ut in introductorio claret suo) primus omnium ordinauit. Est igitur Clauis, aggregatum ex litera & uoce. Principium enim cuiusq; clauis litera est, finis uero uox: uoce dico, non uocibus, tum quod omnes clauēs uocum pluræ

pluralitatem non habeant, tum quod generum, specierum, ac differentiarum, ex quibus definitio constituitur, nomina pluraliter exprimi nequeant. Animal enim, non animalia genus est, Homo species, non homines: rationale differentia, non rationalia. vel formalius: Clavis est reseratio cantus: eo quod similitudine clavis realis cantum aperiat.

DE CLAVIVM NUMERO AC DIFFERENTIA.

¶ Claves (ut Franchinus lib. primo practicae ca. 1. scribit) sunt duae & uiginti numero. Licet Ioannes papa. 22. & Guido (quem ipse post Boetium in musica plurimum ualuisse ca. 5. fateatur) uiginti tantum ponant. Hae autem uiginti duae claves, triplici comprehenduntur ordine. Quorum primus capitalium est, secundus minutarum, tertius geminatarum. Et istae claves omnes differunt inter se positione, figuratione, appellatione. Quia una aliter ponitur, figuratur, appellatur, q̄ alia. Capitalium autem octo, scilicet Γ. A. □. C. D. E. F. G. Minutarum item octo scilicet. a. b. c. d. e. f. g. bfa□mi enim non una clavis est sed duae. Quod ex mutationibus, uocibus, ac instrumentis probatur. Idem de octaua eius superiore bbfa□mi, sentiendum est. Geminatarum uero sex sunt, scilicet aa bb, □□. cc. dd, & ee. Harum autem omnium seriem, decem lineis, ac spacijs totidem: subscripta declarat figura.

¶ GUIDONIS ARETINI, ordinis sancti Benedicti monachi, musici acutissimi introductorium sequitur, qui post Boetium solus apud Latinos Musicam illustrauit, uoces reperit, claves ordinauit, ac ex diuina quadam industria facillimum quendam practicandi modum inuenit, ut in sequenti pictasmate uidere licebit.

Gemi
nata

Excell
lentes.

Acute

Claviū
quedam
dicuntur.

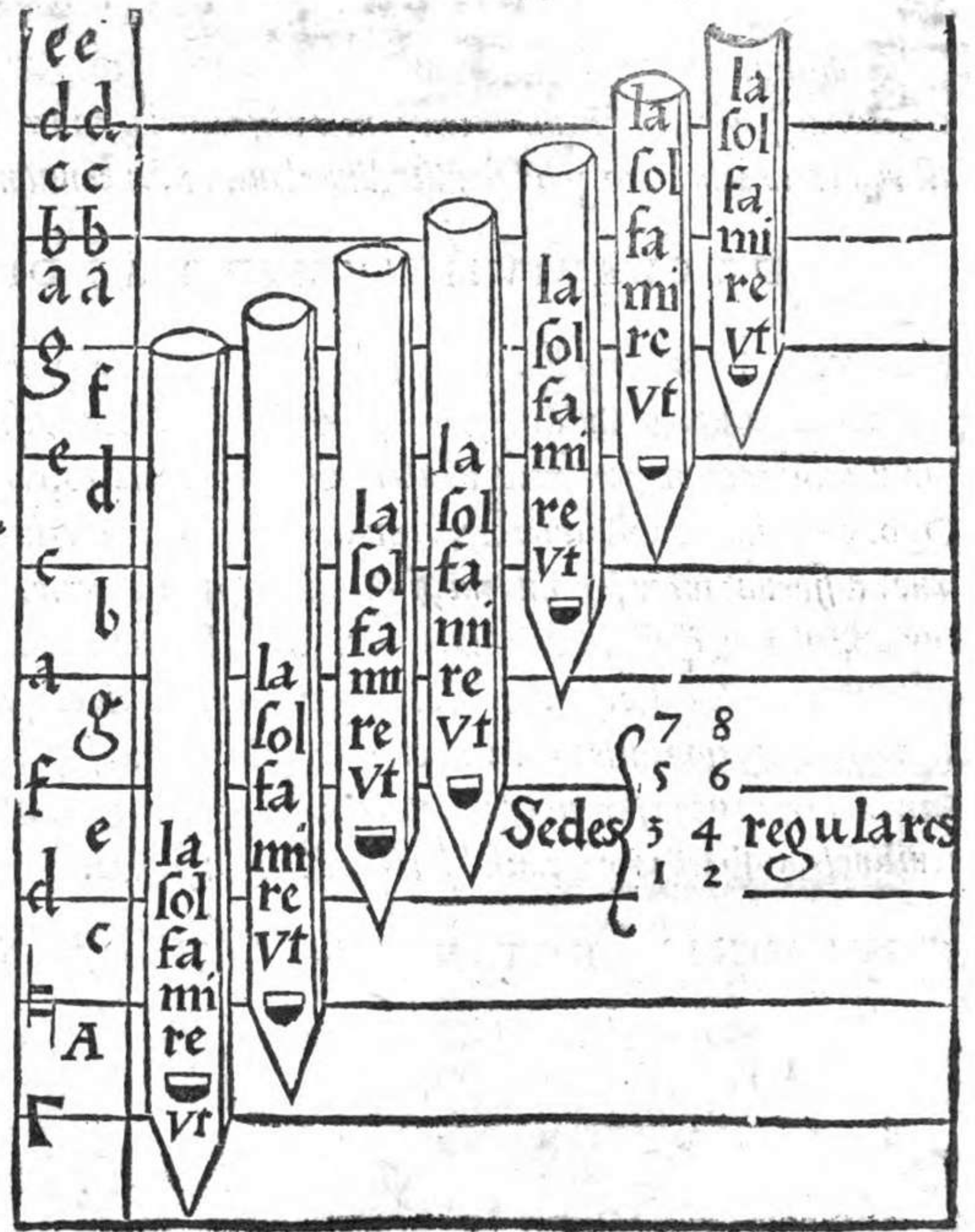
Minu
ta.

Affina
les.

Finas
les.

Cap
tales.

Gras
ues.

DE CLAVIBVS SIGNANDIS.

d d d d l a i o l	d d
g g f o l r e u t	g
c c f o l f a u t	
f f f a u t	
r r u t	r

Signa clauium signata-
rum in cantu plano.

Signa earundem
in mensurali

¶ Clauium quaedā signandae, siue (ut alij uolunt) signatae. quaedam uero non signatae dicuntur. Signatarum quinque sunt principales, scilicet. r ut, Ffaut, c folfaut, g solreut, et d d l a s o l. Quae ambrosiani (ut Franchinus lib. 1. practicae cap. 3. refert) coloribus signabant. Ffaut rubro, c folfaut, glauco, bb uero geminatam coelesti colore pingentes. Gregoriani aut, quos Romana imitatur ecclesia, omnes lineas eodem colore signantes, quolibet signatarum, initiali sua litera, aut alio quouis signo figurat eo modo quo in ascripta patet figura

¶ Sed quae minus principaliter signatur duae sunt, scilicet b rotundum, et □ quadratum. Primum quidem uocem fa, secundum uero mi, eo in quo reperitur loco, cantandum demonstrat. Et nisi quis caute b à □ discernat, cantui confusionem facere uidetur, inquit Berno, sicut uinum et aquam confundens, neutrum deinde discernere potest.

AD LECTORES.

¶ Quum peccatum sit fieri per plura, quod paucioribus fieri potest Candidiss. lectores, negle-

Et a igitur manu, qua tyronum ingenia impediuntur, seducuntur, distrahuntur, Schalam hanc
supra scriptam, numerando ediscite, Hac enim cognita, uoces, clauēs, omnes deniq; muta-
tiones facillime cognoscetis ex intuitu.

DE CLAVIBVS REGVLAE.

¶ Prima, Clauium signatarum, altera distat ab altera per quintam, dempta r ut, quæ ab ffaut
per septimam sciungitur. ¶ Secunda, Clauēs de numero impari in lineis, pares uero in spacijs
continentur. ¶ Tertia, Omnes signatæ, à quibus aliarum iudicium sumitur, in linea ponuntur.
¶ Quarta, Græca litera in grauiori introductorij parte locatur, ob Græcorum reuerentiā, à
quibus Musica defluxit ad nos, inquit enim Berno Abbas lib. i. musicæ suæ Græcā literam ma-
luerunt ponere moderni quā Latinā: ut Græci innuantur huius artis autores. ¶ Quinta. Oēs
clauēs ab eadē litera incipiētes, distant per octauā, inquit Guido, Micrologi sui. s. c. ¶ Sexta.
De octauis idem est iudicium. ¶ Septima, Non licet musico plano ultra r ut descēdere, nec su-
pra eela ascendere. Hinc tres supremæ clauēs, non habent uoces inferiores, quia ultra eas nō
fit ascensus. Nec tres infimæ superiores, quia infra eas nō fit descensus. ¶ Octaua, Quoties in
cantu fracto, ultra extremas clauēs proceditur (quod sæpius fieri solet) sumantur uoces ab
octauis.

CAP. IIII. DE TONIS IN GENERE.

Tonus, ut Guido refert, est regula in fine cantum dijudicans, uel est cognitio principij,
medij, ac finis cuiuslibet cantus, ascensum & descensum indicans.

DE TONORVM NUMERO.

¶ Græcorum quatuor tantum tonos obseruat autoritas, inquit Guido Micrologi. ii. Prothum
scilicet, Deuterum, Tritū & Tetartum. Latini autē ascensum & descēsum consyderātes, atq;
quemuis Græcorum autenticū & placalem partientes, octo tonis omne quod canitur cōclu-
dunt, instar octo partium orationis. Nam non incongruum uidetur, scribit Ioannes ponti-
fex

sex ca. 10. Ut octo tonis omne quod canitur moderetur, quemadmodum octo partibus orationis omne quod dicitur. Hi autem octo toni (ut Franchi. lib. 5. Theri. ca. ulti. et primo practicae 7. ca. declarat) his apud autores nominibus appellantur. Primus Dorius, Secundus Hypodorius, Tertius Phrygius, quem barbarum appellat Porphyrio, Quartus Hypophrygius, Quintus Lydius, Sextus Hypolydius, Septimus Mixolydius, Octauum autem quidam Hypomixolydium dixerunt, alij proprium illi nomen denegauerunt.

DE FINALIBVS TONORVM.

¶ Finales (ut Diuus Bernhardus in musica sua non minus uere quam breuiter expressit) sunt literae Cantuum terminatiuae. In his enim omnis cantus regularis et non transpositus terminari debet, et sunt numero quatuor, ut scribit dominus Guido in Dialogo doctrinalis sui.

Scilicet	Dsolre	in qua finit omnis cantus	Primi	et	Secundi	tonorum regularium
	Elami		Tertij		Quarti	
	Ffaut		Quinti		Sexti	
	Gsolreut		Septimi		Octau	

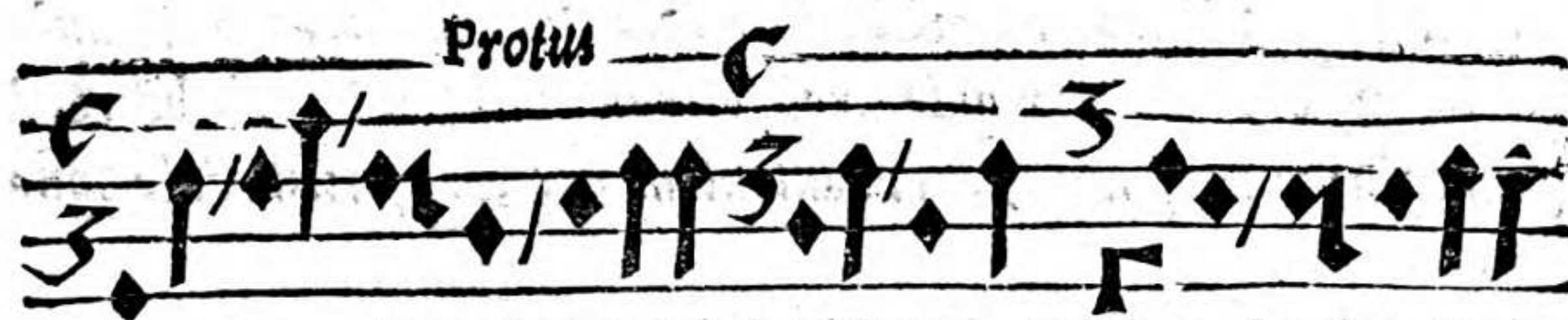
DE AMBITIBVS TONORVM.

¶ Vnde ambitus est nihil aliud, quam circuitus seu spatium, tonis pro ascensu ac descensu, musicorum autoritate concessum. Conceduntur autem cuique tonorum non plusquam decem notae seu uoces, in quibus cursum suum habeat, inquit Diuus Bernhardus in prologo musicae suae. Cuius triplex ibidem ratio assignatur, scilicet Psalterij decachordi autoritas, equalitatis dignitas, ac notandi necessitas. Has decem uoces aliter ordinant Autenti, et aliter placales, Autenti enim unam finali supponunt, octo supraponunt, Placales uero finem in medio locantes, quatuor supponunt, quinque supraponunt. Licet nunc neotericorum luxurians licentia, undecimam cuiuslibet superaddat, ut in subscripta figura claret.

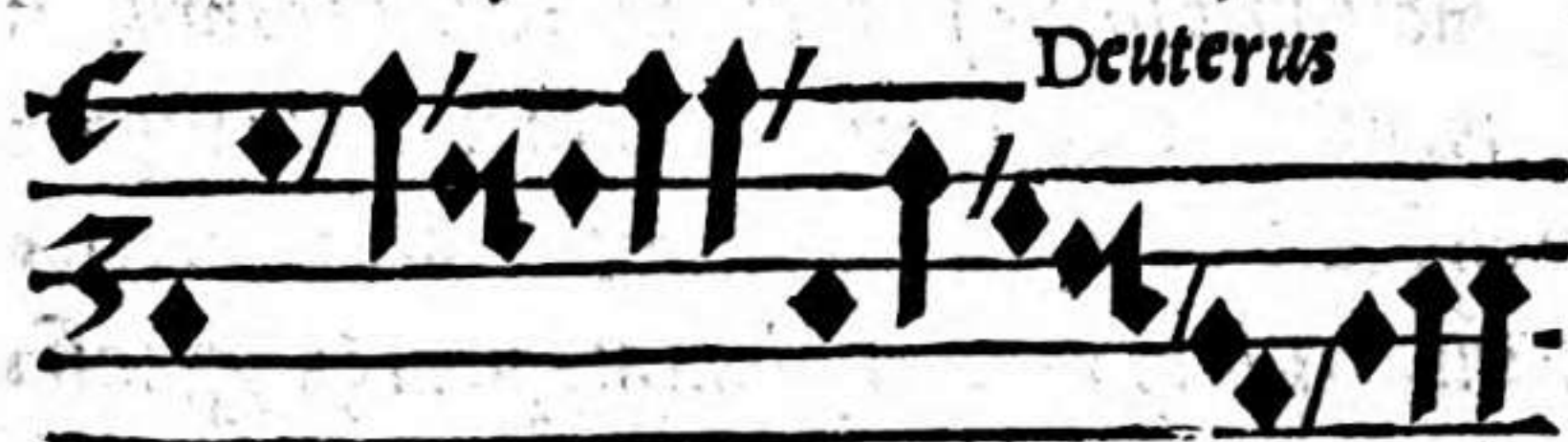
[illegible]

DE REPERCVSSIONIBVS TONORVM.

¶ Vnde repercussio, quæ & Tropus à Guidone dicitur, est cuiuslibet toni propria et adæquata melodia. Vel est proprium cuiusq; toni intervallum, ut in sequentibus patet exemplis.

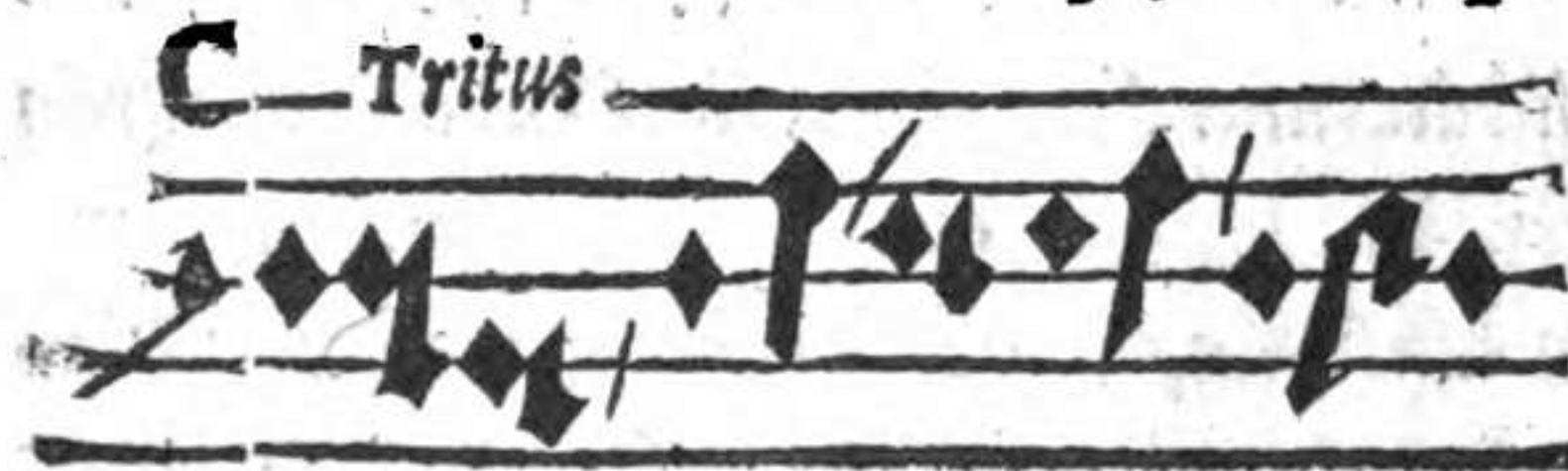
Re la sit Primi Re fa dat norma se cundi

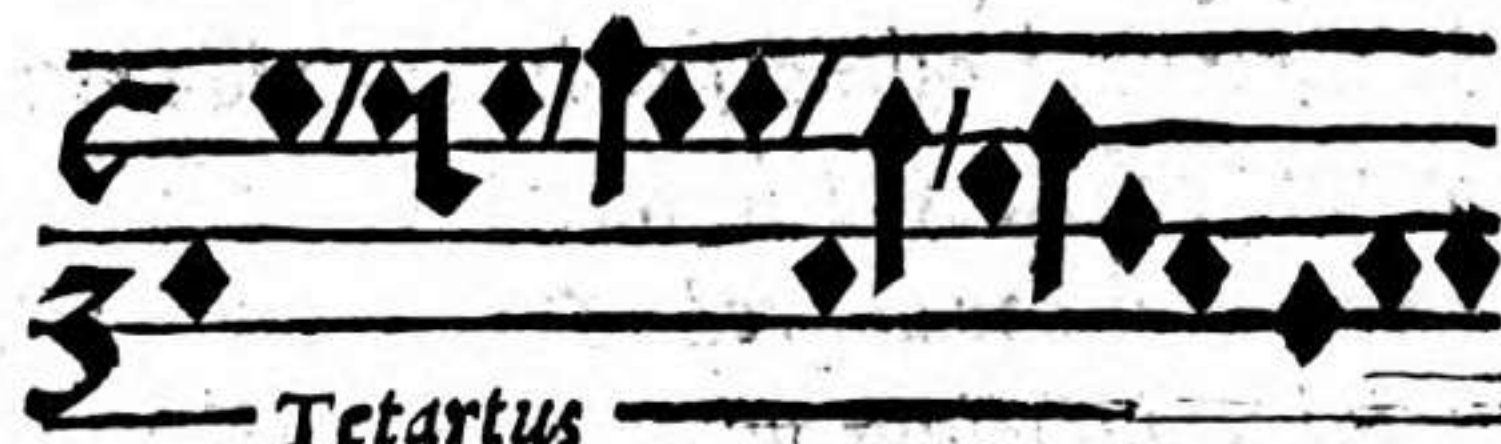
Mi mi dat ternus Mi la poscit sibi quartus

Vt sol qntus pe tit

Sex tus fa la si bi querit

Vt sol ipar tetart^o Vt fa postrem^o habebit

REGVLAE DE TONIS.

¶ Prima, omnes toni impares autentici sunt, pares uero placales. Hi, quia plus descendunt: isti uero, quia supra finalem plus ascendunt, sic dicti.

¶ Secunda regula. Omnis cantus in principio ultra notam finalem mox scandens ad quintam, autentici est: qui uero ad tertiam, uel quartam, infra finalem mox ceciderit, placalis.

¶ Tertia. Cantus in medio ultra finem ad octauam non scandens, etiā si in principio quintā habue-

habuerit placalis est toni: nisi repercussio Autentici ibi reperta, eum præseruet: ut Antiphona Exortum est, quæ octavi toni iudicatur, quia medio ascensum Autenti non habet. Sed repercussio septimi in principio mox apparens, eam ut autenti maneat, præseruat, vide pontificem 12 capite.

QVOT MODIS TONI COGNOSCANTVR.

¶ Tonos tripliciter cognoscimus, principio scilicet, medio, & fine. Principio, nam cantus in principio, ultra finem mox scandens ad quintam, est autenti toni: ut supra in secunda regula dictum est. Medio, & quidem primo, penes ascensum. Nam cantus qui in medio octavam tetigit, autenti est toni, qui uero non, placalis. Secundo penes repercussionem, quam quisque tonorum habet propriam, ut supra: ex qua solo auditu, cuius toni sit cantus quiuis, dinoscitur. Fine, ut supra de finalibus claruit. ¶ Certa insuper reperiuntur cantica, quæ ut autenti ascendant, & ut placalis descendant: & illa neutralia dicuntur, siue mixta: licet Diuo Bernhardus minus probata. Inquit enim: Et quæ est illa execrabilis licentia, quæ opposita coniungit, metas naturales transgrediens, ut discontinuitatem iuncturæ, ita iniuriam irrogat naturæ. Placane igitur insaniunt qui & placalem eleuare, & autentum deprimere præsumunt. Hæc tamen cantica (me iudice) in fine diligenter sunt consideranda, ad quem tonum plus declinent. Dum enim ex quinta in finalem descendant, Autentica sunt. Sin autem ex tertia uel quarta in finem scandunt, placalia dicuntur. vide pontificem 12, & 16. capitibus.

CAPVT QVINTVM DE SOLFIZATIONE.

Vnde Solfizatio est cuiuslibet cantus, per uoces musicales iuxta exigentiã mi & fa, regulata modulatio. Est enim solfizare (teste Gafforo) syllabas ac nomina uocum exprimere

DE TRIPLICI CANENDI MODO.

¶ Omnis cantus tripliciter cantari potest, scilicet solfizando, quod tyronum est, ut canere assues

assuescant. Sonos tantum emittendo, quod instrumentistarum est, ut audientium atq; conscientium animis, curas uel immittant, uel adimant. Textum applicando, quod Cantorum est, ut laudes Deo exprimant.

DE SCHALIS.

¶ Quoniam tonorum diuersitas, solfizandi diuersitatem causat, potissimum circa mi & fa, in bfa $\flat$ mi, quam superius non unam: sed duas clauas esse conclusimus. Ideo musicorum solertia duas schalas, sub quibus omnis cantus regulatur atq; decurrit, excogitauit. Et primam quidem à $\flat$ duro $\flat$ duralem. Secundam uero à b molli, b mollem nominari precepit.

SCHALAE GENERALIS DESCRIPTIO.

¶ Est itaq; schala in genere nihil aliud, nisi cognitio mi & fa in bfa $\flat$ mi, & octauis eius.

QVID SIT SCHALA $\flat$ DURALIS.

¶ Schala $\flat$ duralis est uocum musicalium progressio, scandens ex a in $\flat$ duriter, id est, per uocem mi.

QVID SIT SCHALA b MOLLIS.

¶ Schala uero b mollis est uocum musicalium progressio, scandens ex a in b molliter, id est, per uocem fa. b mollis igitur schala in bfa $\flat$ mi fa. $\flat$ duralis uero semper mi requirit: ut in sequenti paragraphia ad oculum licet uidere.

Ascensus Schale duralis
 Descensus Schale duralis
 Ascensus Schale bmollis
 Descensus Schale bmollis

Schala duralis & que in ea fiunt mutationes.
 Schala bmollis & que sub ea fiunt mutationes.

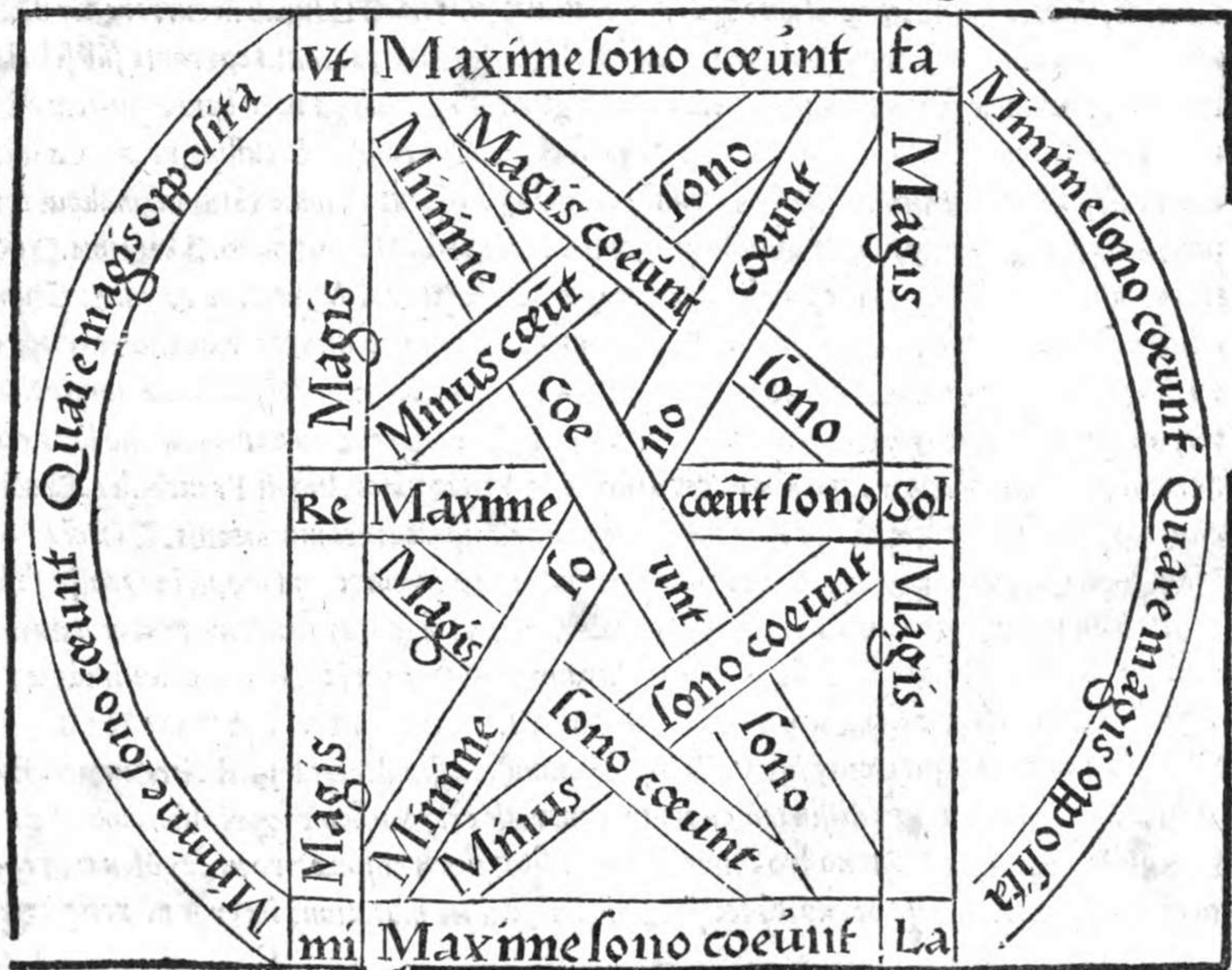
DE SOLFIZATIONE REGVLAE.

¶ Prima. Solfizans cantū aliquem, præ omnibus tonum respiciat, necesse est. Toni enim cognitio, est schalæ, sub qua cantus decurrit, inuentio. ¶ Secunda. Oēs toni decurrūt sub schala b̄durali, præter quintū & sextum. ¶ Tertia. Cantum sub schala b̄durali decurrere, est nihil aliud, q̄ in b̄fa b̄mi mi canere, Sub schala aut̄ b̄molli, fa. ¶ Quarta. Cantu currente sub schala b̄durali, cantandæ sunt uoces infimæ clauium sui generis : sub schala uero b̄molli supremæ. ¶ Quinta. Omni solfizanti uidere erit necessariū, an cantus regularis existat, nec ne. Cantus enim trāsp̄positio, mutationis schalæ plerunq; est occasio. ¶ Sexta. omnis cātus in finalibus terminatus, est regularis & nō transp̄positus, inquit D. Bernard. in Dialogo s̄uo. ¶ Septima. Quoties cantus ascendit ex D̄solre ad alamire per quintā mediate uel immediate & ultra tātum ad secundam, cantandum est fa in b̄fa b̄mi in omni tono, quo ad cantus iterum d̄solre tetigerit, siue signetur, siue non. Cassatur autē hæc regula quoties cantus ad F̄faut mox non reciderit, ut in hymno, Ave maris stella, licet uidere. ¶ Octa. In b̄fa b̄mi & octauis eius, nō licet canere mi pro fa, nec e contra, q̄a sunt uoces dissonæ & repugnātes. Inquit Franchi. li. i. Pract. cap. 4. ¶ Nona. b̄ in locis, ubi præter naturā signatur, respectus est mutationis. ¶ Decia. Variata schala, uariantur & mutationes cū ea, et in toto & in parte. In toto, ut in transp̄positis canticis. In parte, ut in coniunctosis. ¶ Vndecia. Quoties signatur fa uel mi, præter naturā: oportet solfizantē signaturā sequi, quo ad durauerit. ¶ Duodecia. Cum de octauis idem sit iudiciū, eadē in eis fiat solfizatio uocū. CAP. VI. DE MUTATIONIBVS.

VNdc mutatio (ut Georgius Valla li. 3. ca. 4. musicæ suæ declarat) Est alterius pro altero positio. Sed hæc diffinitio, quoniam generalis est, Musico proprie non conuenit. Est igitur Mutatio (prout nostro conuenit proposito) uocis cōsonæ pro uoce cōsona, in eadem clauē positio. Et q̄a oēs uoces consonæ nō sunt, omnes mutationē inter se nō recipiunt.

*Necessarium erit igitur uidere, quibus mutatio uocibus, & quibus non cōueniat. Quoniam
 □ durales in b molles mutantur, nec ediuerso. Hoc autē licet uidere in pictasmate subscripto.*

DIRECTORIUM MUTATIONVM SEQVITVR.

REGVLAE MVLTATIONVM.

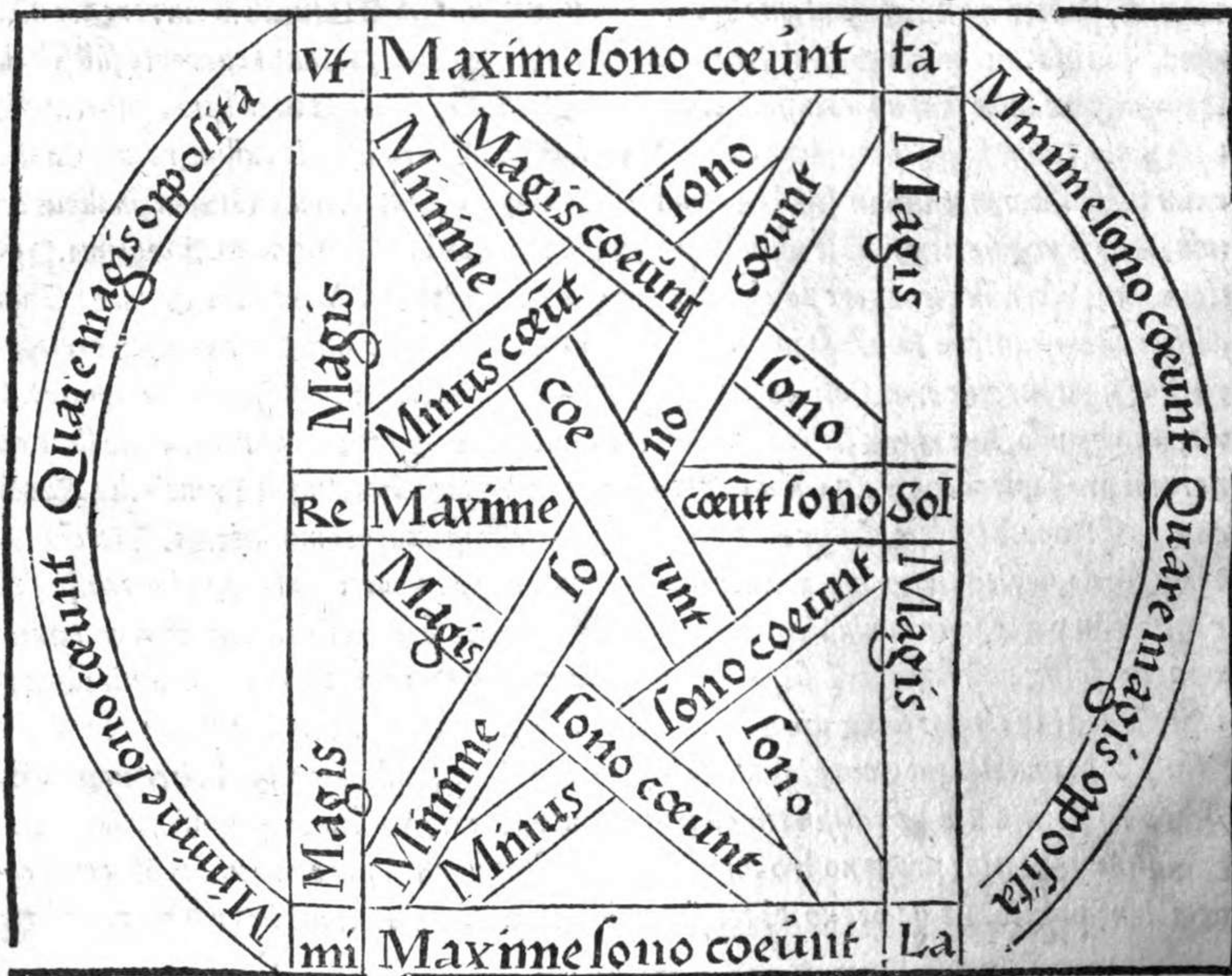
¶ Prima. Quoties defecerit sex musicalium uocum progressio, necessario fit mutatio. ¶ Secunda. In clauē unam uocem habente, mutatio nulla fieri potest: quia unica uox ibi in seipsam non mutatur, licet bene repetatur. ¶ Tertia. In clauibus duas uoces habentibus, duae mutationes fiunt, Prima de inferiore in superiorē. Secunda. ediuerso. Ab hac regula excipiuntur clauēs unius generis uoces habentes, ut ccsolfa, & ddla sol. ¶ Quarta. Clauis tres habens uoces, mutationes sex admittit, licet ibi schalam uariari necesse sit. ¶ Quinta. Nulla fiat mutatio, nisi necessitas ad eam nos impellat. ¶ Sexta. uoces b molles in q durales mutari non possunt, nec e contra: quia dissonant. ¶ Septima. Voces naturales, & in q durales, & in b molles mutantur, quia ancipites sunt, praeter mi & sol, re & fa, quae inter se mutantur: quia in eadem clauē habitare non inueniuntur. ¶ Octaua. In cantu descensu inferior in superiorem uertatur, in ascensu autem ediuerso. ¶ Nona. In clauē unam uocem habente, mutationes tot fieri possunt, quot in eius octaua, quoniam de ijs idem est iudicium. ¶ Decima. Mentalis, non uocalis mutatio facienda est, nisi duae uel tres notae ponantur in eodem loco mutabili.

CAPVT SEPTIMVM DE MODIS SEV INTERVALLIS.

Intervallum (ut Boetius, cuius ingenium in musica nemo attigit unquam, lib. 1. ca. 8. scribit) est soni acuti grauiſq; distantia. uel (ut Placentinus lib. 2. cap. 8. refert) est uia à grauitate in acumen, & ediuerso. uel est distantia uocis à uoce, penes ascensum & descensum consyderata. Ex quo liquet unisonum non esse modum licet sit modorum principium, quemadmodum unitas numerorum. Dicit enim Boetius: Quemadmodum unitas pluralitatis numeriſq; principium est, ita aequalitas proportionum. ¶ Est autem unisonus secundum Georgium vallam lib. 2. cap. 2. status uocis, neq; in acutum neq; in graue tendens. uel est duarum uel plurium notarum, in eodem loco coniunctio: ut patet in exercitio.

Necessarium erit igitur uidere, quibus mutatio uocibus, & quibus non cōueniat. Quoniam
 q̄ durales in b molles mutantur, nec e diuerso. Hoc autē licet uidere in pictasmate subscripto.

DIRECTORIUM MUTATIONVM SEQVITVR.

REGVLAE MVLTATIONVM.

¶ Prima. Quoties defecerit sex musicalium uocum progressio, necessario fit mutatio. ¶ Secunda. In clauē unam uocem habente, mutatio nulla fieri potest: quia unica uox ibi in seipsam non mutatur, licet bene repetatur. ¶ Tertia. In clauibus duas uoces habentibus, duae mutationes fiunt, Prima de inferiore in superiorē. Secunda. ediuerso. Ab hac regula excipiuntur clauēs unius generis uoces habentes, ut ccsolfa, & ddla sol. ¶ Quarta. Clauis tres habens uoces, mutationes sex admittit, licet ibi schalam uariari necesse sit. ¶ Quinta. Nulla fiat mutatio, nisi necessitas ad eam nos impellat. ¶ Sexta. uoces b molles in q durales mutari non possunt, nec e contra: quia dissonant. ¶ Septima. Voces naturales, & in q durales, & in b molles mutantur, quia ancipites sunt, prater mi & sol, re & fa, quae inter se mutantur: quia in eadem clauē habitare non inueniuntur. ¶ Octaua. In cantu descensu inferior in superiorem uertatur, in ascensu autem ediuerso. ¶ Nona. In clauē unam uocem habente, mutationes tot fieri possunt, quot in eius octaua, quoniam de ijs idem est iudicium. ¶ Decima. Mentalis, non uocalis mutatio facienda est, nisi duae uel tres notae ponantur in eodem loco mutabili.

CAPVT SEPTIMVM DE MODIS SEV INTERVALLIS.

Interuallum (ut Boetius, cuius ingenium in musica nemo attigit unquam, lib. 1. ca. 8. scribit) est soni acuti grauisq; distantia. vel (ut Placentinus lib. 2. cap. 8. refert) est uia à grauitate in acumen, & ediuerso. vel est distantia uocis à uoce, penes ascensum & descensum considerata. Ex quo liquet unisonum non esse modum licet sit modorum principium, quemadmodum unitas numerorum. quemadmodum unitas pluralitatis numeri; principium est secundum Georgium Vallam lib. 1. cap. 1. est duarum uel plurium notarum.

DE NUMERO MODORVM.

¶ Sunt autem usitata interualla nouem numero, scilicet Semitonium, & est saltus de uoce in uocem, per secundam imperfectam, molliter sonans. Et fit solum inter mi & fa uoces. Et dicitur Semitonium, non quod dimidiū sit toni (Tonus enim in duo æqua diuidi nō potest) sed dicitur Semitonium, quasi imperfectus tonus, Semum enim dici solet, quod perfectum non est, inquit, Boetius libro 1. cap. 16. Quotuplex autem sit semitonium, in Theoricis olim discutiam.

¶ Tonus, ut Faber Stapulensis scribit, est consonantiarum principium: Vel est consonantia, Epogdoo numero causata. Inquit enim Macrobius Epogdous est numerus, ex quo symphonia generatur: quam Græci tonon dicunt. Vel est uocis à uoce, per secundam perfectam distantia potenter sonans dictus à tonando.

¶ Tonare enim (scribit Ioannes ponti. 22. ca. 8.) est potenter sonare. Et fit tonus inter omnes uoces præter mi & fa, constans ex duobus semitonijs minoribus, & uno commate.

SEMITONVS.

¶ Quem Faber Stapulensis sesquitonium nominat, est interuallum uocis è uoce, per tertiam imperfectam: Tono & Hemitono constans. secundum Placentinum. Species duas habet, apud pontificem. capite 8. Prima est de re ad fa. Secūda de mi ad sol, ut in exercitio clarebit.

DITONVS.

¶ Est perfecta tertia: sic dictus, quasi duos tonos in se habeat, Placentino ac pontifice testibus. Species habet pariformiter duas, Prima est de ut ad mi. Secunda de fa ad la.

DIATESSARON.

Apud Boetium li. 1. ca. 17. Est consonantia quatuor uocum, & trium interuallorum, vel est saltus de uoce in uocem per quartam: constans duobus tonis & minore semitono. Species habet tres, apud Boetium lib. 4. ca. 13. & apud pontifi. ca. 8. Prima est de ut ad fa. Secunda de re ad sol. Tertia de mi ad la.

diapen

DIAPENTE.

¶ Est consonantia quinque uocum et quatuor interuallorum, habet Boetius lib. 1. capi. 18. Vel est saltus uocis à uoce per quintam, constans tribus tonis et semitonio. Species habet quatuor apud Boetium lib. 4. cap. 13. Quare pontifex ipsam Quadrimum esse dicit. Prima est de ut ad sol, secunda de re ad la, tertia de mi ad mi, quarta de fa ad fa.

SEMITONIVM DIAPENTE.

¶ Est interuallum uocis à uoce per sextam imperfectam, secundum Georgium Vallam libro 3. capite 21. tonis tribus ac duobus semitonijs constitutum.

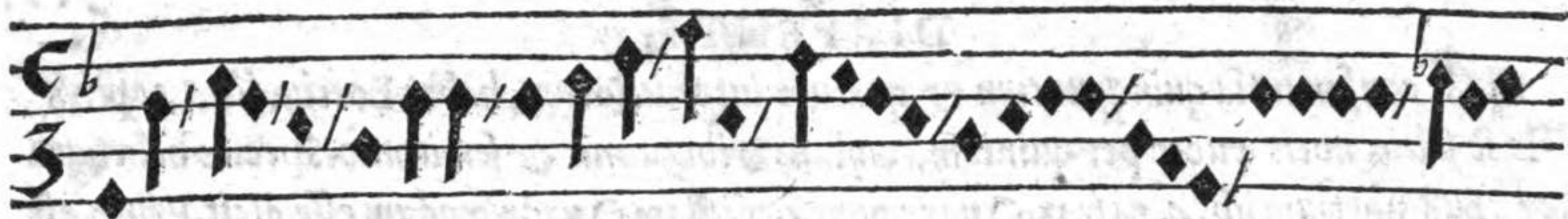
TONVS DIAPENTE.

¶ Est uocis à uoce per sextam perfectam distantia. Quam Stapulensis ex quatuor tonis ac minore semitonio constare testatur.

DIAPASON.

¶ Que sola à Guidone micrologi. 9. capi. perfecta consonantia dicitur, secundum eundem capi. 5. Est interuallum in quo Diatessaron et Diapente iunguntur. Vel (ut Franchinus lib. 1. pract. capi. 7. scribit) est consonantia octo sonorum et septem interuallorum. Vel est consonantia, autore Plutarcho, dupla ratione perpensa. Conficient autem imaginis gratia, duplam rationem. 6 et 12. Sed quibus hæ descriptiones obscuræ uidebuntur, hanc saltem capiāt. Est uocis à uoce per octauam digressio, Tonis quinque et duobus minoribus Semitonijs constituta. Species apud Boetium et Guidonem, celeberrimos musicæ descriptores, septem habet. A qualibet enim litera ad sibi similem, diapason est, Omnis in super modus, tot species habet una minus, quot uoces.

DIRECTORIUM MODORVM SEQUITVR.

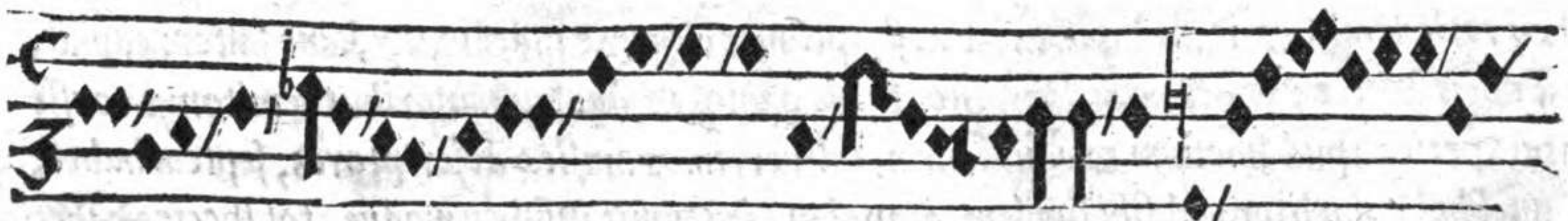
Ter trini sūt modi qui bus omnis cātilena cōtextitur scilicet Uniso nus Se mi-

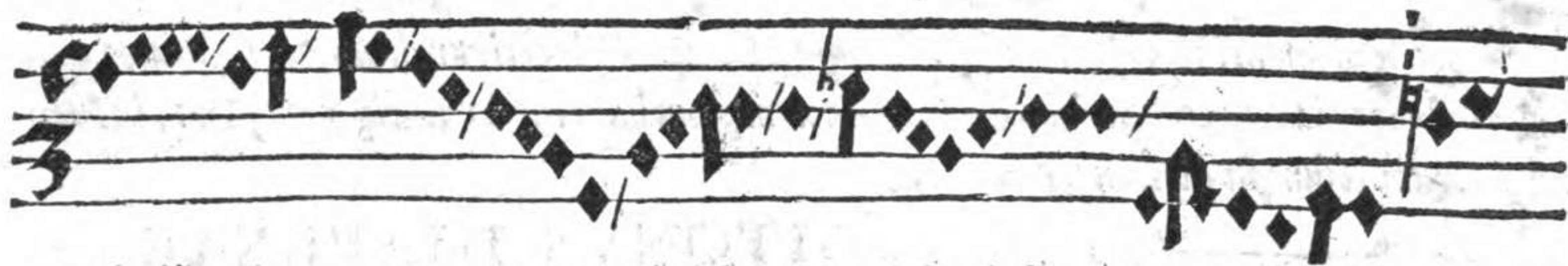
toniū To nus Semidito nus Di to nus Di a tessaron Di a pen-

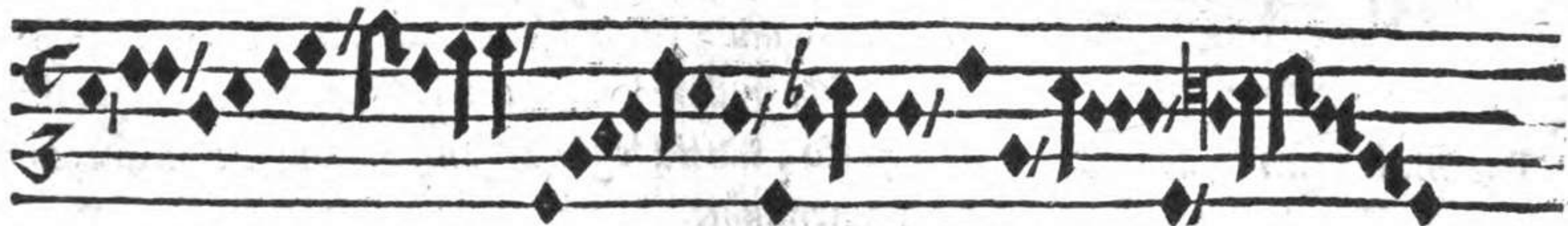
[te Semitoniū cū diapente Tonus cū diapēte adhuc mod⁹ di a pa son Si quē de-

lectat eius hūc modū eē cognoscat cūq; tā paucis mo du lis tota harmōia formeſcit

tilissimū est eam altæ memoriæ cōmēdare nec ab hmōi studio requiesce re Dos

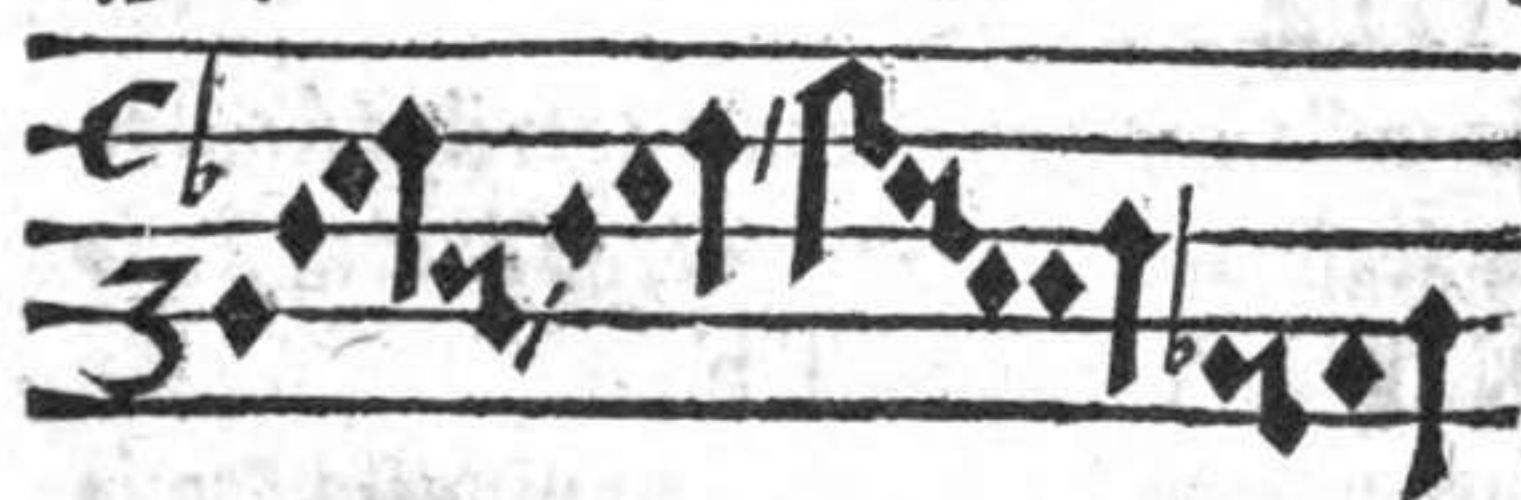

nec uocū iteruallū cognotis Harmōiæ toti⁹ facillime queat cōprehēdere noticiam.

DE INTERVALLIS PROHIBITIS.

Sunt alia quædam interualla, admodū rara: ac Tyronibus poni prohibita. Vt enim poetarum atq; oratorum docta licentia, quædam emeritis suis militibus cōcedit, Tyronibus prohibet ita et musicorum. Horum autem nomina sunt hæc. **TRITONVS.**

Et est saltus de uoce in uocem per quartam duram, tres integros tonos cōplectens: absq; semitonio. Quare et diatessaron maior est, dicente Stapulense: Diatessaron cōsonantiam Trētonus transcendit: Et habetur hic modus in responsorio Isti sunt dies, Dominica Iudica: et in responsorio Vox tonitruī, in dictione Euangelista: ut sic. **SEMIDIAPENTE.**

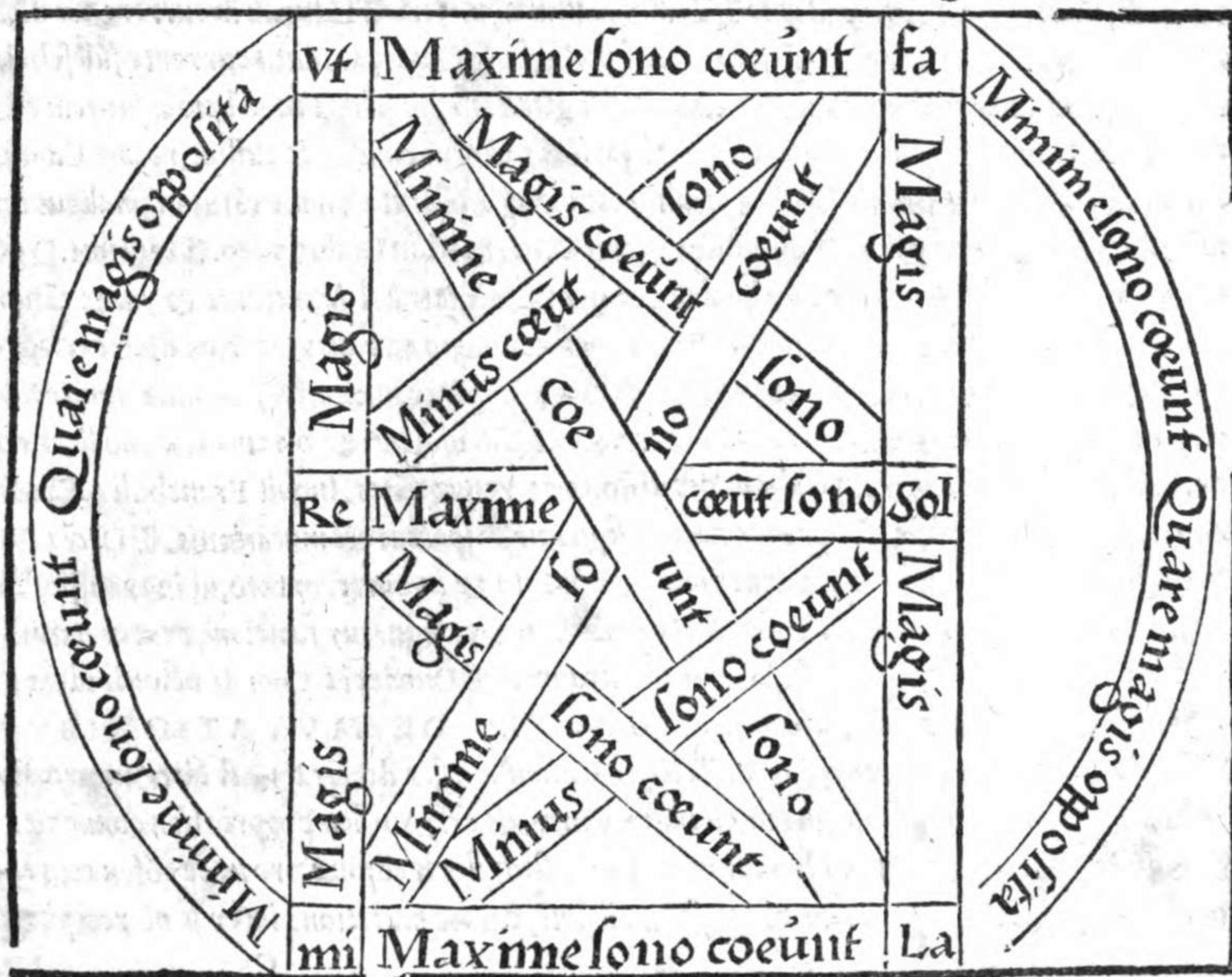
¶ Est interuallū per quintā īperfectā, duos tonos cū duobus semitonijs cōcludēs. Quod licet in plano nō reperiatur cantu, cōditoribus tamē, qui idē psumitare tenētur, noticia eius cōfert plurimū.

Io an nes est Euange li sta.

C 4 Est

Necessarium erit igitur uidere, quibus mutatio uocibus, & quibus non cōueniat. Quoniam
 ¶ durales in b molles mutantur, nec e diuerso. Hoc autē licet uidere in pictasmate subscripto.

DIRECTORIUM MUTATIONVM SEQVITVR.

REGVLAE MVLTATIONVM.

¶ Prima. Quoties defecerit sex musicalium uocum progressio, necessario fit mutatio. ¶ Secunda. In clauē unam uocem habente, mutatio nulla fieri potest: quia unica uox ibi in seipsam non mutatur, licet bene repetatur. ¶ Tertia. In clauibus duas uoces habentibus, duae mutationes fiunt, Prima de inferiore in superiorē. Secunda ediuerso. Ab hac regula excipiuntur clauēs unius generis uoces habentes, ut ccsolfa, & ddla sol. ¶ Quarta. Clauis tres habens uoces, mutationes sex admittit, licet ibi schalam uariari necesse sit. ¶ Quinta. Nulla fiat mutatio, nisi necessitas ad eam nos impellat. ¶ Sexta. uoces b molles in q durales mutari non possunt, nec econtra: quia dissonant. ¶ Septima. Voces naturales, & in q durales, & in b molles mutantur, quia ancipites sunt, praeter mi & sol, re & fa, quae inter se mutantur: quia in eadem clauē habitare non inueniuntur. ¶ Octaua. In cantu descensu inferior in superiorem uertatur, in ascensu autem ediuerso. ¶ Nona. In clauē unam uocem habente, mutationes tot fieri possunt, quot in eius octaua, quoniam de ijs idem est iudicium. ¶ Decima, Mentalis, non uocalis mutatio facienda est, nisi duae uel tres notae ponantur in eodem loco mutabili.

CAPVT SEPTIMVM DE MODIS SEV INTERVALLIS.

Intervallum (ut Boetius, cuius ingenium in musica nemo attigit unquam, lib. 1. ca. 8. scribit) est soni acuti grauisq; distantia. vel (ut Placentinus lib. 2. cap. 8. refert) est uia à grauitate in acumen, & ediuerso. vel est distantia uocis à uoce, penes ascensum & descensum considerata. Ex quo liquet unisonum non esse modum licet sit modorum principium, quemadmodum unitas numerorum. Dicit enim Boetius: Quemadmodum unitas pluralitatis numeriq; principium est, ita aequalitas proportionum. ¶ Est autem unisonus secundum Georgium yallam lib. 2. cap. 2. status uocis, neq; in acutum neq; in graue tendens. vel est duarum uel plurium notarum, in eodem loco coniunctio: ut patet in exercitio.

DE NUMERO MODORVM.

¶ Sunt autem usitata interualla nouem numero, scilicet Semitonium, & est saltus de uoce in uocem, per secundam imperfectam, molliter sonans. Et fit solum inter mi & fa uoces. Et dicitur Semitonium, non quod dimidiū sit toni (Tonus enim in duo æqua diuidi nō potest) sed dicitur Semitonium, quasi imperfectus tonus, Semum enim dici solet, quod perfectum non est, inquit, Boetius libro 1. cap. 16. Quotuplex autem sit semitonium, in Theoricis olim discutiam.

¶ Tonus, ut Faber Stapulensis scribit, est consonantiarum principium: Vel est consonantia, Epogdoo numero causata. Inquit enim Macrobius Epogdous est numerus, ex quo symphonia generatur: quam Græci tonon dicunt. Vel est uocis à uoce, per secundam perfectam distantia potenter sonans dictus à tonando.

¶ Tonare enim (scribit Ioannes ponti. 22. ca. 8.) est potenter sonare. Et fit tonus inter omnes uoces præter mi & fa, constans ex duobus semitonijs minoribus, & uno commate.

SEMITONVS.

¶ Quem Faber Stapulensis sesquitonium nominat, est interuallum uocis è uoce, per tertiam imperfectam: Tono & Hemitono constans. secundum Placentinum. Species duas habet, apud pontificem. capite 8. Prima est de re ad fa. Secūda de mi ad sol, ut in exercitio clarebit.

DITONVS.

¶ Est perfecta tertia: sic dictus, quasi duos tonos in se habeat, Placentino ac pontifice testibus. Species habet pariformiter duas, Prima est de ut ad mi. Secunda de fa ad la.

DIATESSARON.

Apud Boetium li. 1. ca. 17. Est consonantia quatuor uocum, & trium interuallorum. Vel est saltus de uoce in uocem per quartam: constans duobus tonis & minore semitono. Species habet tres, apud Boetium lib. 4. ca. 13. & apud pontifi. ca. 8. Prima est de ut ad fa. Secunda de re ad sol. Tertia de mi ad la.

diapen

DIAPENTE.

¶ Est consonantia quinque uocum et quatuor interuallorum, habet Boetius lib. 1. capi. 18. Vel est saltus uocis à uoce per quintam, constans tribus tonis et semitonio. Species habet quatuor apud Boetium lib. 4. cap. 13. Quare pontifex ipsam Quadrimum esse dicit. Prima est de ut ad sol, secunda de re ad la, tertia de mi ad mi, quarta de fa ad fa.

SEMITONIVM DIAPENTE.

¶ Est interuallum uocis à uoce per sextam imperfectam, secundum Georgium Vallam libro 3. capite 21. tonis tribus ac duobus semitonijs constitutum.

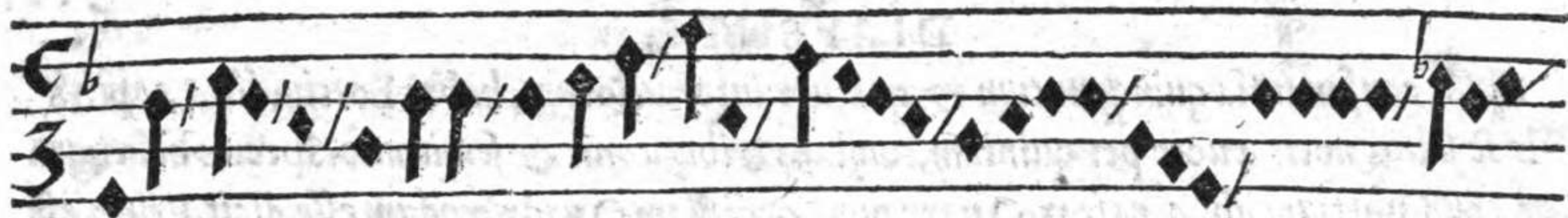
TONVS DIAPENTE.

¶ Est uocis à uoce per sextam perfectam distantia. Quam Stapulensis ex quatuor tonis ac minore semitonio constare testatur.

DIAPASON.

¶ Que sola à Guidone micrologi. 9. capi. perfecta consonantia dicitur, secundum eundem capi. 5. Est interuallum in quo Diatessaron et Diapente iunguntur. Vel (ut Franchinus lib. 1. pract. capi. 7. scribit) est consonantia octo sonorum et septem interuallorum. Vel est consonantia, autore Plutarcho, dupla ratione perpenſa. Conficient autem imaginis gratia, duplam rationem. 6 et 12. Sed quibus hæ descriptiones obscuræ uidebuntur, hanc saltem capiant. Est uocis à uoce per octauam digressio, Tonis quinque et duobus minoribus Semitonijs constituta. Species apud Boetium et Guidonem, celeberrimos musice descriptores, septem habet. A qualibet enim litera ad sibi similem, diapason est, Omnis in super modus, tot species habet una minus, quot uoces.

DIRECTORIUM MODORVM SEQUITVR.

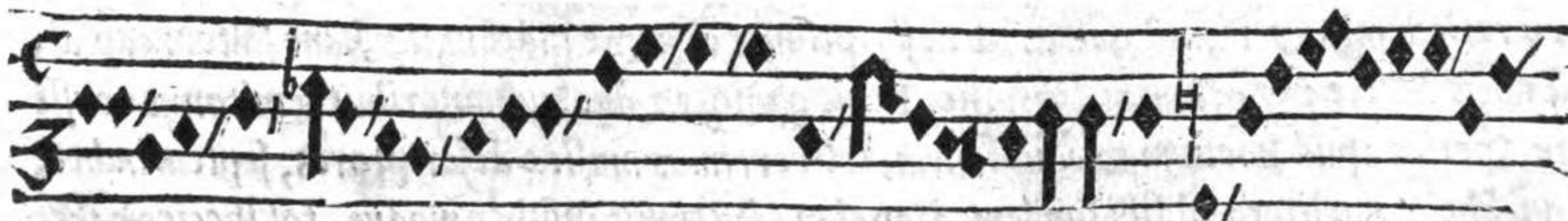
Ter trini sūt modi qui bus omnis cātilena cōtextitur scilicet Uniso nus Se mi-

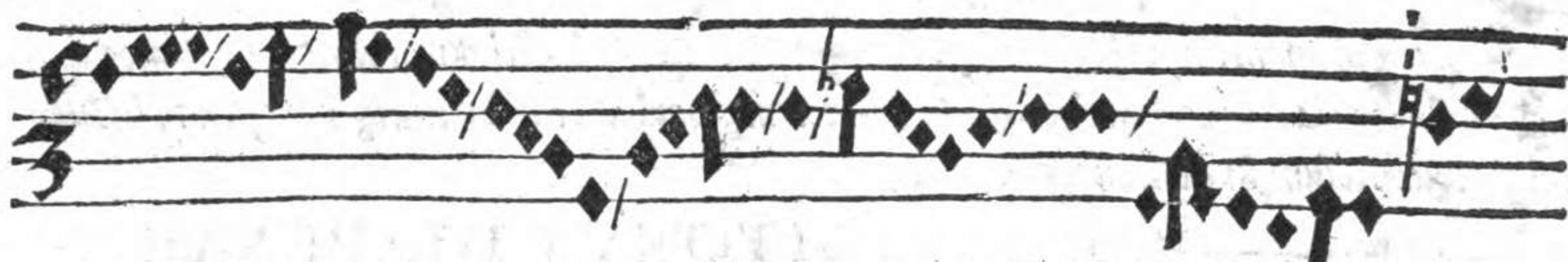
toniū To nus Semidito nus Di to nus Di a tessaron Di a pen-

[te Semitoniū cū diapente Tonus cū diapēte adhuc mod⁹ di a pa son Si quē de-

lectat eius hūc modū eē cognoscat cūq; tā paucis mo du lis tota harmōia formeſcit

tilissimū est eam altæ memoriæ cōmēdare nec ab hmōi studio requiesce re Dos

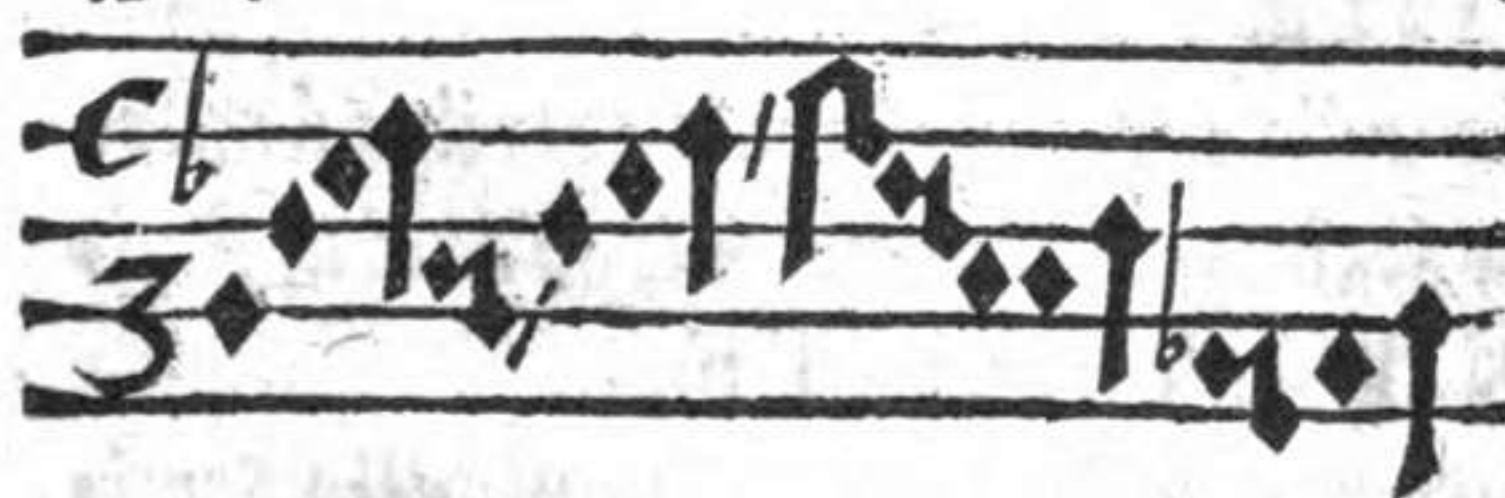

nec uocū iteruall' cognotis Harmōiæ toti⁹ facillime queat cōprehēdere noticiam.

DE INTERVALLIS PROHIBITIS.

Sunt alia quædam intervalla, admodū rara: ac Tyronibus poni prohibita. Vt enim poetarum atq; oratorum docta licentia, quædam emeritis suis militibus cōcedit, Tyronibus prohibet ita et musicorum. Horum autem nomina sunt hæc. **TRITONVS.**

Et est saltus de uoce in uocem per quartam duram, tres integros tonos cōplectens: absq; semitonio. Quare et diatessaron maior est, dicente Stapulense: Diatessaron cōsonantiam Tritonus transcendit: Et habetur hic modus in responsorio Isti sunt dies, Dominica Iudica: et in responsorio Vox tonitruī, in dictione Euangelistæ: ut sic. **SEMIDIAPENTE.**

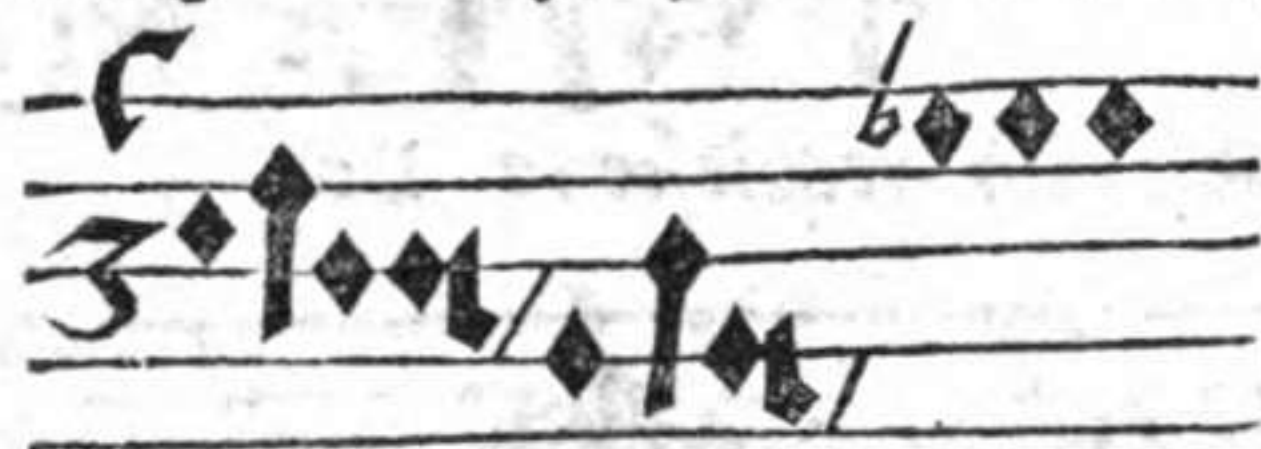

¶ Est intervallū per quintā imperfectā, duos tonos cū duobus semitonijs cōcludēs. Quod licet in plano non reperiatuꝝ cantu, cōditoribus tamē, qui idē psuuiare tenētur, noticia eius cōfert plurimū.

Io an nes est Euange li sta.

C 4 Est

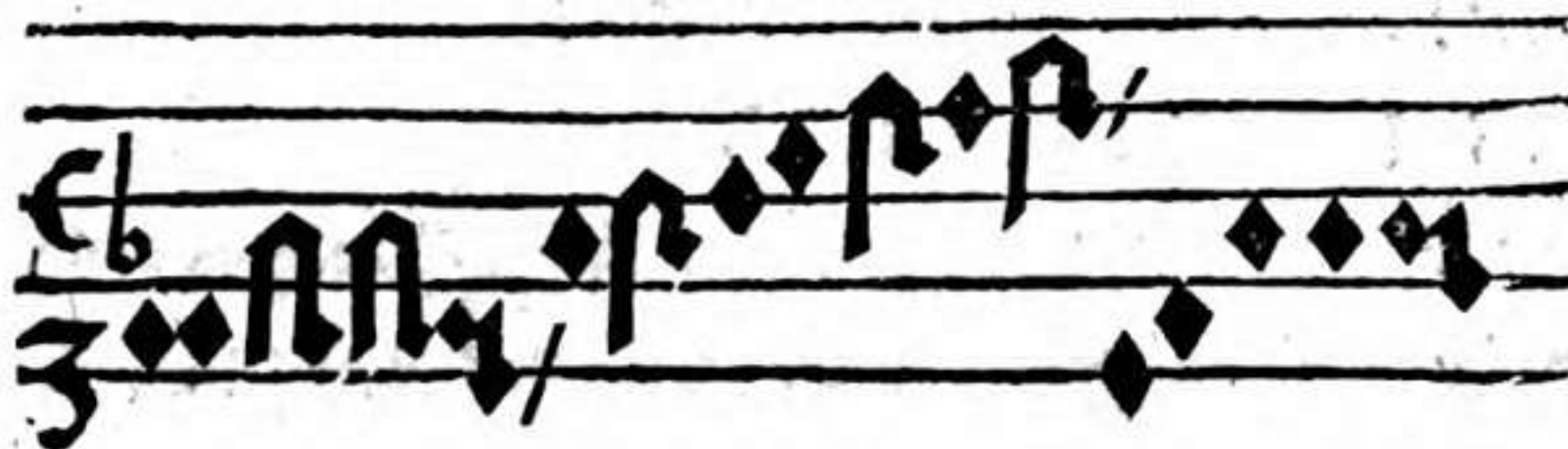
Est per septimam imperfectam intervallum. Hic apud Placētinum lib. 3. ca. 24. tonos quatuor, ac semitonia duo comprehendit. Huius exemplum habetur in Antiphona, Dum inducerent puerum Iesum, in dictione, Accepit.

Parentes eius accepit

DITONVS DIAPENTE

Est per septimam perfectam, uocis à uoce distantia, tonis quinque & uero semitonio constans, secundum Georgium vallam lib. 3. cap. 26. offenditur autem in responsorio, Sancta legio, de sancto Mauritio, in dictione Aganensium,

Sancta legio Aganensium

SEMIDIAPASON.

Est imperfecta octaua, Tonis quatuor ac tribus semitonijs constituta, ab omni cantu plano reiecta, componistis tamē cognitu digna.

SEMITONIUM DIAPASON.

Est saltus per nonam imperfectam, quinque tonis ac tribus semitonijs constitutus. Tonus autem cum diapason perfecta nona est, Tonis sex, semitonijs uero duobus, causata.

SEMIDITONVS DIAPASON.

Intervallum est per decimam imperfectam, teste valla. cap. 31: sex tonis ac tribus semitonijs creatum. Ditus cum Diapason uero, perfecta decima est, septem tonis ac duobus semitonijs conflata.

DIAPASON DIAPENTE.

Consonantia est duodecim sonorum, intervallorum undecim, constans Tonis octo, Semitonijs

tonijs autem tribus. Horum modorum exempla in musica plana admodum sunt rara, in mensurali uero frequentiora.

DISDIAPASON.

Est per quindecimam interuallum, secundum Macrobiū quadrupla proportiōe causatum. In quo antiquitas consistendum, nec ultra progrediendū esse censuit, ut Ambrosius Nolanus apud Erasmum alterum Germaniæ nostræ lumen in Adagio Disdiapason declarat. Tum quod humanæ uocis terminus naturalis (quæ ultra quindecim uoces scandens gannitus infra uero procedens screatus magis, quā uox esse uidetur) existat. Tum quod Aristoteles musicā merè mathematicam esse neget. Ita enim temperatam esse oportet musicam, ut nec sensui ratio, nec sensus rationi reclamet.

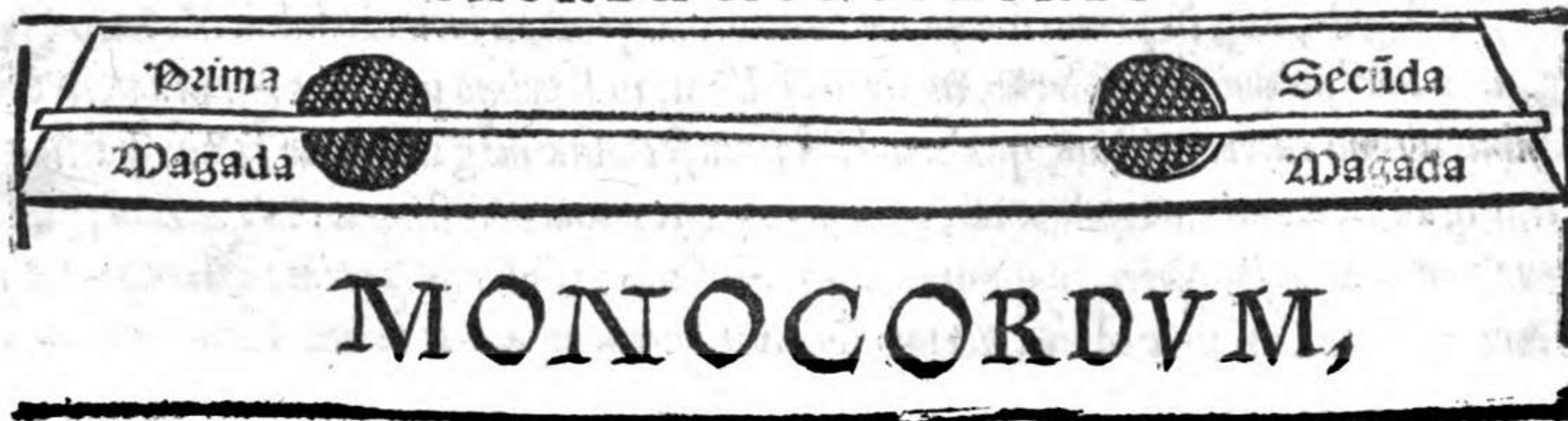
DE DIMENSIONE MONOCHORDI. CAP. VIII

Monochordum, unius chordæ instrumentum, tali industria rite conficitur. Recipe lignum duarum ulnarum, uel placite longitudinis, duorum digitorum latitudinem, & totidem spissitudinem habens, atq; id ipsum caua per medium, extremitatibus omnibus manentibus illæsis, Et cooperiatur assere tenui leuigato ac fenestrato admodum lutinæ. Per cuius mediū linea una occulta trahatur, & in illius principio punctus unus litera F signetur, erit enim prima instrumenti magada. Post totam lineam à puncto F. in nouem partes æquas diuide, atq; in primo diuisionis puncto r ut pone, in secundo nihil, in tertio C faut, in quarto nihil, in quinto G solreut, in sexto c solfaut, in septimo g solreut minntam, in octauo nihil, ultimo autem Cifram, quæ tenebit locum secundæ magadæ. Hoc facto, spatium quod r ut, usq; ad secundam magadam est, iterum in partes nouem distingue. In quarum prima A graue pone, in tertia D solre, in quinta a lamire, in sexta d lasolre, in septima a a lamire. Deinde ab A re in secundam magadam, iterum fac partes nouem, & in prima pone b mi graue, in

in tertia Elami, in quinta hmi in minutis, in sexta elami acutam, in septia hmi in gemis
 natis. Quo facto, spaciū hoc totū à prima magada in secundam, per partes quatuor distingue:
 & in prima pone Bfa in grauibz, in secunda Ffaut finalē, in tertia ffaut acutā. Deinde incipe
 in Bfa graui & totam lineā conum uersus, in quatuor partes partire, & in prima pone b
 semitoniū inter D & E capitales, in secunda bfa in minutis, in tertia bbfa in excellentibus.
 Hoc facto, incipe in semitono quod inter D & E est, & totam lineā in quatuor partes equa
 les scinde. Et in prima signabis b semitoniū inter G capitalē et minutā, in secunda b semitoniū
 inter d & e acutas, in tertia bfa inter dd & ee excellentes, Et si tertiā in duas aequas ulterius
 diuideris, habebis semitoniū inter g acutā & aa excellēs. Postea fige pedē circini in csolfaut,
 & spatium uersus secundam magadā in duas partes distingue, in cuius medio ccsolfa ponito.
 Similiter a dla solre spatium uersus conum in duo equalia partire, & medio loca ddla sol. Pos
 tremum ab e acuta uersus secundam magadam spatium diuide, & in medio habebis eela cum
 uera Monochordi dimēsiōe. His sic factis, in extremis magadarū punctis, pone parua ipsius
 chordæ sustentacula, ne chordæ sonus lignorum contactu obtundatur. Quibus paratis, affiga
 tur atq; superducatur una chorda aenea satis fortis, grossa, atq; bene extensa, ut sonum audia
 bilem reddat, & habebis Monochordum perfectum. Cuius forma hæc erit.

CHORDA MONOCHORDI.

DE DIFFINITIONE, VTILITATE AC

usu Monochordi. CAP. IX.

Monochordū (ut Dominus Guido in principio sui doctrinalis ostēdit) est lignū longum quadratū, intus concauum, superducta chorda, cuius sonitu uocū uarietates apprehendimus. Vel est rudis magister, atq; indoctus, doctos discipulos faciens. Alijs enim ostendit, quod ipse nō sapit, uera dicit, mentiri nescit, diligēter instruit, ac de sensu tarditate neminē corripit. Dictum autē est Monochordum à chorda una, sicut Tetrachordum à quatuor. Et decachordū à decē. Inquit Ioānes pontifex. 22. ca. 7. *musicae suae.* DE MONOCHORDI VTILITATE.

¶ AD hoc imprimis excogitatum Monochordū existit, ut iudex sit musicaliū uocum atq; interuallorum. Tum, cantus uerus ne scit an falsus, præbeat experimentū. Deinde ut ceruicosis, ac falsis musicis, erroris semitam recludat, ac ueritatis uiam aperiat. Postremū ut pueris ad musicā aspirantibus iter facile præbeat, incipientes alliciat, progredientes dirigat, atq; ita ex indoctis doctos faciat, DE MONOCHORDI VSV.

Monochordi usus est, inquit Berno Cluniacēsis abbas, lib. 2. *musicae suae*, ut quantum unaquæq; uox altera grauior, subtiliorue cognoscamus. Cum igitur cantū & quidem grauiissimū, te magistro, duce Monochordo, discere uolueris, pone Monochordū ante te ad mensam. Et in qua clauē, prima nota illius cātus, quem scire desideras: posita sit, attende. Quā inuēta, eandē in Monochordo cū plectro tange: et qui erit sonus, is erit quē queris. Hoc modo deinceps per singulas notas ipsius cantus discurre, & sic te magistro cantum grauiissimū quenq; facile & inuenies & addisces.

CAP. X. DE MUSICA FICTA.

Est autem musica ficta, quā Græci sinæmenon uocant, cantus præter regulārē schalarum exigentiam editus. Vel est cantus coniunctuosus.

De

DE CONIUNCTIS.

Coniunctas ueteres adiunctas dixere, eo quod præter naturam canticis, uel euphonia, uel perficiendorum modorū causa addatur: dicente D. Bernhardo: In qualibet materia, ubi molliorem sonum fieri expedit, pro dura uoce mollis ponatur: fartim tamen, ne cantus similitudinem alterius toni assumere uideatur. Est autem coniuncta, canere uocem in clauē: quæ nō est in ea. Vel est toni in semitonium, aut semitonij in tonum subita & improuisa mutatio.

DE CONIUNCTARVM DIVISIONE AC NUMERO.

Sunt itaq; duplices coniunctæ: Tolerabiles scilicet, quando canitur uox in clauē, quæ in ea non est: reperitur tamē in eius octaua: ut cantādo mi in A: re: la in D solre. Intolerabiles, quādo canitur uox in clauē, quæ in ea non est, neque eius octaua: ut cantando fa in E la mi: mi in F faut. Harum autem cōiunctarum duo sunt signa: scilicet b rotundum & □ quadratum. Primum in locis b duris, secundum in b mollibus coniunctam fieri demonstrat.

Sunt autem octo cōiunctæ magis usitatæ: licet et ubilibet plures fieri possint. Prima in A graui, b rotundo signatur. Secunda in E finali eodē quo & præcedens signo denotatur. Tertia in F faut cōspicitur: quæ & b duro ibi notato dinoscitur. Quarta in a minuta fit: quam b molle cognoscibile reddit. Quinta in c affinali b duro notatur. Sexta in e acuta b orbiculari deprehēditur. Septima in f acuto b quadrato indicatur. Octaua in aa geminata locū sibi uendicat: q̄ & b rotundum ibi signatum demonstrat. Harum autem omnium exempla, tum in plano, tum in mensurali copiosa inueniuntur.

SEQUITVR SCHALA FICTA.

Schala ficta priores & in acumine & grauitate excedit. Infra γ ut enim graue (quoniā in A fa canit) ditonū addit. Ultra eela etiā (in ea enim fa profert) per duos gradus excre-scit. Quare ad eius formationem, duodecim lineæ necessario requiruntur, ut claret in figura subscripta.

REGVLAE MUSICES FICTAE.

Prima. Melius ac suauius est canere per tolerabiles coniunctas, quam proprias clauium uoces. Secunda, Tolerabiles coniunctae cantum non uiciant, sed intolerabiles. Tertia, Musica ficta fingit in quacunque clauē quamcunque uocem, consonantiae causa. Quarta, Signato fa in bfa, bmi uel quouis alio loco, si cantus ex ea saltum immediatum fecerit ad quartam, quintam, uel octauam, & ibi fa necessario uenit signandum, propter uitare Tritonum, Semidiapente, ac Semidiapason modos inusitados, ac prohibitos: ut in infra scripto claret exemplo.

MUSICES FICTAE EXERCITIUM.

CAPVT XI DE CANTV AC TRANSPOSITIONE.

Vnde cantus est melodia ex sono, modo, tono, per uocem uiuam formata. Sono dico, propter notarum scripturam: quam improprie cantum dicimus. Per modū, ascensum & descensum intelligo, propter preces nocturnas atq; defunctorum, quae in unisono leguntur. Tono, propter auium garritum, qui nullo cōprehenditur tono. Quod enim in syllogismo modus & figura, hoc in cantu tonus facit ac schala. Vocē uiuam dico, propter musica instrumenta. Vel aliter: Cantus est uinae uocis secundum arsim & thesim coaptatio. Vel ut (Gafforus in Theoricis lib. 5. cap. 6. scribit) est pluriū uocum ab eodem principio deductio. Et haec descriptio proprie huic syllabarum progressionī (quoniā cantus non est) conuenit.

DE DEDUCTIONVM NUMERO.

Tres

¶ Tres igitur sunt huiusmodi deductiones prima *h* duralis dicitur, duriter modulanda, quia in *bfa* *h* *mi* & octavis eius *mi* requirit.

¶ Secunda *b* mollis est, quæ blando ac suavi concentu discurret, in *bfa* *h* *mi* nanq; *fa* poscit.

¶ Tertia naturalis quasi neutralis dicitur. In *bfa* *h* *mi* enim nec *mi*, nec *fa* cupit: quia locum talem non attingit.

DEDUCTIONVM REGVLAE.

¶ Prima, ubicunq; ponitur ut, in schala, ibi est alicuius deductionis principium: ubi *fa*, ibi medium: & ubi *la*, ibi finis, ut in subscripta claret figura.

	C		F		G		Principium
In	F	natura.	b	<i>b</i> mol.	c	<i>g</i> <i>h</i> dura.	Medium
	a		d		e		Finis.

¶ Secunda regula. Cuius deductionis hæc uel illa nota existat, sic facile dinosces. Considera uocem ibi cantandam, cum qua descende usq; ad suum fundamentū, puta ut: & ubi tale reperi- tum fuerit, uideatur, quæ deductio ibi habeat initium. Nam de tali erit nota de qua quæris.

DE TRANSPOSITIONE.

¶ Vnde Transpositio est cantus uel clauis à propria sede remotio. Est enim transponere cantum uel clauem à loco proprio remouere, Et est duplex transpositio, scilicet cantus & clauis.

DE TRANSPOSITIONE CANTVS.

¶ Est coniunctarum euitatio, dum enim coniunctas (quoniam uitiosum reddunt cantum) ui- tare intendimus, cantum ex loco proprio sui finis sursum ad quintam eleuamus, ut in re- sponso, Ite in orbem, lucide claret.

DE CLAVIBVS AFFINALIBVS tonorum.

¶ Claves, quas affinales dicimus, sūt literæ tātum irregularium terminatiuæ. Quarum secūdum Guidonem, Bernonē, ac diuum Gregorium tres sunt. Licet Ambrosiani plures ponāt

alamire	In qua fit	Primi	Secundi	tonorum
scilicet bfa	mi	Tertij	Quarti	transposi
csolfaut	cantus	Quinti	Sexti	torum.

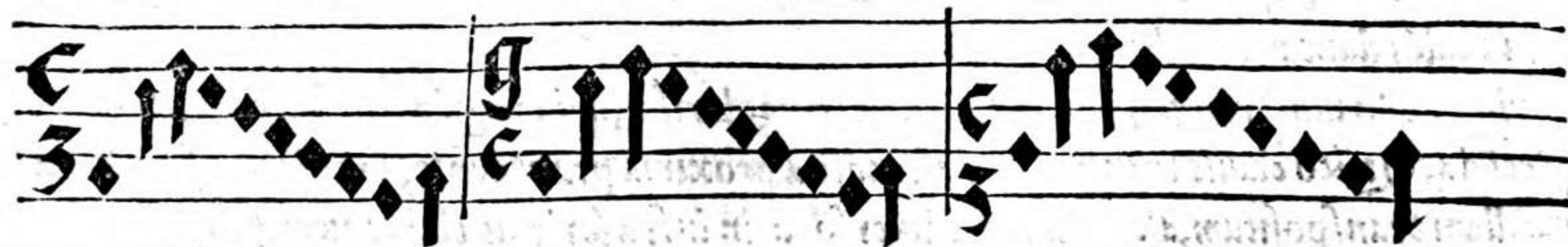
¶ Fit autem ista cantuum illegalitas (ut scribit Pontifex 14. ca. musicæ suæ) interdum uenialiter, cantorum ignauia interdum, ex irrefutabili antiquitate nonnunquam, plerunq; etiā contrapunctandi causa: ut Baritonus sub choralī Tenore locum descendendi habeat.

DE TRANSPOSITIONE. REGVLAE.

¶ Prima. Cantus septimi et octauī tonorum non transponitur. Nō sursum ad dīasolre, ut Ambrosiani arbitrantur: quia tonus autentus nō habet locum surgendi ad decimam. Nec infra ad Cfaut, quoniā placalis non habet locum cadendi ad quintam: neq; enim ultra eela scandendū, neq; infra rut descendendū est, ut supra claruit. Quare inquit Ioannes pontifex, Oportet eū qui uicariū habere non potest, ipse suum per se officium administret. ¶ Secunda regula. Cantus in dīasolre aut Cfaut terminatus, aut Ambrosianus est, aut cantorum inscitia corruptus, dicēte Pontifice: Quoties in cantu Tetarti ulla euenit aberratio, dicamus eam ex cantorum procedere inscitia, & corrigendā esse musicorū peritia. Gregorianorū enim, talem nō admittit cantum, autoritas. ¶ Tertia, Vniū uocis extraneæ in aliqua clauē locatio, causa est cur totius can-

tus fiat transpositio. ¶ Quarta transpositio est coniunctarum remedium atq; excusatio.

¶ Quinta: Omnis transpositio ex finali, ad quintam propriam affinalem fiat: nisi necessitate ad quartam fieri cogatur. Tunc autem ad quartam transponere compellimur: quando post quintariam transpositionem plures coniunctæ quam ante fuerant, oriuntur: ut in responsorio. Quæ est ista sub tertio tono licet uidere hoc modo.

Quæ est ista regulariter Transpositio quin-
taria non ualens

Transpositio quartaria
bene ualens.

¶ Sexta. Eadem uoces post transpositionem cantandæ sunt, quæ canebantur ante.

¶ Septima. In canticis irregularibus ad quintam transpositis, cantandum est mi in b fa mi in
omni tono: nisi fa specialiter signetur. (notetur.

¶ Octaua. In canticis ad quartam transpositis in b fa mi semper fa profertur: nisi mi specialiter

¶ Nona. Transpositio ad quartam cognoscitur, quando cantus per uocem sue scholæ quæ
nientem terminatur. Vel quando in principio cantus transpositi, fa signatum reperitur. Cui
transpositioni D. Bernhardus omnino reclamare uidetur, cum inquit: Dignum quidem est, ut
qui regulariter uiuere proposuerunt, etiam recte canendi scientiam habeant: repudiatis eorū
licentijs, qui similitudinem magis quā naturam in cantibus attēdentes, cohærentia disiungunt,
coniungunt opposita, cantum ut libet, non ut licet, incipiunt et terminant, deponunt, eleuant,
componunt & ordinant. Per inconsultam enim huiusmodi transpositionem tāta in cantibus
orta est confusio, ut plures alterius manerici esse credantur.

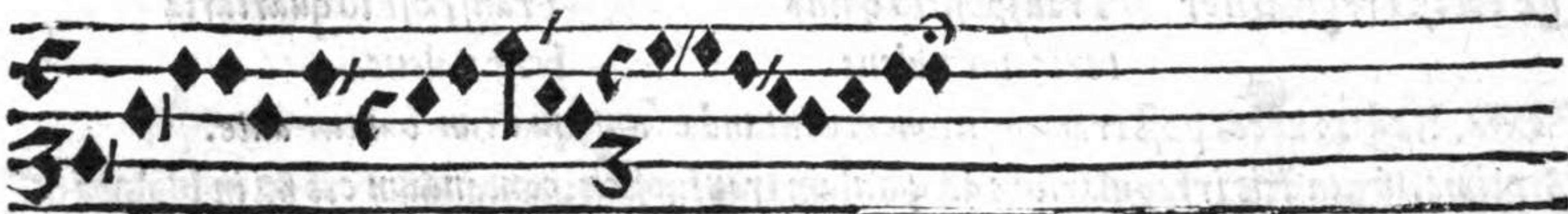
¶ Decima regula. Cantus in G solreut terminatus, signato fa in b fa b mi, est primi uel secundi toni ad quartam transpositi. Et qui in alamire, tertij uel quarti, ut: *Quæ est ista.* & sic de alijs.

DE TRANPOSITIONE CLAVIVM.

¶ Clavium transpositio est clavis signata ob defectum linearum, uel eleuatio, uel depressio: de qua tales dantur regulæ.

¶ Prima, Clavium transpositio cantum non irregularisat, quia regularem finem non uariat.

¶ Secūda, Quāto clavis transposita descendit à proxima precedente, tanto nota sequēs clauem illam transpositam, ascendit: & e diuerso. ut in infra scriptis claret exemplis.

Hæc sunt cōiuiua quæ tibi placēt o patris sapientia.

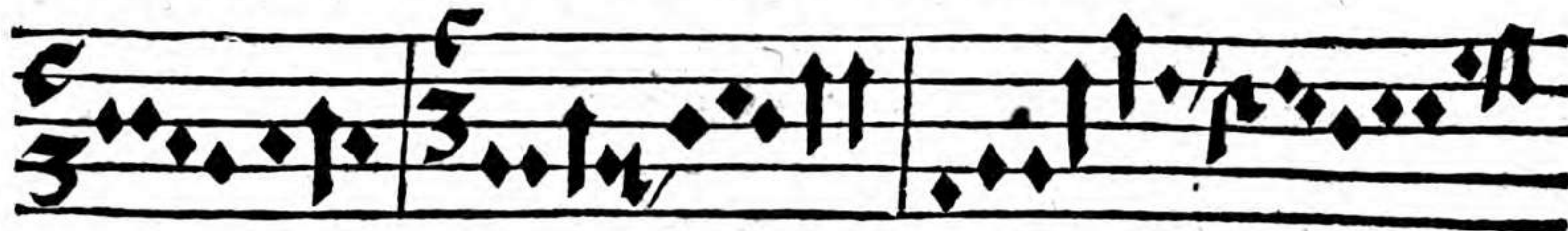
CAP. XII. DE TONIS IN SPECIE.

Quoniam innatus sit nobis à generalioribus ad specialia magis processus, ut summus ille philosophorum omnium princeps, ac naturalis intelligentiæ lumē Aristoteles, primo de physico auditu declarat. Cōgrua igitur ordine post generalem tonorum explanationem, ad specificam transeamus, uniuscuiusq; naturam latius ac clarius enodando. Et primum quidem primi.

DE TONO PRIMO.

¶ Primus tonus (ut D. Bernhardus scribit) est regula Autentum primæ maneriæ determinans. Vel est Proti autentica progressio. Est autem progressio autentica, ascensus ultra finē ad octauam, & decimam. Et formatur primi progressio ex ea diapentes specie, quæ est ex D

in d: & ea diatessaron specie, quæ ab a in d acuta est, inquit Franchinus lib. 1. practica 8. Finale sedem habet in D solre regularem, uel in a lamire irregularem, Principia eius apud Guidonem sunt. C. D. E. F. G. & a, cuius forma capitalis est hæc.

Capitale primi toni. Sacerdos in æternum. Gaudeamus oēs in do.

DE TONORVM DIFFERENTIIS.

¶ Differentiæ de tonorum essentijs non sunt: sed pro indoctis tātum, ut in diuersis tonorum initijs facilius ordiantur, repertæ, inquit Pontifex. 23. cap. musicæ suæ. Ego nullam huius rei causam, nisi usum, inuenio: nec ab ullo musicorum scriptam reperi. Neq; D. Bernhardus multum approbare uidetur. Multarum enim confusionū errorumq; occasionē dant differentiæ. Cum igitur obsequium nostrū, quod deo præstamus, rationabile esse debeat, relictis differentijs (quas nulla probat ratio) solum de capitalibus tonorum Tenoribus solliciti sint studiosi lectores, ne inutilibus, superuacaneisq; præceptis se inuoluant, noctis caliginē induant, ac rem facilem, obscurissimam reddant ac difficilimam. Neq; enim irrationabilibus flascis, sed bene moratis ac regulatis canticis gaudet Deus, qui omnia ordine regulatissimo cōstituit. Quare & Psalmista dicit. Laudate dominum in cymbalis benesonantibus, Non enim benesonantibus dixisset, si Deum quouis boatu, sreatu, ac strepitu laudari uoluisset.

DE DIVISIONIBVS PSALMORVM.

¶ Psalmos, quibus in diuinis utimur laudibus, duplices inuenio. Maiores scilicet et minores. Minores omnes Psalmi dicuntur, præter duo cātica, scilicet Diuæ uirginis, et Zachariæ. Cāticum

ticum etiam Symeonis, in quibusdam dyacesibus pro maiore in quibusdam pro minore Psalmo reputatur, ut ipse orbem terrarum lustrando expertus sum.

DE VERO PSALLENDI MODO.

¶ Quum Psalmi concetu, magno in mysterio. Prophetam usum esse, tum Cælij Rodigini, tum Theologorum omnium testetur autoritas: placuit nonnihil de uero Psallendi modo, scriptis nostris inferere. Vnde psallere, est cum quodam iubilo laudes DEO OPT. MAX. decantare. Quia in re tanta est, proh dolor, diuersitas: ut singuli singulos psallendi modos habere uideantur. Nec statuta nec præcepta patrum seruantes: sed quisque ut uult, et psallit et canit. Vnde tanta in ecclesia orta est dissensio, tantum discordia, tanta confusio, ut uix duo eundem psallendi ritum teneant. Hoc grauitè reprehendit Pontifex cap. 22. musice suæ, et quidem digne, cum inquit: Cum unus dominus, una fide, uno baptismo, et omnino morum unitate oblectetur, quis non credat illum ipsum canticorum multiplici discordia grauissime offendi? Quare non nullas de uero psallendi modo regulas tradidissim: nisi eas iam à domino Michaelè Galliculo de Muris, uiro sane doctissimo, apud ueterem Cellam Cistercij ordinis celeberrimum coenobium, et copiose et erudite conscriptas offendiissem. Omnes igitur eius rei cupidos ad hunc remitto, solum ne ijs, quæ intonationes psalmorum concernunt, intromittendo.

DE INTONATIONIBVS PSAL

morum regulæ.

¶ Prima. Omnes Psalmi maiores cum ascensu, minores uero absque ascensu sunt intonandi.

¶ Secunda. Dictiones indeclinabiles, Hebraicæ ac Barbaræ, in medio accentu acuto sunt proferendæ.

¶ Tertia. Intonatio Psalmorum minorum primi toni ex alamire, maiorum uero ex F faut est hoc modo.

Laudate

Laudate pueri do. laudate nomē domini. Memēto do. David. Magnificat aīa mea domini.
 ¶ Melodia uersuum in responsorijs, à musicis recētioribus ad placitum formatur. Introitū autem usq; hodie inuiolabiliter seruatur, secundum priscorum decreta, hoc modo.

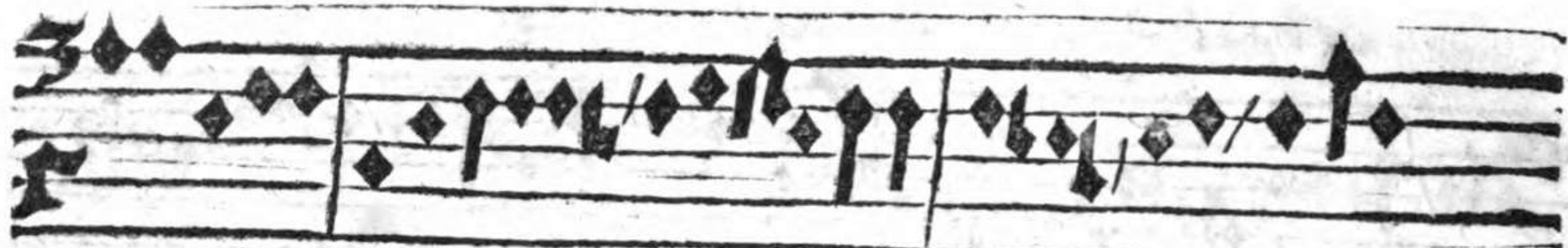
Melodia uersuum in responsorijs primi toni.

Melodia uersuum in introitibus primi toni.

DE TONO SECUNDO.

¶ Secundus tonus (ut D. Bernbardus inquit) Est regula placalem prime manerie determinans. Vel est placalis Proti progressio, Est autem placalis progressio, descensus ultra finem ad quintam, uel saltem quartam. Initia eius secundum Guidonem sunt A. C. D. F. & G. octani Autenti fines rite occupat: quia miles sui ducis castra iure gentium licite inhabitat. Formula autem secundi toni hæc est.

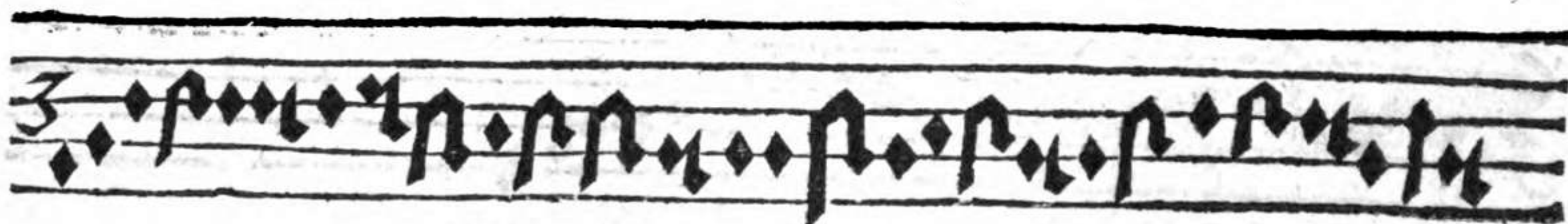

Capitale secūdi toni Miserator do mi nus Hunc mundū spernes.

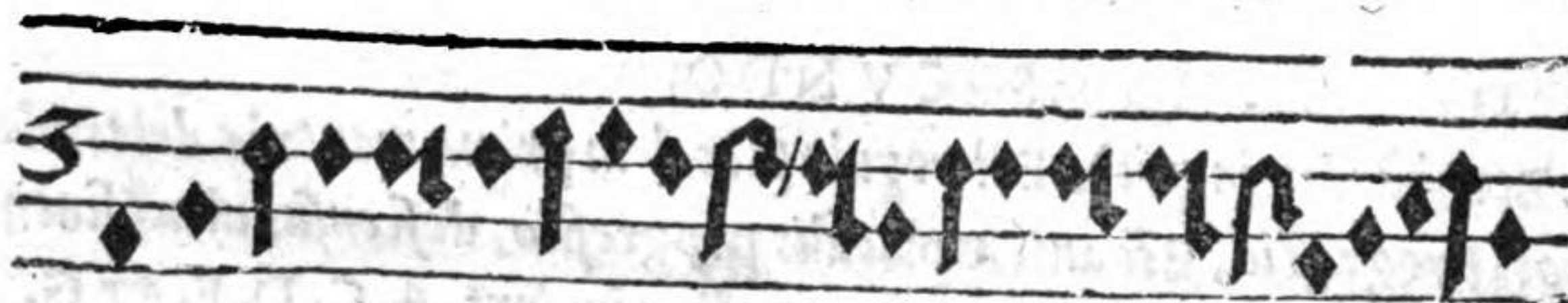
¶ Intonatio Psalmorum minorū ex Ffaut, maiorum uero ex Cffaut habetur hoc modo.

Laudate pueri do. laudate nomē do. Memēto do. Da. Magnificat aīa mea dominum

Melodia uersuum in responsorijs secundi toni.

Melodia uersuum in introitibus secūdi toni.

Ter.

DE TERTIO TONO.

Tertius tonus est regula Autenticum Autentū secunda maniera determinans. Velest Autentica Deuteri progressio, sedem habens E.F.G. in Elami regularem. Initia eius secundum Guidonem sunt finalem & c. Cuius formula capitalis est hæc.

Capitale tertij

O gloriosum

Fauus distillans.

*Intonatio Psalmorum minorum ex c solfaut,
maiorum uero ex G solreut, est huiusmodi*

Laudate pueri dominū laudate nomē do. Memēto domine Da. Magnificat aīa mea

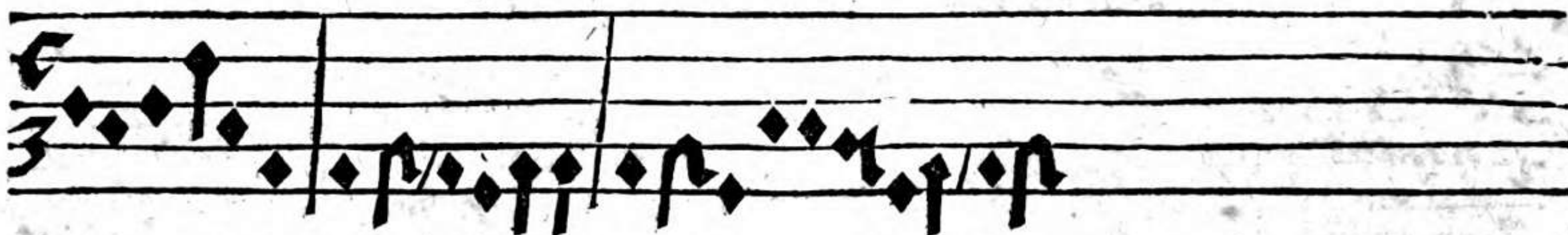
Melodia uersuum responsoriorum tertij toni.

Melodia uersuum introituum tertij toni.

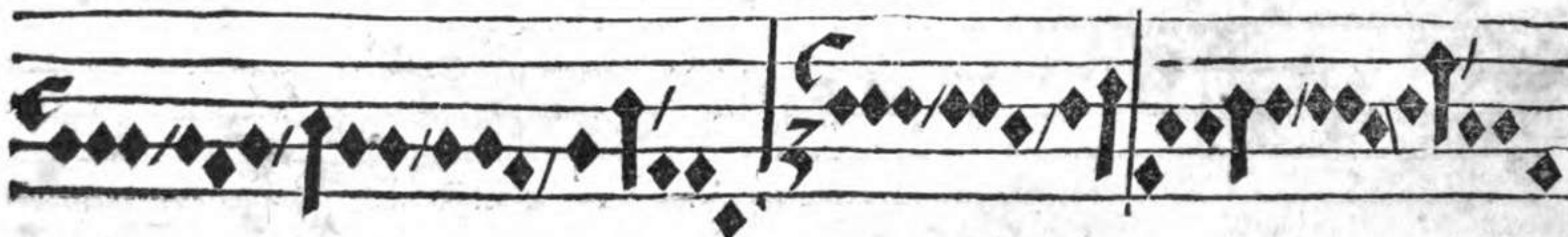
DE TONO QVARTO.

*Quartus tonus, teste Bernhardo, Est regula placalem secunda ma-
neria determinans. Vel est placalis Deuteri progressio, eosdem
quos suus Autentus fines occupans. Initia illi accidunt sex, scilicet
C. D. E. F. G. & a. Cuius tenor principalis est hic, ut sequitur.*

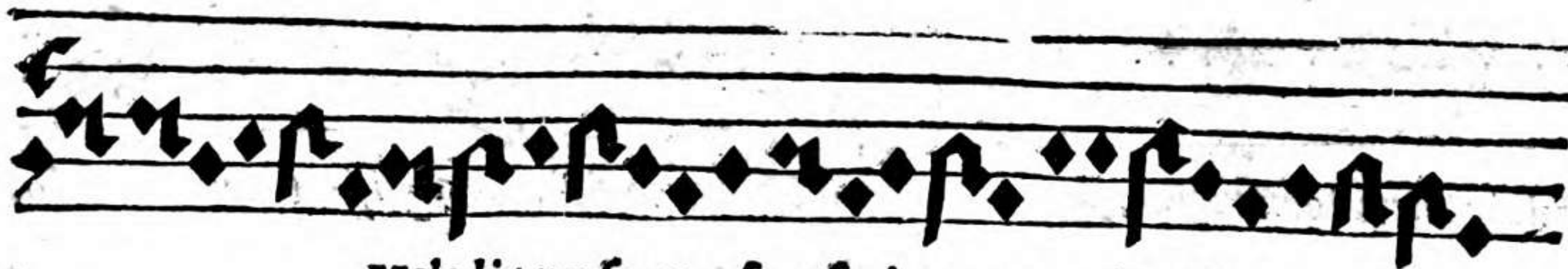

Capitale quarti Tota pulchra es Hæc est dies

Intonatio Psalmorum minorum ex alamire, maiorum uero ex Elami est hoc modo.

Laudate pueri dominũ, laudate nomẽ domini. Memẽto do. Da. Magnificat aĩa mea dominũ

Melodia uersuum responsoriorum quarti toni.

Melodia uersuum in officijs diuinis, Quarti toni.

DE TONO QVINTO.

¶ Quintus tonus est regula, autenticum autentum tertiae maneriae determinans, uel est autentica Triti progressio. Cuius finis regularis in F aut est, irregularis autem in c solfaut. Principia eius (teste Franchino) quatuor sunt scilicet. F. G. a. & c. Cuius formula capitalis haec est.

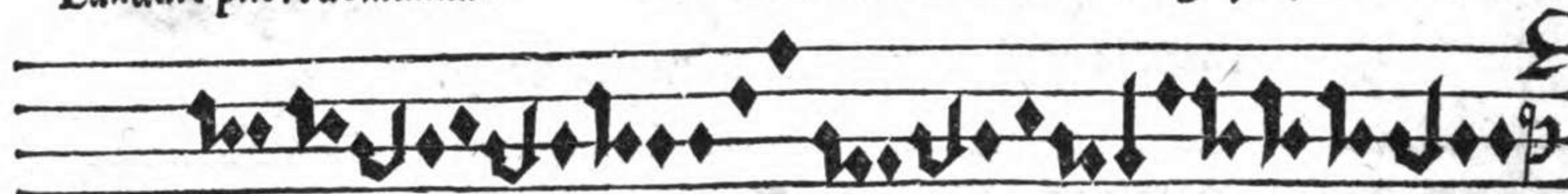
Capitale quinti. Gaude dei genitrix Gau di a.

¶ Intonatio Psalmorum minorum ex c solfaut, maiorum uero ex F aut, & habetur, & intonatur hoc modo.

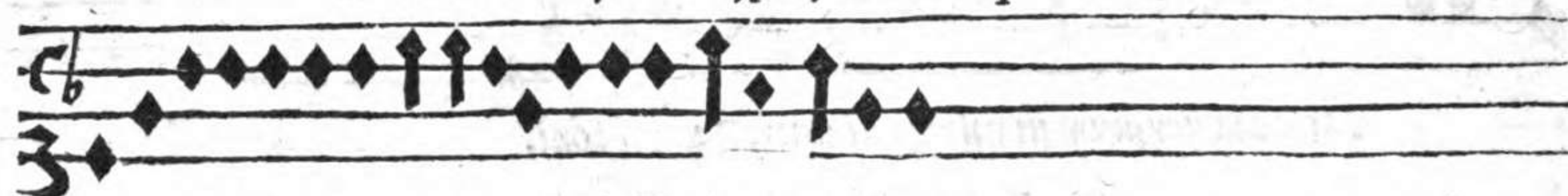

Laudate pueri dominum.

Memēto do. David. Magnificat anima mea do.

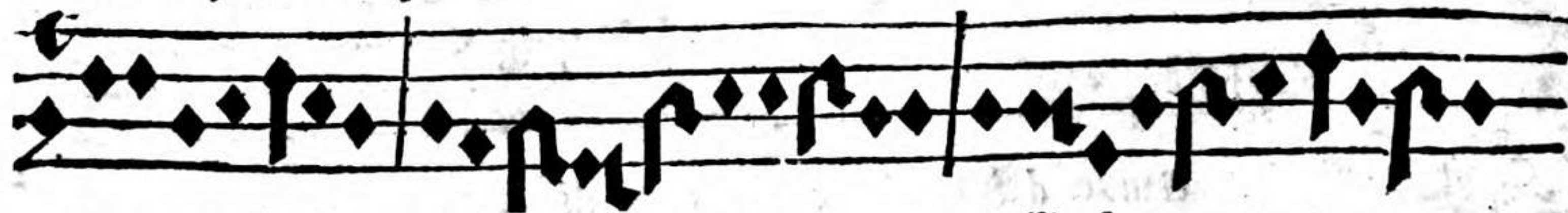
Harmonia uersuum responsoriorum quinti toni.

Progreſſio uersuum introituum quinti toni.

DE TONO SEXTO.

¶ Sextus tonus est regula, placalem tertiæ maneriæ determinans. Vel est placalis Triti progreſſio, cum suo Autentico Autento in finalibus iuste participans, Cui initia quatuor accidunt scilicet C. D. F. & a, inquit Franchinus. 13. cap. Practicæ suæ. Et Guido in Dialogo doctrinæ nali. Cuius formula capitalis est hæc.

Capitale sexti Veni electa mea

Diligebat eam.

¶ Intonatio Psalmorum minorum ex alamire, Maiorum ex Faut procedit hoc modo.

Lauda.

Lauda. pueri dominū laudate nomē domini. Me. domi. David. Magnificat anima mea do.

Melodia uersuum in responsorijs Sexti toni.

Melodia uersuum in introitibus Sexti toni.

DE TONO SEPTIMO.

¶ Septimus tonus est regula, autenticum autentum quartæ maneriæ determinans. Vel est autentica Tetarti progressio. Finem habet in G solreut regulariter tātum. Cui initia quinque accidunt, scilicet G. a. b. c. et d. Cuius formula capitalis est hæc.

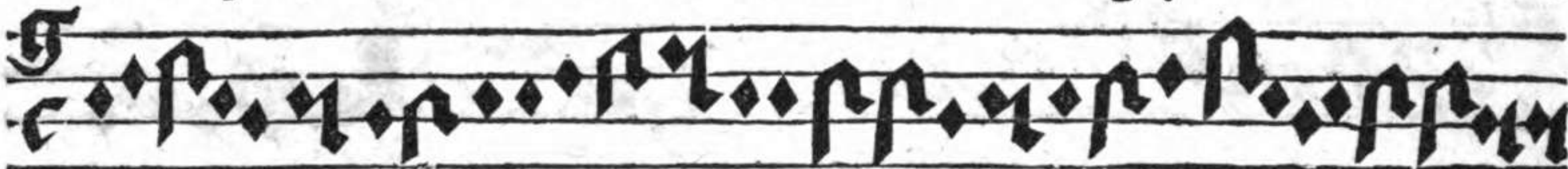
Capitale septimi Exortum est Clamauerunt.

¶ Intonatio Psalmorum minorum ex d la solre, maiorum autē ex b fa mi formatur hoc modo

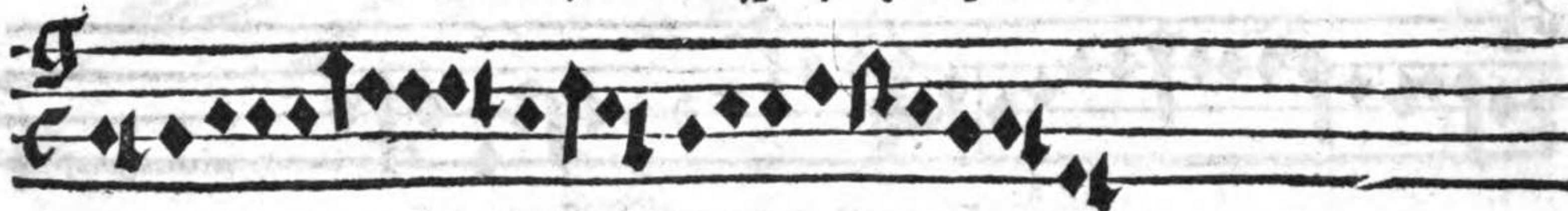
E 2. Laudas

Laudate pueri do. laudate nomen do. Memento do. Da. Magnificat aia mea dominum.

Melodia uersuum in responsorijs Septimi toni.

Melodia uersuum introituum Septimi toni.

DE TONO OCTAVO.

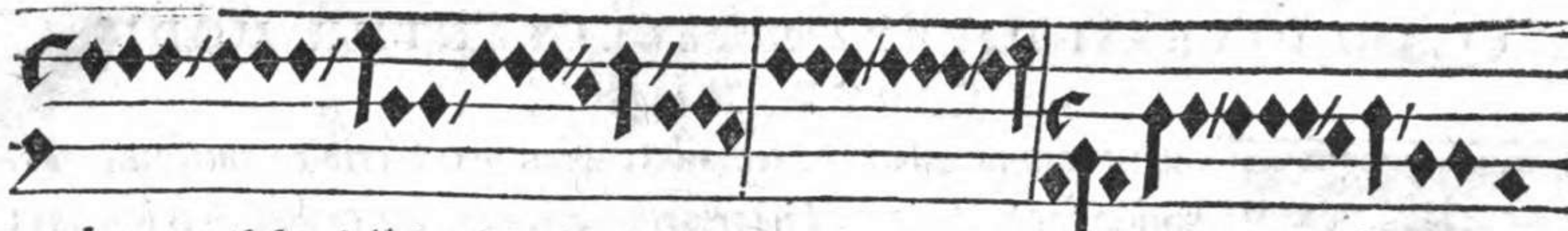
¶ *Octauus tonus est regula, placalem quartæ maneriæ determinans. Vel est placalis Tetra-
ti progressio, eundem cum suo Autento, finem possidens. Cuius initia sunt D.F.G.a. &c.
Formula autem principalis hæc quæ sequitur.*

Capitale octauæ Dum ortus Iusti confitebuntur.

¶ *Intonatio psalorum minorum ex c sol fa ut habetur, maiorum autem ex G sol re ut, procedit
modo quo sequitur.*

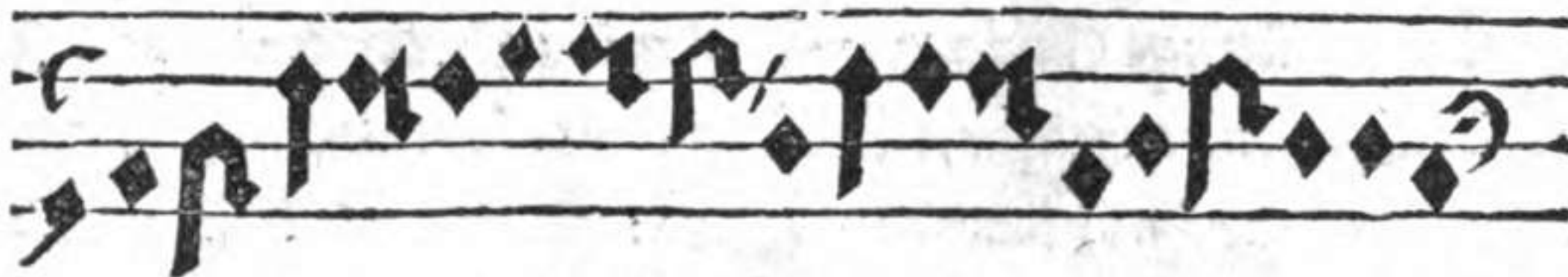
Lauda

Laudate pueri dominū laudate nomē do. Memēto do. Da. Magnificat aīa mea dominum

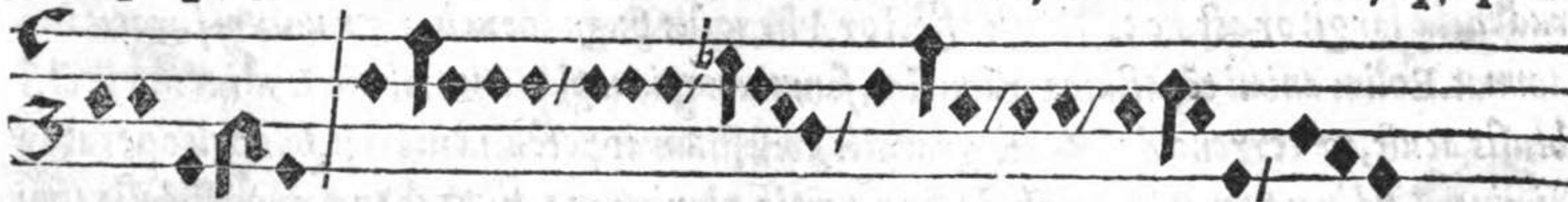
Melodia uersuum in responsorijs octauī toni.

Melodia uersuum in introitibus octauī toni.

DE TONO PEREGRINO.

¶ Est alius tonus, quē nonnulli Peregrinum nominant, nō quod peregrinorum: sed quod in nostra cōcinētia rarus admodū ac peregrinus sit, sic dictus. Nā nō nisi ad unā antiphonā. (Nos qui uiuimus scilicet) et ad psalmos duos (puta, In exitu, et Benedicite) tenor eius decātatur. In finale quoq; septimi ultima eius terminatur: ut Franchinus ostēdit. Cuius tenor est qui sequitur.

Peregrinus tonus. In exitu Israel de Aegy. domus Iacob de populo barbaro.

E

3

Quod

QVOD DIVERSI DIVERSIS DELECTANTVR MODIS.

CAPVT XIII.

Vum non omnium ora eodem cibo capiantur (ut scribit Pontifex. ca. 16. musicae suae) sed ille quidē acrioribus, iste uero lenioribus escis iuuetur: ideo non omniū aures eiusdē modi sono oblectantur. Alios nanq; morosa ac curialis primi uagatio delectat. Alios rauca secūdi grauitas capit. Alios seuera, ac quasi indignās tertij insultatio iuuat. Alios adulatorius quartī sonus attrahit. Alij modesta quinti petulantia mouentur. Alij lachrymosa sexti uoce mulcētur. Alij inimicos septimi saltus libēter audiūt. Alij dicentē et quasi matronalē octauī canorē diligūt. Nec mirū (inqt Guido 13. micrologica.) si uarietate sonorū delectatur auditus, cū uarietate colorū gratuletur uisus, odorū uarietate foueatur olfactus ac mutatis saporibus lingua cōgaudeat. Quapropter bene cautus sit musicus, ut cantū in eo tono disponat, in quo plurimū delectari auditores cognoscit. Vt si iuuenū rogatu cantum cōponere uoluerit, iuuenilis sit ille, et lasciuus. Si uero senū, morosus sit, et seueritatē exprimens. Quemadmodū enim Comœdiarū scriptor, si partes iuuenis seni, et luxuriosi auaro mandauerit, derisui habetur: ita et modulator, si in tristi re salientē modum adduxerit, et in leta lachrymabilem. Qua autē id fiat industria, modorū proprietates declarat. Quoniam (ut scribit Cassiodorus in epistola ad Boetiū, et resumit Caelius antiquarū lectionum li. 5. ca. 22.) Dorius prudentiae largitor est, ac castitatis effector, Phrygius pugnas excitat, et uotum furoris inflamat. Eolius animi tēpestates trāquillat, somniumq; iam placatis tribuit. Lydius intellectū obtusis acuit, et terreno desyderio grauatis, coelestium appetentiā inducit, bonorū operator eximius. Lydium tamen, Plato lib. de Rep. tertio, plurimum reprobat, tum quod flebilis, tum quod foemineus sit. Dorium autē probat, tum quod uirilis, tum quod uiros fortes et delectet,

et rei

et rei bellicae repertor existat. Nostri autē cultioris saeculi homines, modo Dorio, modo Phrygio, modo Lydio, modo alijs utuntur modis. Quoniam in alio & alio negotio, alium sibi modum conuenire perpendunt. Nec mirū: omnis etenim animi habitus cantibus gubernatur (scribit Macrobius) nam dat cantus somnos, adimitq; nec non curas & immittit et retrahit, iram suggerit, clementiam suadet, morbis medetur, & affectus supra fidem uarios perducit (inquit Franciscus Petrarcha) hos ad letitiam inane, hos ad deuotum et sanctum gaudiū, piasq; nonnunq̃ lachrymas, mouet. De quibus omnibus malo tacere, quam aliquid inconsulte determinare: ne puerorum ingenia inutilibus potius quam necessarijs praeceptis uidear grauare. Quoniam qui in exponendo plura quā necesse est superfundit, addit tenebras, non tollit densitatē, inquit Macrobius lib. 2. super Somnio Scipionis. Dent igitur ijs paucis operam studiosi, atq; ediscant praecepta haec, quoniam ad sequentem necessario requiruntur intelligendum.

LIBRI PRIMI FINIS.

SEQVITVR SECVNDVS.

VENERABILI MULTAE BENEVOLENTIAE VIRO,

Domino Georgio Brachio Musico peritissimo, ac Ducalis cantoriae Vuirtenbergensis doctori primario, Andreas

Ornichoparchus Meyningensis Salutem.

Vm Platonis illam, qua non nobismetipsis, sed & patriae, & amicis, nos natos dicit, accuratius ruminassem sententiā, Georgi colendissime: quasi uiribus destitutus, ac horrore tremefactus elangui. Et ut primus ille Romani imperij monarcha, cum Alexandri statuā ad Gades primū conspexisset, quod nil memoria dignum gessisset, ingemuit: et ipse (quoniā quibus homo letatur, ueluti forma, uoluptates, etas, ualetudo, delitiae: praece-

reunt: sed famam extendere factis, hoc uirtutis opus) quod nil tale fecerim, ingemui. Quare post multa suspiria, resumpto tandem spiritu (licet multis curarū fluctibus, aduersitatū turbinibus, ac uariarum perturbationū procellis, agitarer) quid nam posteritati, quod me uixisse testetur, relinquerem, cogitavi. Et cū huc atq; illuc animus deflecteretur, tandem concinentiæ disciplinam, tū quod moralitati coniuncta, tum quod laudis Dei ministra sit, è multis delegi. Inter omnes enim scholasticas disciplinas, quas uulgo liberales nominant, nulla moralior, nulla iucundior, nulla diuinior (ut ipse optime nosti) ipsa musica reperitur. Cuius licet multi sint professores: paucissimi tamen (odio ne an ignauia id fiat nescio) formales eius artis reperiuntur scriptores. Quo fit ut præter eos, qui in sacellis principum, aut sunt, aut olim fuerunt, nulli, aut admodū pauci ueri musici inueniantur. Vnde & ars ipsa, quasi sub modio lumen, occulta uilescit, laus summi omnium conditoris decrescit, & æmularū turba, quasi iam uictrix nullo prohibente per omnē fere Germaniam in artis huius excidiū ouans plus & plus indies inualescit. His igitur causis cōcitatis uir præstantissime, ac humanitate tua (quam mihi ex florentissimo Tubingensi gymnasio uenienti, et ad ædes tuas, quas dono principis tui possides amenissimas, diuertenti, ostendisti maximā) confisus: cum antea planam musicam scripsissem, tuis auspicijs ad mensuralem etiam stilum uerti. Et quicquid floris longa aliorū in se habuere uolumina, uelut apud breuissimis præceptis, & eisdem facillimis, in hūc secundū practicæ nostræ librum comportauimus. Quem nomini tuo dicatū, etiam censuræ tuæ subijcimus, ut & à mendis expurges, & ab æmularum (quis bonorum fama iugiter laceratur) latratu redimas, protegas, defendas. Cum etenim eorum, quæ quis nouit, bonus iudex existat, merito censoriam illi in me committo potestatem, quem iam pridem pium, æquum, doctum, apud me, quæ non fallitur, docuit experientia, doctorum parens fatetur Sueuia, ac tota superior ueneratur Germania. Vale igitur felix uir eruditissime, & Andream tuum ab æmularum morso defende.

Musica

MVSICAE ORNITOPARCHIANAE LIBER SECVNDVS.

Mensuralis cantilenæ rudimenta declarans.

Henrici Cotheri Brunopolitani Artium magistri

Argumentum Libri secundi.

Alter habet uariæ discrimina dulcia uocis.

Quis curas lenit mens: abigitq; suas.

CAPVT PRIMVM DE ARTIS HVIVS VTILITATE AC LAVDIBVS:

Oetius ille Romanus, Cuius ingeniū in musica nemo superauit, imō nec attingit unq̃, in primo suæ musicæ, tantā inquit musicis cōcentibus inesse efficaciam, ut etiā homo, si uellet, eis carere nō possit. Musica enim curas abigit insomnes, infantes cōpescit uagientes, laborantū mitigat labores, fessos reparat artus, ac perturbatos reformat animos. Oīs etiā in hac uita aīa ita musicis sonis capitur, ut nō solū, qui sunt habitu cultiores (inquit Macrobius) uerū uniuersæ quoq; barbaræ nationes, cātus, quibus uel ad ardorem uirtutis animentur, uel ad mollitiē uoluptatis resoluantur, exerceant: et ita delinimētis canticis occupantur, ut et ad bellū progressui, & item receptui canatur, cātu & excitante, & rursus sedante uirtutē. Ea autē præcipue id efficit musica, quam mensuralē nominant. Hæc enim nō modo homines (inquit Isidorus) sed & bestias, serpentes, uolucres, atq; delphines ad auditū suæ modulationis prouocat. Qua una uel maxime Arion in medijs undis uitā præseruauit, Amphyon Dirceus lapides ac saxa in Thebarū muros congregauit, Orpheus Thrax Euridicen cōiugem ab inferis reuocauit, Tymotheus uir Phrygius Alexandrū magnum, totius orbis domitorem, ab epulis ad arma capefcenda inflāmauit: et mox mutato modulationis instrumento secundē ab armis

armis rursus ad conuiuium reuocauit: Regius quoq; psalter David, Saulem Israelis regē cum
à spiritu uexaretur immundo, liberauit. Hæc etiam est, qua non solum summus ille rerū opifex
Deus: uerum & stygij Iouis furiales animæ placantur, mitigantur, refocillantur: Ipsa es
nim est cæterarum disciplinarum domina, quæ & stigia arua, Neptunia regna, Iouis quoq;
ætherei loca æterna luce chorusca, permulcere potest. Quæ & sola, relictis terris, uolat ante
tribunal summi iudicis, ubi sonant iugiter organa sanctorum, ubi angeli & archangeli hym-
num Deo infatigabiliter decantant, ubi Cherubin & Seraphin, sanctus, incessabili uoce pro-
clamant. Adde quod nulla disciplina sine musica possit esse perfecta. Quare & Pythagoras
discipulis, ut in melodijse & obdormirent & à somno resurgerēt, præcepit. Moyses præterea
hominum musica & regit & componit. Nam & Nero quod musicam coluit, Seneca teste, mi-
tissimus extitit. Sed ubi relictæ musica, ad necromantiæ diabolicas artes animum uertit, tum
primum seuire cœpit, ex agno lupus factus, atq; ex mansuetissimo principe, in sæuissimam be-
stiā est transformatus. Sed ne longior solito digressio fiat neue ex ignotis procedatur, bre-
uissimis uerbis, quid musica sit, aperiam. Est igitur musica mensuralis, peritia modulationis,
in figuris, forma discretis, modo, tempore, ac prolatione quantificatis, consistens. Vel est ars
cuius Harmonia, & figurarum, & uocum uarietate perficitur.

CAP. II. DE FIGVRIS.

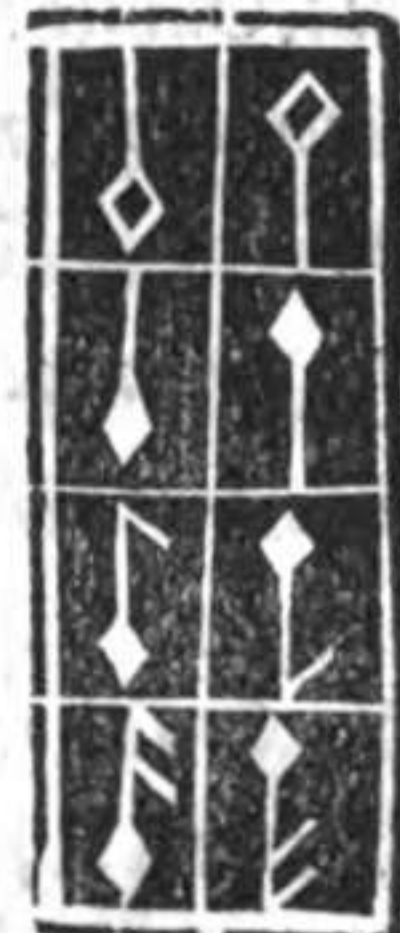
Vnde figura est quoddam signum, uocis, silentijq; representatiuum. Vocis dico, pro-
pter species notarum, quæ proferuntur. Silentij uero propter pausas notis æquivalen-
tes, quæ artificioso silentio mensurantur.

DE FIGVRARVM NUMERO.

¶ Quinq; tantū figuras Prisci obseruauere, tanquam principales, ac tribus musicæ gradibus
quātificabiles. Ex quibus alias quasdā deduxit posteritas agitalitatis causa, iuxta illd' Ouidij

Ex

Ex alijs alias reparat natura figuras. Quorū corpora figurarū, formantur modo quo sequitur. ¶ Maxima est figura, cuius longitudo latitudinem triplicat, filum habēs in dextra parte sursum uel deorsum. ¶ Longa est nota cuius longitudo duplicat latitudinem, filum habēs instar maxie. ¶ Breuis est figura quadrato corpore formata filo carens. ¶ Semibreuis est nota rotunda ad modum oui: uel (ut Franchino placet) trianguli. ¶ Minima est figura ut Semibreuis, cū uirgula ascendente uel descendēte. ¶ Semiminima, est nota ut minima, colore uariata. ¶ Fusa est nota instar semiminimæ, habens uncū in dextra parte. ¶ Semifusa est figura instar fusæ formata, sed secundo unco ab ea discreta, ut sic.

Octo figurarum corpora.	Maxima.		Minima.	
	Longa.		Semiminima.	
	Breuis		Fusa.	
	Semibreuis		Semifusa.	

¶ Est alia quædam figura, ut minima formata, sed numero ternario copulata, quæ sesquialterata dicitur: quoniam tres pro duabus decantantur. Figura insuper duabus caudis descripta, nullam reputatur habere, quia altera alteram impedit.

CAP. III.

DE LIGATURIS.

VNde ligatura (ut Gafforus lib. 2. cap. 5. scribit) est simplicium figurarum, per tractus debitos ordinata coniunctio. Vel est condependentia principalium figurarum secundum tractus sursum uel deorsum in rectitudine uel obliquitate.

DE LIGATURIS REGVLAE GENERALES.

¶ Prima. Quatuor sunt notae ligabiles, scil. maxima, longa, breues, & semibreuis. ¶ Secunda. Omnis nota ligabilis, praeter maximam, duplici corpore, quadrato scilicet & obliquo figurari potest. ¶ Tertia. Omnis nota ligabilis secundum ascensum & descensum uel sui ipsius, uel proxime sequentis, uenit iudicanda. ¶ Quarta. Omnis nota ligabilis aut erit initialis, aut media, aut finalis. ¶ Quinta. Simplicium notarum accidentia, puta alteratio, imperfectio, & huiusmodi (Franchino teste) ipsis quoque ligatis solent accidere.

DE INITIALIBVS REGVLAE.

¶ Prima. Omnis initialis, siue quadrata, siue obliqua, carens cauda, secunda descendente, est longa. ¶ Secunda. Omnis initialis sine cauda, secunda ascendente, breuis est. ¶ Tertia. Omnis initialis habens caudam deorsum in sinistra eius parte, breuis est. ¶ Quarta. Omnis initialis qualitercunque formata, habens caudam in sinistra parte sursum, semibreuis est una cum proxime sequente, non curando, an ascendat siue descendat.

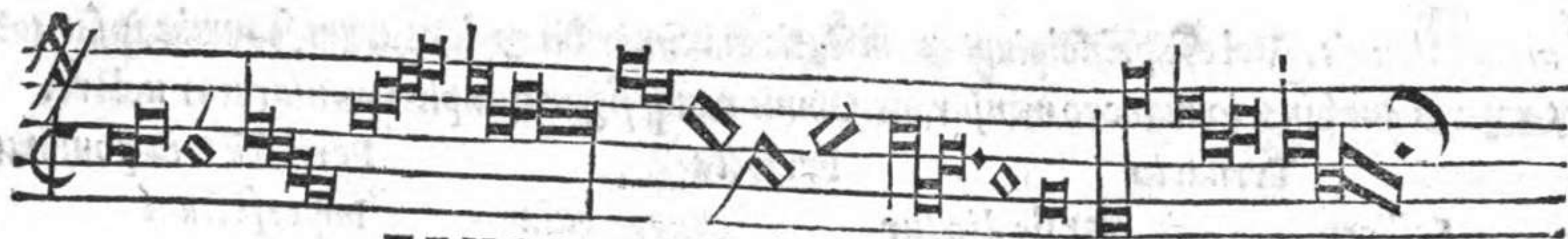
DE MEDIIS REGVLAE.

¶ Prima. Omnis nota inter primam & ultimam dicitur media. ¶ Secunda. Omnis nota media qualitercunque formata aut posita: breuis est. ¶ Tertia. Longa principium & finem ligaturae intrare potest, medium nunquam. ¶ Quarta. Breuis principio, medio, & fine ligaturae quam aptissime. ¶ Quinta. Semibreuis principio, medio, & fine ligari potest: mediante cauda in sinistra parte sursum tracta.

DE VLTIMIS REGVLAE.

¶ Prima. Omnis ultima quadrata descendens est longa. ¶ Secunda. Omnis ultima quadrata ascendens breuis est. ¶ Tertia. Omnis obliqua finalis siue ascendat siue descendat est breuis. ¶ Quarta, maxima ubicunque posita fuerit semper manet maxima. Harum autem regularum exempla, sequens tenor declarat.

Tenor

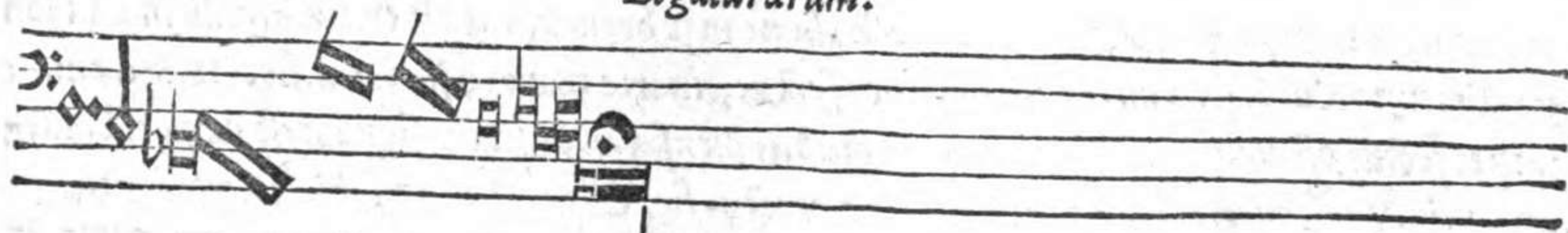
TENOR exercitij ligaturarum.

Baritonus exercitij.

Ligaturarum.

DE MODO, TEMPORE AC PROLATIONE.

CAP. IIII.

Mvsicæ gradus quibus principalium figurarum cognoscimus ualorem, tres sunt: scilicet modus, tempus, ac prolatio. Nec quiuis eorum agit in quasq;: in maximas sed suas tantum. Vt modus, ac longas. Tempus in breues, ac prolatio in semibreues.

¶ Modus (teste Franchino li. 2. ca. septimo Pract.) est mensura longarum in maximis, aut bre

F

uium

nium in longis. Vel est principium quantitatis maximarum & longarum formula, ipsas aut ternario aut binario numero mensurans. Omnis namq; figura, duplici mensuratur ualore.

	Ternario		Perfecta		Perfectū tria ponimus
Scilicet		Et sic dicitur		quia	Imperfectum
	Binario		Imperfecta		ad duo limitamus.

DE MODI DIVISIONE.

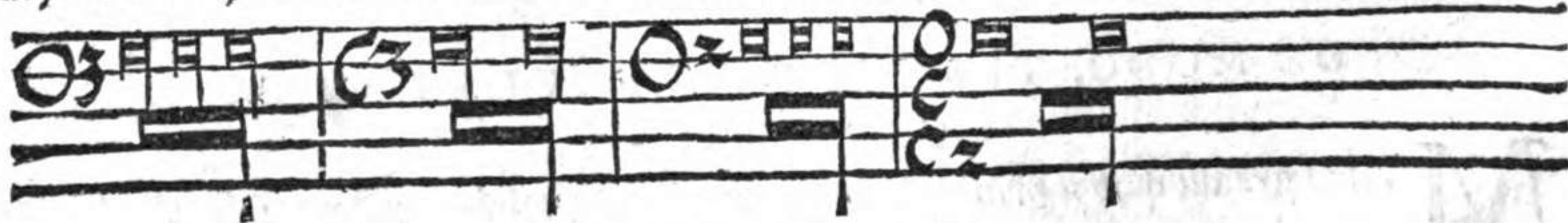
¶ Modus (ut hic sumitur) duplex est. Maior scilicet, qui inest maximis & longis. Ac minor, qui in longis ac breuibus est. Et horum quiuus penes perfectum atq; imperfectum scinditur.

DE MODO MAIORE.

¶ Modus maior perfectus, est maxima tris habens in se longas. Vel est trium longarū in una maxima dimensio. Cuius signum est Circulus perfectus ternario numero sociatus sic. O3. Sed maior imperfectus est maxima duas in se longas concludens. Qui et circulo imperfecto, ternario numero iuncto, dinoscitur sic. C3.

DE MODO MINORE.

¶ Modus minor perfectus, est longa tris habens in se breues. Vel est trium breuiū in una longa dimensio. Cuius signum circulus est perfectus, binario numero sociatus. sic. O2. Sed minor imperfectus, est longa duabus tantum breuibus mensuranda. Cuius signum est numeri binarij absentia. Vel semicirculus binario numero iunctus sic. C2. O. C. ut in subiecto quadrato.

DE TEMPORE.

¶ Est autem tempus breuis duas uel tris in se semibreues concludens. Vel est duarū aut trium
semia

semibreuium in una breui dimensio: Et est duplex, scilicet perfectū: et est brevis tribus semibreuibz mensuranda. Cuius signū est numerus ternarius circulo uel semicirculo coniunctus, aut circulus perfectus absq; numero positus, sic. O3. C3. O. Imperfectū est, quo brevis duabus semibreuibz tantū mēsuratur. Quod et binario numero, perfecto circulo uel semicirculo cōiuncto, aut semicirculo sine numero posito, dinoscitur sic. O2. C2. C. **DE PROLATIONE.**

¶ Vnde prolatio est essentialis semibreuium quantitas. Vel est duarum aut trium minimarū contra unam semibreuem positio. Et est duplex, scilicet Maior, & est Semibrevis tribus minimis mensurata. Vel est trium minimarum in una semibreui cōclusio. Cuius signum est punctus signo temporali inscriptus sic. Ⓞ. Ⓒ. Minor prolatio est semibrevis duabus tātum minimis dimensa. Cuius signum est puncti absentia. Inquit enim Franchinus: Imperfectionem figura secum deferunt, deficientibus signis, hoc modo.

Tempus perfectum Imperfectū Prolatio maior Minor.

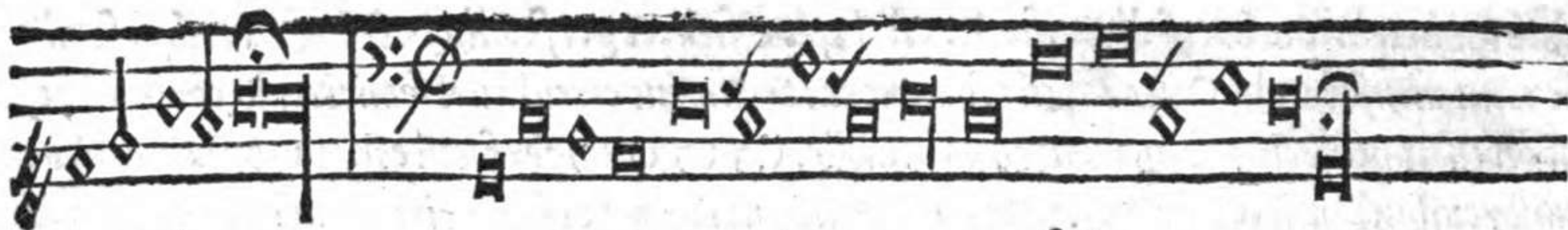
¶ Horum autem trium graduum, quidam musicae peritus, satis docte ac compendiose, pro tyronum institutione, infra scriptum condidit exemplum: quod (saluo suo honore) non dedignamur nostris scriptis apponere.

TENOR modo minori perfecto.

¶ **DISCANTVS** in prolatione

F 2 maior

Maiores

BASSVS in tempore perfecto.

CAP. V. DE SIGNIS.

Licet tanta musicorū de signis sit dissensio, regularū atq; exemplorū confusio, ut etiā con-
summato musico ambiguitatē generare uideātur, ita, ut Plutarchus Cheronæus, uir un-
decunq; doctissimus, in eo libro, quē de musica scripsit, dicat: Nostri tēporibus, tātos auctus
differentiæ forma excepit, & usq; adeo discessit à more maiorū: ut nulla sit amplius discipli-
næ mentio, nulla præceptio, nulla certitudo. Quāuis etiā in dubijs diffiniendū nō sit, sed suspē-
sa sententia tenenda: tamē ne tyrunculi, artis huius cupidi, ab instituti sui proposito, aut re-
uocentur, aut male instituantur, relictis rarioribus, ea quæ crebriori musicorū, quos nunc pro-
bat autoritas, usu celebrantur, paucis aperiemus: eā, quæ de circulo & numero est, ambigui-
tatē, olim in Theoricis eradicando. Est igitur signū, quædā figura cantui præposita, modum,
tempus, ac prolationē indicans.

DE SIGNORVM DIVISIONE.

¶ Signorum alia principalia, alia minus principalia dicuntur. Principalia sunt, quæ ad cogni-
tionem modi, temporis, ac prolationis conducunt. Et illa quidem bipartita sunt. Extrinseca
scilicet, & intrinseca. Extrinseca dicuntur illa: quæ pro cognoscēdis musicæ gradibus extrin-
secus se offerunt: ut numerus, circulus, ac punctus.

DE SIGNIS EXTRINSECIS REGVLÆ.

¶ Prima. Circulus se solo positus tēpus indicat. Et hoc si perfectus sit, perfectū. Sin aut imper-
fectus, imperfectū. Cū autē numero iūgitur, modū declarat.

¶ Secūda, Circulus numero terna-
rio

rio iunctus modum maiorem: binario uero sociatus, minorem representat. ¶ Tertia. Vbiq̃
est modus maior, ibi est & minor, sed non ediuerso. ¶ Quarta. Ternarius numero circulo
iunctus, temporis perfecti est indicium: Binarius uero imperfecti. Quinta. Punctus in signo
temporali clausus, prolationem designat maiorem, hoc modo.

Signorum aliud.	{	O3	modi maioris	Perfecti	Temporis perfecti
		C3		Imperfecti	
	{	O2	modi minoris	Perfecti	Temporis imperfecti
		C2		Imperfecti	
	{	⊙	Prolationis maioris	Perfecti	Temporis
		⊕		Imperfecti perfecti	
	{	○	Temporis	Imperfecti	Prolationis minoris
		⊖			

¶ Cum autem ex trium principalium signorum, numeri scilicet, circuli ac puncti cōmixtione,
diuersa formentur signa: quo facilius eorundem elucescat noticia, et suus cuiq̃ figuræ ualor
tribuat, placuit resolutariam tabulam cuiusq̃ figuræ, in quocūq̃ etiam signo posita, ualorē
rem ex intuitu indicantem: modo quo sequitur, subijcere.

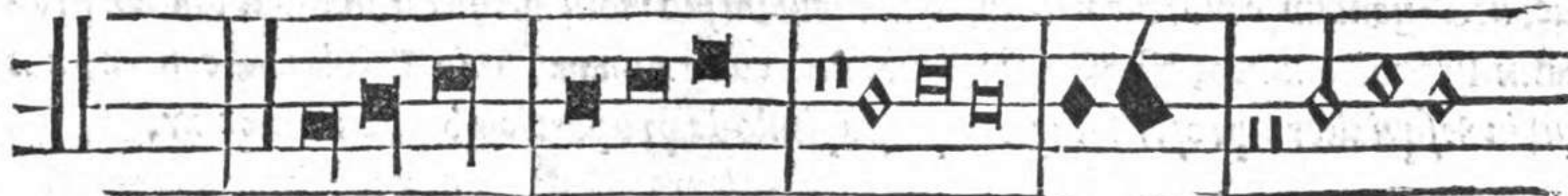
Minima	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊
	3	z	3	3	z	z	z	3	3	3	z	z
Seibre:	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊	◊
	3	3	3	z	z	3	3	3	z	z	z	z
Breuis	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
	3	3	z	3	3	z	z	z	z	z	z	z
Longa	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
	3	3	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z
Maxima	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Signa	⊙3	⊙3	⊙	⊙z	⊙z	⊙	⊙3	⊙3	⊙	⊙z	⊙z	⊙

TABVLA SIGNORVM RESOLVTORIA VALOREM

cuiusq; figura ex intuitu demonstrans.

DE SIGNIS INTRINSECIS.

Signa intrinseca sunt, quibus graduum musicalium perfectio in figuris denotatur, citra extrinsecorum signorum appositionem. Quorum tria sunt: Trium scilicet temporum pause inuentio. Quando enim in cantu reperitur pausa tria tangens spatia, modum indicat minorem perfectum. Si duæ, maiorem perfectum. Inquit enim Franchinus: non incongruum esse maiori modo duas trium temporum pausas apponi, si minori una apponatur. Notarum denigratio. Quoties inveniuntur tres longæ coloratæ, modus minor perfectus denotatur. Quando tres breues, tempus perfectum. Tribus autem semibreuib coloratis, prolatio maior demonstratur. Tertium est quarundam pausarum geminatio. Quoties enim duæ pause semibreues, cum semibreui nota collocantur, tempus perfectum designatur. Per duas autem minimas cum nota minima, prolatio maior declaratur, hoc modo.

Modus maior Modus minor Tempus perfectum prolatio maior.

DE SIGNIS MINVS PRINCIPALIBVS.

Signa minus principalia sunt, quæ ad cognitionem modi, temporis ac prolationis non conducunt. Et hæc uaria sunt, ut in sequenti quadrato licet ad sensum uidere.

Repetitionis Cōueniētiae Cōcordā Aspiratiōis bmoilitatis dealbationis.
tiæ cardinalis.

CAPVT SEXTVM DE TACTV.

Vnde Tactus est motio successiva in cantu, mensurae aequalitatem dirigens. Vel est quidam motus, manu praecentoris signorum indicio formatus, cantum dirigens mensuraliter.

DE TACTVS DIVISIONE.

Tactus tripartitus est: maior scilicet minor & proportionatus: Maior est mensura, tardo, ac motu quasi reciproco facta. Hunc tactum & integrum & totalem nominant autores. Et, quoniam uerus est omnium cantilenarum tactus, Semibreuem non diminutam suo motu comprehendit: uel breuem in duplo diminutam. Minor, est maioris medium: quem semitactum dicunt. Quoniam semibreuem in duplo diminutam suo motu mensurat, indoctis tantum probatus. Proportionatus, est quo tres semibreues contra unam (ut in Tripla) aut contra duas (ut in Sesquialtera) proferuntur. De quo, capitulo de proportionibus, latius dicetur.

REGVLA DE TACTV.

Semibrevis in omnibus signis (diminutionis, augmentationis, ac proportionum demptis) tactu mensuratur integro, ut in sequenti paragraphia claret.

Табла

⊙3	z1	9	3	1				
⊙5	z1	9	3	1	1			
⊙3	1z	6	3	1	1			
⊙z	1z	6	z	1				
⊙	1z	6	3	1				
⊙	8	4	z	1				
⊙	z	6	3	1	1			
⊙	8	4	z	1	1			
	≡	≡	≡	◇	◇	↓	↓	↓

4. tactum vnu

8 tactum vnum

16 tactum vnum

Tabula tactuum resolutoria.

CAP. VII. DE AVGMENTATIONE.

Quoniam in precedente capitulo augmentationis ac diminutionis metio facta existit. Quare ne ex ignotis procedatur: quid utrunq; sit, libet discutere. Est itaq; augmentatio alicuius cantus in suis notis plurificatio: uel est alicuius notae excrementum. In ea etenim minima pro semibreui, semibreuis pro breui, ac brevis pro longa ponitur.

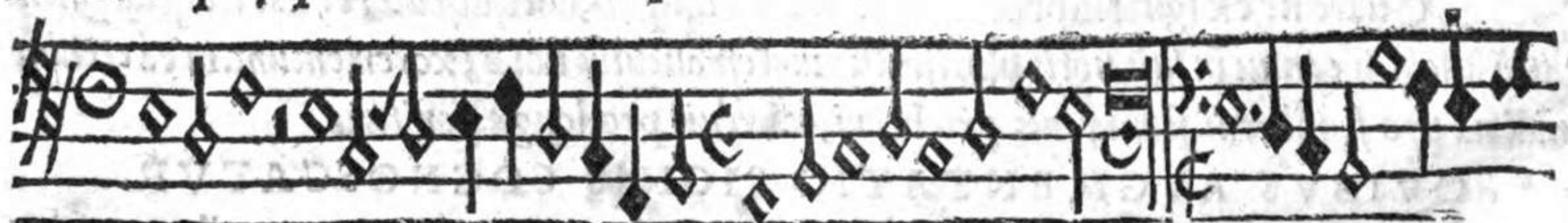
QUIBUS AVGMENTATIO SIGNIS COGNOSCATVR.

Augmentationis tria sunt signa. Primum est paucitas notarum, in una cantilena parte. Secundum

Secundum est canonis inscriptio, dicendo: brevis sit maxima, semibrevis longa, de minima brevis. Vel, crescat in duplo, triplo, hexagio numero &c. Tertium est punctus in signo temporalis, circa unam duntaxat cantilenæ partem repertus. vñā dico, nam si apud omnes offenditur: non augmentationis: sed maioris prolotionis crit indicium

DE AVGMENTATIONE REGVLÆ.

Prima, Augmentatio est diminutionis contradictio. Secunda. In augmentatione minima figura, tactu mensuratur integro. Tertia. Inter prolotionem & augmentationem hoc inter est, quod augmentatio minimam tactu profert uno, prolatio autem tres, hoc est Semibreuem perfectam: quæ tunc proportionato metitur tactu. Quarta. Pause non secus ac notæ augentur & minuuntur. Quinta, Augmentatio raro præterquā in tenore fieri debet. Sexta, Maxima non augmentatur: quia maiorem se, cuius ualorem assumat nō habet. Errāt igitur, qui in maxima sub tali. ③. signo posita, octuaginta unum tactus concludunt: quoniam nec ultra 27. tactus maxima excrescit, nec maiorem se (quia maximum est, quo nihil existit maius) admittit. Insuper cum, ut in natura, ita & in arte frustra positū sit nihil: frustra maxima augmētaretur, quoniam in nullo unquam cantu tantus status, ut 81. tactus in unisono canantur, reperitur. Septima. Augmentatio, præter maximam, alias omnes notarum species sub se cōprehendit: de qua sequens uideatur exemplum.

Augmentatio.

Prolatio maior.

Baritonus sub

signo

figno Semiditatis.

Prolatio maior.

QVID SIT CANON.

¶ Quom de Canone mentio habita sit, ne studiosos hac in re suspendam, quid canon sit aperiam. Est igitur Canon, imaginaria præceptio: ex positis, non positam cantilenæ partem eliciens. Vel est regula argute cantus secreta reuelans. Canonibus autem utimur subtilitatis, breuitatis, ac tentationis gratia, hoc modo.

CANON.

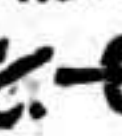
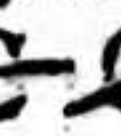
BASSVS extenore in Diapente post tempus unum.

CAPVT OCTAVVM DE DIMINVTIONE.

Diminutio (quæ uerior syncopatio dicitur) est primariæ quætitatis notularum uariatio, scribit Franchinus li. 2. præf. 14. Vel est quedam mensuræ præcisio. Ut enim in Grammatica sæcla pro sæcula per Syncopen dicimus, ita in Musica figurarum connata atq; corriua tam mensuram syncopa præscindimus. Generaliter ergo Syncopatio non diminutio (quoniã species est syncopationis) dicetur.

DE SPECIEBVSSYNCOPATIONIS.

¶ Syncopatiõis duæ sunt species. Semiditas scilicet et diminutio. **¶** Semiditas est primariæ notariæ

earum mensuræ mediætas, in imperfecto tempore tantum locabilis: Cuius hæc sunt signa. O₂. C₂.   in omnibus enim istis mediætas mensuræ præscinditur per uirgulam pprie. per numerum autem, in quantum uim habeat proportionis duplæ. Recte igitur Erasmius Lapicida in omnibus istis signis numerum numero supponit hoc modo. O₂ C₂ Proportio enim, non unius, sed duarum quantitarum est relatio, ut alibi latius declarabimus.

DE DIMINVTIONE.

Diminutio (ut ueteres sensere) est tertiæ partis ab ipsa mēsurā abstractio. Sed recentiorū laudabilior est opinio ac uerior, qui diminutionem à semiditate nō discernāt, ut Ioānes Tinctoris, omnium qui in musica claruerunt, scriptor præclarissimus: & Franchinus Gafforus li. 2. ca. 14. sanxerunt. Est itaq; diminutio mediæ partis in mēsurā præcisio, nil discrepans à semiditate: nisi quod in signis, perfectis, ac figuris ternario numero metiēdis reperitur. Quare non possum non deridere quosdam cōponistas (ita enim dici uolunt) musicæ monstra: qui cū artis nec prima elementa uiderint, se musicos musicorū proclamāt, omnia ignorātes, de omnibus se iactitant, atq; artē hanc, pluribus ante a sæculis à doctissimis quibusq; & (Quintilianus uerbis utar) claris sapientia uiris celebratam, ineptijs suis, citra artis maiestatem, usu potius quā ingenio fabricatis, dehonestāt, corrumpūt, defœdant, quibusq; signis pro libitu utētes, nec ualorem nec mensuram pensitantes, carminis suauitate stultorum auribus potius, quā artis maiestate doctorum iudicio, parere student. Qualem quendam arcis Pragēsis organis tam conductitiū, noui. Qui cum (ut de altioribus sileam) nec perfectū tempus ab imperfecto discernat, se & musicam scribere reconditiissimā, uulgo coram dicit, & Frāchinum celeberrimum musicæ scriptorem, quem nec à limine salutauit, mordere, uilipendere, nec lectu quidē dignū iudicare, nō erubescit. O stulta iactantia, o temeritas ridicula, o grādis inania, quæ haud alia ratione doctissimos quosq; rodit, quam quod eiusdem musæ æmula nō existit. Dij faxint,

ut

ut in laqueos lupo cadat, ne facinus tam callidum, tam prauum, tãq; nefarium deinceps committat, nec cornicula alienis plumis gloriatur. Delirus enim censetur, qui id ipsum alijs praescribit: cuius ipse elementa nec dum uiderit. Quemadmodum Phormio Graecus orator (ut est apud Ci. secundo de oratore) qui dum apud Antiochum Asiae regem, Hannibale coram, de imperatoris officio copiosus perorasset, nec ipse castra unquam uidisset, nec arma, mirantibus cunctis qui tum aderant, tandem quæsitus est ipse Hannibal, quid de tali Philosopho iudicaret: respondisse fertur, multos se deliros senes sæpe uidisse: sed qui magis quam Phormio deliraret neminem. Nunc ad rem redeo, et Amusos illos atq; ridiculos Phormiones (quorū plures musicae provinciam, pro pudor, inuasere) harmoniarum non compositores, imo corruptores non musarū: sed furiarum alumnos, uix minimo dignor honore. Ridenda enim sunt cantica, in ipsis musicae fontibus nō radicata: licet quantumuis consona sint. Quoniā non artifex artem, sed ars artificem decorat. Nullum ergo componista musicae confert decorem: sed ediuerso. Quippe non ex industria, sed diuturna quadam consuetudine, pleriq; (quia forte à cunabulis in cantorijs uixerunt) cantica etiam consona condunt. sed quid sit quod condiderunt, non intelligunt: quia est, cognoscentes, sed quid est non intelligentes. Quibus saluatoris nostri dictum in cruce rite conuenit. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Fides itaq; nec ulla præstetur componistis, nisi inueniantur arte probati. Quorū autem probata est autoritas, ij sunt, Ioannes Okeken, Ioannes Tinctoris, Loyset, Verbonet, Alexāder agricola, Iacobus Obrecht, Iosquin, Petrus de Larue. Hēricus Isaack, Hēricus Finck, Antonius Brummel, Matheus Pipilare, Georgius Brack, Erasmus Lapidida, Caspar Czeys, Conradus Reyn, et similes: quorum poemata ex artis radicibus emanare conspiciuntur. Sed ne ex derisione ira consurgat, et ex ira odium, missum faciamus hæc, ad diminutionem redeunt, quam nō tertiam partem, ut olim, (eam enim inuenire difficile est) sed alteram abstrahere cum Franchino et Tinctore con-

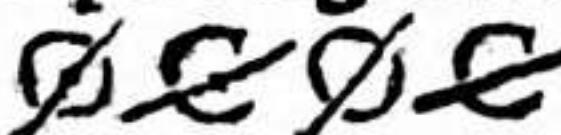
cludamus, Vt enim hoc signū *C* huius *C* duplum est: ita & illud *X*illius *O*. Quamobrem errant conditores, etiam probati dum in circulo perfecto uirgula scisso, ultra figurarum (quoniam perfecti temporis sunt) ternariam numerositatem, binariam mensuræ progressionem non attendunt: semibreuem ad tactum proferentes, cum duæ cantandæ sint. In eo enim signo, ita constituendus est cantus: ut perfectione ternarij seruata, in binaria mensura, clausulas recipiat ac finem. Nam hoc in signo *X*eundem notæ ualorem, quem in illo *O* habent, seruant: sed sola mensura binario numero metienda est, hoc modo.

TABVLA
de tactu dimi-
nuto.

<i>O</i>	6	3	<i>Z</i>	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
<i>O</i>	6	3	<i>Z</i>	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
<i>O</i>	6	3	1	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
<i>C</i>	4	<i>Z</i>	1	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
<i>C</i>	4	<i>Z</i>	1	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
<i>C</i>	4	<i>Z</i>	1	1	<i>unus tactus</i>	<i>unus tactum</i>	<i>unus tactu</i>	<i>unus tactu</i>
	<i>H</i>	<i>H</i>	<i>H</i>	<i>D</i>	<i>D</i>	<i>D</i>	<i>D</i>	<i>D</i>

QVIBVS SIGNIS DIMINVTIO SIGNETVR.

¶ Designatur autē diminutio tripliciter, scilicet canonice, numeraliter, uirgulariter. ¶ Canonice dicendo: Decrescit in duplo, in triplo, quadruplo & huiusmodi. ¶ Numeraliter. Omnis enim numerus circulo uel semicirculo cōiunctus, ultra hoc quod essentialiter indicat, etiā minuit iuxta suæ

sta sue figure denominationem. Vt binarius circulo integro sociatus, ultra tempus, quod in tali signo imperfectum esse declarat, duplam etiam denotat diminutionem. Ternarius triplā. Quaternarius quadruplam, & sic deinceps. Virgulariter, quando scilicet per uirgulam signum temporis scinditur: hoc modo.

DE SYNCOPATIONE REGVLAE.

¶ Prima. Syncopatio temporali cōpetit mensuræ, non ipsis figuris. ¶ Secunda. Syncopatio ut notas, ita & pausas respicit. ¶ Tertia. Syncopatio non notarū aut pausarum ualorem aufert, sed mensuram. ¶ Quarta. Numerus prolationem non minuit, quia uim suam in punctum, custodiēte circulo, dirigere nequit. ¶ Quinta. Inter diminutionem ac semiditatē, nulla est differentia tactus seu mensuræ: sed solius naturæ. ¶ Sexta. Diminutio est augmentationis contradictio. ¶ Septima. Non est inconueniens, ut eidem signo duplex, uirgularis scil. ac numeralis accidit diminutio, hoc modo. . ¶ Octaua. Virgularis syncopatio frequens est, numeralis rara, canonica rarissima: quare de prima sequens est exemplum atq; secunda.

Diminutio Virgularis Semiditas.

Syncopatio numeralis.

CAPVT NONVM DE PAVSIS.

Pausa (ut Tinctor scribit) est taciturnitatis signum. Vel (ut Gafforo placet) est figura artificiosam à cantu desistentiam demonstrans. Vel est tractus per lineas & spatia, silentium indicans. Locantur autem pause in cantu tripliciter, scilicet essentialiter, indicialiter & utroq; modo. Essentialiter, quando silentium demonstrant. Indicialiter, quando non silentium, sed modum perfectum indicant: & tunc ante temporis signum locum sibi uendicant.

Utroq; modo, quando utrunq; representant.

REGVLAE DE PAVSIS.

¶ Prima. Tot sunt species pausarum, quot notarum. Secunda. Pausa omnia tangens spatia generalis est, ubi omnes uoces simul cessant: in calce tantum locanda. ¶ Tertia. Pausa tria occupans spatia, dicitur modi, quem indicat, in modo perfecto solum ponibilis. ¶ Quarta. Pausa duo spatia concludens, longa imperfecta nuncupatur. ¶ Quinta. Pausa unum occupans spatium, brevis est, unum tempus designans: siue perfectum sit siue imperfectum. ¶ Sexta. Pausa descendens à linea ad medium spatij, semibrevis dicitur. ¶ Septima. Pausa à linea ad medium spatium ascendens, minimam siue suspirium demonstrat. ¶ Octaua. Pausa ut suspirium, uncata dextrorsum, semiminimam ualet. ¶ Nona. Postremarum duarum figurarum pause ob nimiam uelocitatem in usu musico non reperiuntur.

CAPVT DECIMVM DE PVNCTIS.

Vnde

Vnde punctus est indiuisibilis quædam quantitas, notulis addita, uel diuisionis, uel augmenti, uel certitudinis gratia. Vel est minimum quoddam signum, notulis accidentas litter, aut postpositum, aut suprapositum, aut interpositum.

DE PUNCTI DIVISIONE.

¶ Tria punctonum ex diffinitione colliguntur genera, scilicet, Additionis: & is est figurarum augmentatio. Vel est imperfectarum notarum perfectio. Hic ad medium lateris dexteri ponitur, in signis imperfectis solum reperitur, ac notulas, quibus additur, pro medietate sui ualoris augere dinoscitur. ut in exemplo subscripto claret.

DE PUNCTO DIVISIONIS.

¶ Punctus diuisionis est duarum notarum disiunctio, nec auferens nec afferens quicquam: sed duas notas distinguens, primam præcedenti, secundam autem sequenti connumerando: pro constituenda in notis ternaria perfectione. Hic punctus in gradibus perfectis, non perfectis figuris, sed propinquis earum partibus iungitur, nec ad medium lateris, ut additionis, sed paulo

¶ 3 alius

altius uel profundius ad medium notarum, quas diuidit, collocatur hoc modo.

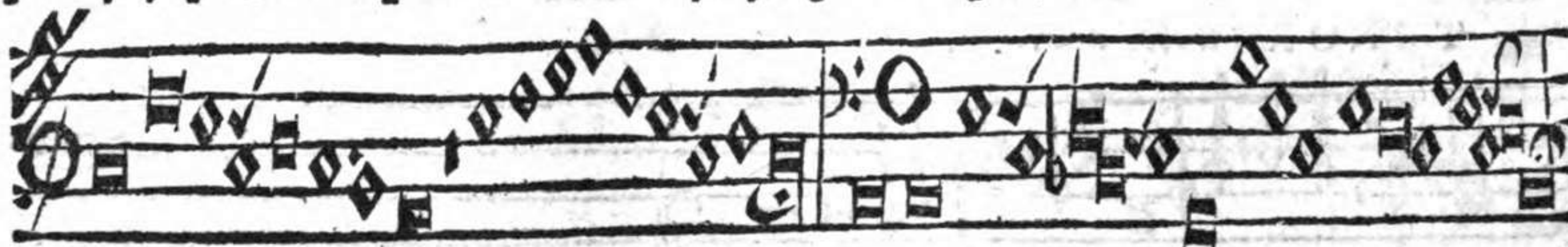

TENOR puncti diuisionis.

BASSVS eiusdem.

DE PVNCTO ALTERATIONIS.

¶ Alterationis punctum, ueteres plus quam recentiores, seruauere. Ne tamen aliquando res pertus ambiguitatem generet canenti: non nihil de eo placet differere. Est itaq; punctus alterationis notarum repetitio, notis adueniens, non in quantum perfectæ: sed in quantum perfectarum propinquæ sunt partes. Ponitur autem non ad latus, neq; sursum aut deorsum, sed præcisè supra notam quam alterat, ut in subscripto exemplo.

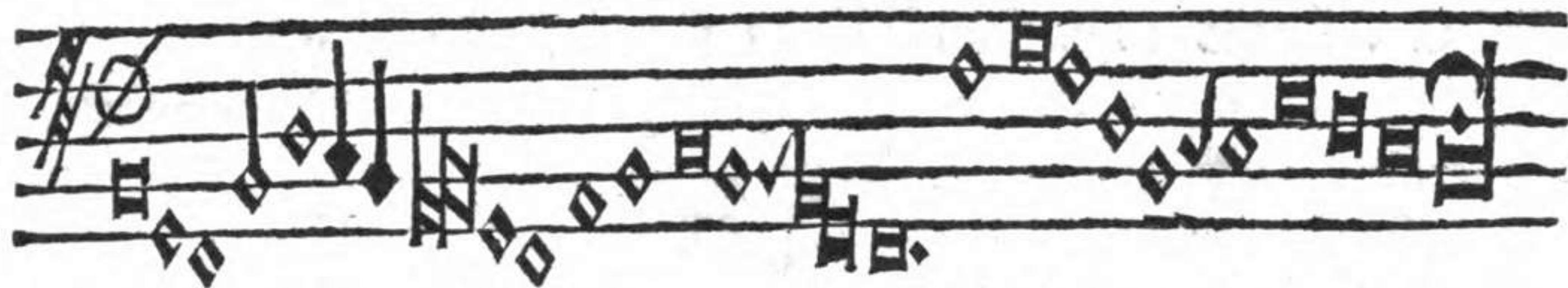

TENOR de puncto alterationis

BASSVS de puncto alterationis.

¶ Sunt præter hæc alia duo punctorum genera, scilicet perfectionis. Et est punctus notæ perfectæ postpositus, ipsam nec auget nec minuit, sed ne à sequente imperficiatur præseruat. Et ponitur ut additionis, sed discrepat ab eo, quia circa notas perfectas solū locatur. Transportationis autem punctus, notis appositus, eas ad distantiores figuras transfert computandas. Nec in anteriores, sed posteriores tantum uim suam dirigit: hoc modo.

Tenor

TENOR de puncto

perfectionis ac transportationis.

BASSVS de eisdem.

CAP. XI. DE IMPERFECTIONE.

Vnde imperfectio est perfectarum notarum degradatio. Est enim imperficere, notam perfectam, imperfectam reddere, vel est ipsam de suo valore deponere.

DE DVPLICI IMPERFECTIONE.

¶ Imperfectio duplex est. Totalis scilicet, quando precise tertia pars valoris, notulis auferitur: ut dum in tempore perfecto, brevis per semibreuem imperficitur. Partialis, quando non tertia pars precise, sed minor ea, puta sexta, uel huiusmodi ipsis notis abstrahitur: ut dum longa imperfecti modi, sed in perfecto tempore, ubi duas tantum breues ualet, a semibreui imperficitur, respectu brevis in ea contentae. Et brevis a minima in prolatione maiore.

QVIBVS SIGNIS IMPERFECTIO COGNOSCATVR.

¶ Imperfectionis tria sunt signa (scribit Franchinus lib. 2. Practicae cap. 11.) scilicet numeralis imperfectio, punctualis diuisio, et notularum plenitudo.

REGVLAE DE IMPERFECTIONE.

¶ Prima. Quatuor sunt notae imperfectibiles, maxima scilicet, longa, brevis, ac semibrevis. ¶ Secunda. Omnis imperfectibilis figura, semper est in numero suae perfectae quantitatatis consideranda. ¶ Tertia. Quod semel imperfectum est, amplius imperfectum non potest. ¶ Quarta. Omnis imperfectibilis figura, maior erit imperfecta. ¶ Quinta. Imperfectio non solum fit per partes notarum propinquas sed et remotas. Vt brevis perfecta, non solum a semibreui propinqua parte: uerum et a duabus minimis, quae partes remotae ipsius existunt, imperfecti potest. ¶ Sexta. Duae partes propincae alicuius figurae perfectae, ipsam non imperfectiunt, sed una tantum: licet duae remotae idipsum facere possint. Quare si duae pausa semibreuis post breuem perfectam repertae fuerint, perfecta manebit: nisi diuisio punctualis interueniat. ¶ Septima. Omnis figura minor superflua, maiorem imperfecti praecedentem, non sequentem: nisi id ratione puncti diuisionis, uel perfectionis, uel etiam transportationis fiat. ¶ Octaua. Similis ante simile non imperfectitur: quare omnis imperfectibilis figura ante maiorem, uel minorem se ponatur. ¶ Nona. Maior non imperfecti minorem aut aequalis aequalem. ¶ Decima. Figura aliam imperfecti, aufert ei tantum, quantum ipsa ualet. ¶ Undecima. Pausa non imperfectitur, sed imperfecti. ¶ Duodecima. Ligatura non imperfecti, sed imperfectitur. ¶ Tredecima. Maxima in imperfectiendo non agit sed patitur. ¶ Quartadecima. Minima in imperfectiendo non patitur: sed agit. ¶ Quintadecima. Longa brevis et semibrevis imperfectiunt, et imperfectuntur. ¶ Sedecima. Omnis imperfectio uel a facie, uel a tergo fit. A facie, quando imperfecti imperfectibilem praecedit. A tergo, quando imperfectibili succedit. Sunt qui ab utroque fieri credunt, in partiali imperfectione. ¶ 17. Imperfectio, quae ante et post fit, non per propinquas partes: sed remotas contingit. ¶ 18. Omnis imperfectio fit uel per notam, uel per pausam, uel per colorem. Per notam, quando scilicet ante uel post notam perfectam, figura minoris speciei collocatur, eam imperfecti, hoc modo.

Tenor

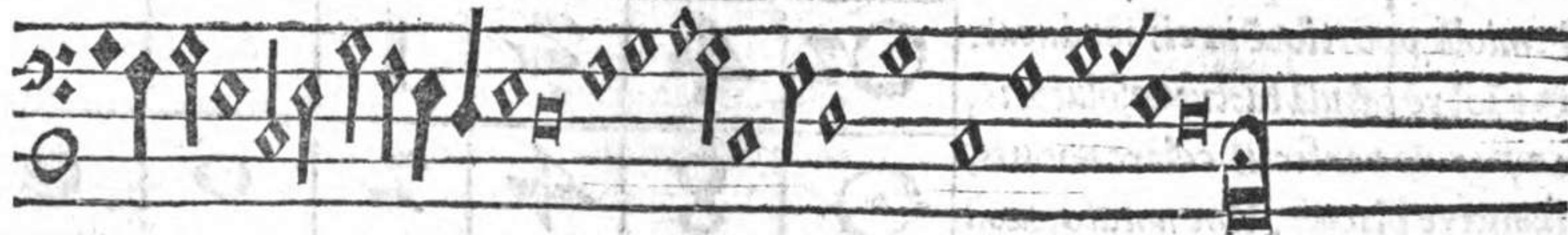
TENOR

BASSVS

¶ Per pausam quādo scilicet, ante uel notā perfectā pausa minoris speciei reperitur, figura imperficitur: pausa autem imperfici non potest, hoc modo.

TENOR.

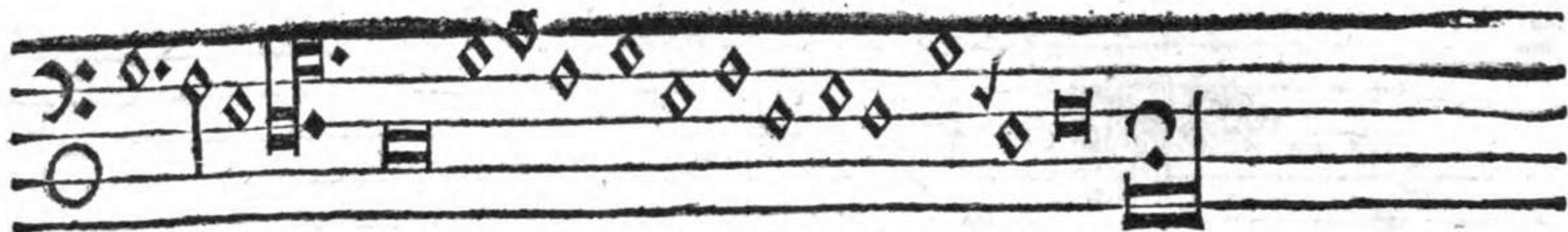
BARITONVS.

¶ Per colorem, quādo in figuris perfectis color offenditur, imperfectæ sunt: quia tertia pars eis auferetur, hoc modo.

TENOR.

Bassus

DE COLORE.

BASSVS huius positionis.

¶ Vnde color in proposito nihil est aliud, q̃ notularũ plenitudo. Vel est principalĩ figurarũ denigratio.

Cuius tanta vis est, ut figuris in sua p̃fecta quantitate deductis, tertiam partẽ ualoris adimat: imperfectis uero, modo quartã partẽ auferat, mō hemiolã p̃portionẽ in eis conducat.

Quãobrẽ tabulã tactus resolutoriã, de figuris perfectis colore notatis, subiicere placuit. Hoc notato, quod spaciola uacua eã, supra quã ponuntur, figurã incolorabilẽ eo signo eẽ demonstrant. Sphærica uero figura (quam nihili numerorũ periti nomināt) et si figuras colorabiles: integrũ tamen tactum non ualere, declarat.

C V M in alijs figuris color essentialis existat: nullam accidentalẽ notis inducit quantitatem.

⊙	5	18	6	z	o	o
⊙	3	18	6	z	1	
⊙	z	8	4	z	o	o
⊙	z	4	z	1		
⊙		8	4	z	o	o
⊙		4	z	1	o	o
⊙		8	4	z	1	
⊙		4	z	1	o	
					♦	♦

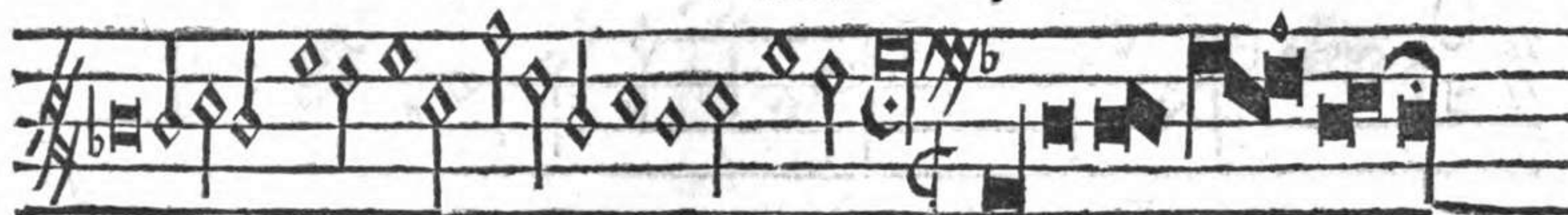
¶ Color etiam interdum nec auferre nec asferre quicquam, apud doctissimos quosq; offenditur: Tum maxime, dum amouenda alteratiōis gratia, imperfectarum figurarum propinquis partibus collocatur, hoc modo.

TENOR

BASSVS.

¶ Plerunq; demum color in figuris imperferetis (Inquit Franchinus lib 2. cap. 11.) duplā proportionem efficit. Quod Henricus Ysaac, in quodam Alleluia de Apostolis: non minus concinne, quam uere disposuit, hoc modo.

TENOR

BASIS

CAP. XII. DE ALTERATIONE.

Alteratio, secundum Ioannem de Muris, est minoris notulae respectu maioris duplicatio. Vel (ut Tincto ait) est proprii ualoris geminatio. Vel est unius & eiusdem note repetitio. Et dicitur alteratio, quasi alterius altera actio, id est, secundaria alicuius note decantatio, propter ternarij perfectionē. DE ALTERATIONE REGVLAE.

Prima. Quatuor sunt notae alterabiles, scribit Franchinus lib. 2. ca. 13. longa, brevis, semi brevis

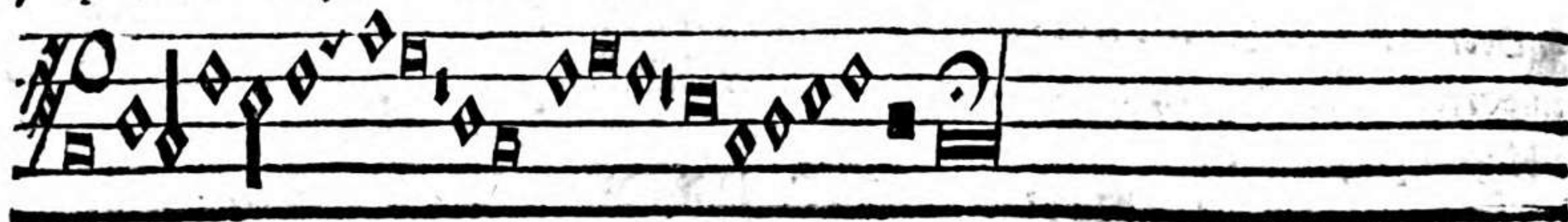
Breuis, ac minima. Secunda. Alteratio maximam excludit, & in minima terminatur, quia maxima maiorem se, cuius propinqua pars esse possit, non habet diminutiones autē figuræ numero ternario non sunt computandæ. Tertia. Alteratio euenit notulis nō perfectis: sed cum fuerint perfectarum propinquæ partes, quoniam perfecta in quantum talis, alterationi non subiacet. Quarta. Notæ tantum alterantur & non pause. Quinta. In secundam & non in primam cadit alteratio. Sexta. Omnis nota alterata continet se ipsam bis. Septima. Similis ante similem non alteratur. Octaua. Alteratio solum contingit in gradibus perfectis. Nona. Alteratio fit ob defectum unius notæ, computata ternarij numerositate. Decima. Quoties inter duas imperfectibiles duæ alterabiles clauduntur, absq; puncto diuisionis: secunda semper alteratur, ut subscripto exemplo declaratur.

Alter TENOR Alter

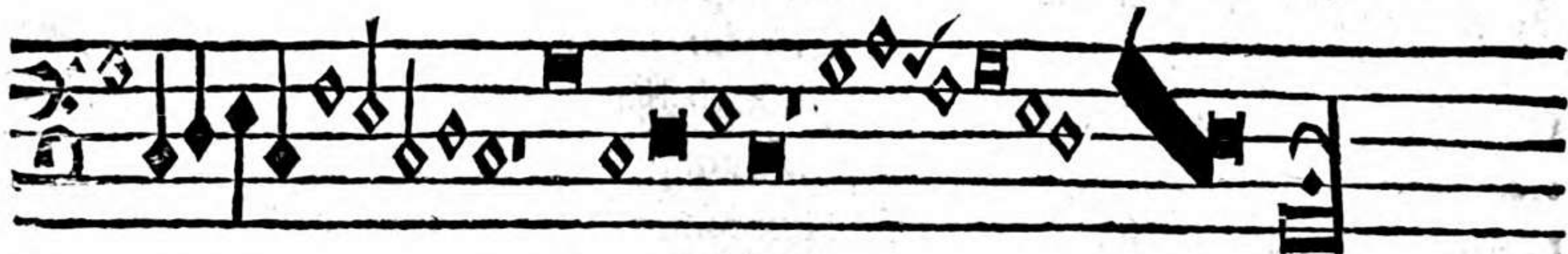
BASSVS.

¶ **Vndecima.** Si pausa cum figura, cui æquiualeat, inter duas notas perfectas clauditur: tunc aut pausa præcedit figuram, aut figura pausam. Si primum, figura alteratur, si secundum, alteratio non habet locum, quia notæ alterantur tantum, & nō pause. Cadit insuper in secundā semper

semper, & non in primam alteratio, hoc modo.

TENOR.

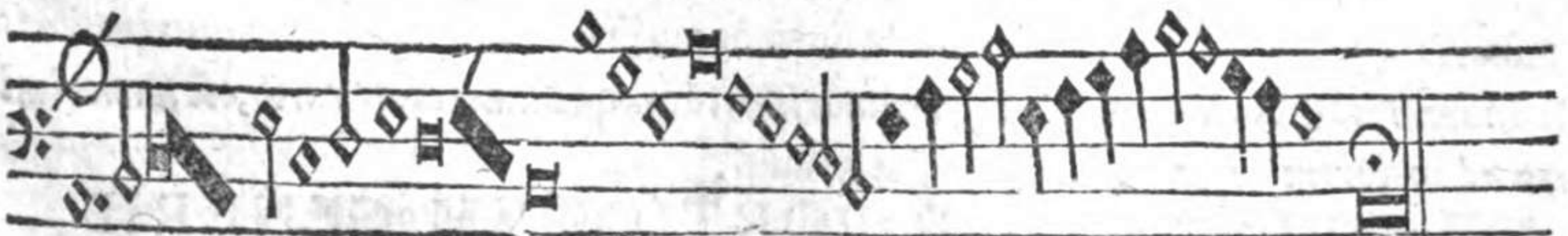

BASIS.

Duodecima, Alteratio plenitudine notarum, ac puncto divisionis tollitur. Et in ligaturis etiam alteratio saluatur: ut in subscripta parabola claret.

TENOR.

BASIS.

H

Deci

¶Decimatertia. Quoties tres alterabiles notæ inter duas imperfectibiles clauduntur, ambæ imperfectibiles perfectæ manebunt, & nulla alterabilium alteratur: quia numerus ternarius ubiq; est perfectus.

CAP. XIII. DE PROPORTIONE.

VNde proportio est duorum comparatorum in aliquo uniuoco habitudo. Uniuoco dico, quia in æquiuocis cōparatio nulla est. Stylus etenim & uox acuta non comparantur. Quo fit ut proportio inter æqualia, ac inæqualia, similia ac dissimilia, inueniatur proprie dicta. Vel secundum Euclidem, est duarum quantacunq; sint, eiusdem generis propinqui quātītatum, alterius ad alteram, certa habitudo. Hinc continua & discreta, quanq̃ sub eodem genere quantitatis contineantur, non comparantur: quia remota non propinqua existunt.

DE PROPORTIONVM DIVISIONE.

¶Proportionum alia æqualitatis, alia inæqualitatis est. Æqualitatis est duarum equalium quantitatū relatio. Acquale enim est, quod suo æquali nec plus est, nec minus. Inæqualitatis uero est duarum inæqualium quantitatū habitudo. Inæquale siquidem indicitur, quod ad aliud relatum, uel plus, uel minus eo existit.

QVAE PROPORTIO MUSICIS CONVENIAT.

¶Cum uocum similitudo consonantiam non pariat, sed dissimilitudo: hinc solam inæqualitatis proportionem musicæ disciplina considerat. Et hæc bifariam partitur, in maioris scilicet ac minoris inæqualitatis proportionem. Maioris inæqualitatis proportio est numeri maioris ad minorem relatio. ut. 4. ad 2. 6. ad 3. Minoris autē inæqualitatis e contrario, est numeri minoris ad maiorem comparatio: ut 2. ad 4. 3. ad 6.

DE QVINQVE PROPORTIONVM GENERIB.

¶Maioris inæqualitatis proportionū quinque sunt genera, scilicet multiplex, superparticula
re.

re, superpartiens, & hæc simplicia sunt, multiplex superparticulare, & multiplex superpartiens: quæ sunt composita. His alia quinque genera minoris inæqualitatis opponuntur (inquit Franchinus) eisdem etiam nominibus, præposita tantum præpositione sub: ut submultiplex etc. Verum cum multiplex proportio præcipuam in musicis consonantijs, vim habeat: superparticularis deinde: superpartiens uero cum duobus sequentibus nullam, quare superpartientium genus cum cæteris subsequentijs, tanquam parum ualidum, ab harmonico concentu relegamus: duo priora solum amplectendo.

DE GENERE MULTIPLICI.

Multiplex proportionum genus, cæteris & præstantius & antiquius est, dum maior numerus ad minorem relatus, totum minorem pluries, ut bis uel ter, præcisè comprehendit. Cuius species infinitæ, si singulos numeros unitati comparaueris, apparebunt: ut in subscripto quadrato licet uidere.

2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1	1	1	1	1	1	1	1

Dupla Trip. Quadru. Quintu. Sextu. Septu. Octup. Nonu. Decu.

Huic dicto generi, oppositum est, primum minoris inæqualitatis genus: submultiplex appellatum. Horum alterum destruit alterum, nec in suo esse perdurare sinit. Hoc genus, eadem relatione unitatis ad alios numeros facta, easdem cum multiplici, etiam eiusdem nominis, species, adiecta præpositione sub, ex se producit, hoc modo.

H 2 Sub

1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	3	4	5	6	7	8	9	10

Sub Sub sub sub sub sub sub sub sub
dup. tri. quadru. quintu. sextu. septu. octu. nonu decu.

DE GENERE SUPERPARTICULARI

Superparticulare, secundum proportionum genus, fit: quando numerus maior minori cōparatus, ipsum semel, & insuper aliquotam eius partem, in se concludit. Est autem pars aliqua, quæ aliquoties sumpta, ipsum totum producit præcise. Cuius quidem generis species innumerabiles conducuntur: singulos si numeros, dempta unitate, ad minorē uiciniorē computaueris, modo subscripto.

3	4	5	6	7	8	9	10
2	3	4	5	6	7	8	9

Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui
altera. tertia quarta quinta sexta septima octa nona.

Huius oppositum est Subsuperparticulare, secundum minoris inæqualitatis genus. Quod & easdem species, eisdem etiam nominibus (sub) præpositione mediante, cum præcedēte procreat: si singulos minores numeros (unitatem semper excipio) maioribus uicinioribus comparare uoluerimus, eo quo sequitur modo.

sub

2	3	4	5	6	7	8	9
3	4	5	6	7	8	9	10

Subses- Subses- Subses- Subses- Subses- Subses- Subses- Subses-
 quialtera quitertia quiquarta quiquin. quisex. quisept. quiocta. quinona.

QVO PACTO EX AEQVALITATE PROPORATIO,

et subinde una ex alia conducatur.

Cum proportionem ex aequalitate, et ex una aliam creare uolueris, id ipsum hac Boetij regula rite efficies. Dispositis tribus aequis numeris, puta unitatibus, uel quibusque alijs: tres alij substituantur, ita ut primus primo par sit, secundus primo et secundo: tertius primo duobus secundis ac tertio, et dupla apparebit, hoc modo.

1	1	1	2	2	2	3	3	3
1	2	4	2	4	8	3	6	12

Duple.

Duple.

Duple.

Quod si et triplas conducere uolueris, constitutis superiori ordine duplis iam creatis: substituantur tres numeri secundum regulam praedictam tenorem, et habebis affectum, hoc modo.

H 3 Quod

1	2	4	2	4	8	3	6	12
1	3	9	2	6	18	3	9	27

Triplæ

Triplæ

Triplæ

Quod si has triplas iam creatas, superiore ordine posuerimus, quadruplas producemus, per subditorum numerorum consonam ac regularem appositionem, ex quadruplis quintuplas, & item, ex quintuplis sextuplas, & sic deinceps usq; in infinitum gradiendo.

1	3	9	1	4	16	1	5	25
1	4	16	1	5	25	1	6	36

Quadruplæ

Quintuplæ

Sextuplæ

Quod si ex duplis sesquialteras creare uolueris: conuersis numeris duplarum, ita ut maiores primi sint, & minoris naturali ordine succedant, substituantur alij tres numeri, prout sæpe dicta regula exposcit, & apparebit effectus: ut in subiecto quadrato licet uidere.

4	2	1	8	4	2	12	6	3
4	6	9	8	12	18	12	18	27

Sesquialteræ

Sesquialteræ

Sesquialteræ

Et ut ex duplis sesquialteræ, pari modo ex triplis sesquitertiæ, & ex quadruplis sesqui
quar

quarta conducantur, conuersione numerorum, ut de sesquialteris dictum est, & ita in infinitum usque progrediendo, eo quo sequitur modo.

9	3	1	16	4	1	25	5	1
9	12	16	16	20	25	25	30	36

Sesquitertia

Sesquiquarta

Sesquiquinta

EX QVIBVS PROPORTIONIBVS MUSICAE consonantiae conducantur.

Proportiones, musicas consonantias producentes, sex sunt: Boetio ac Macrobio testibus. Tres in genere multiplici, scilicet dupla, tripla & quadrupla. Tres insuper particulari, scilicet sesquialtera, sesquitertia, ac sesquioctaua. Quibus maxime rata musicae interualla componuntur: inquit Plutarchus. Quare dimissis alijs, has tantum, quae in notis consistant ac describantur, & praeceptis & exemplis breuissimis duximus enodandas. Ac naturali ordine seruato, à dupla (quoniam ceteris & dignior est & notior) exordium sumamus.

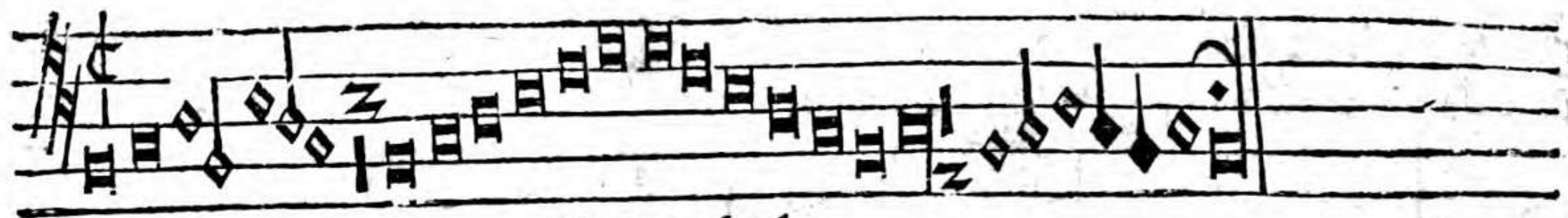
DE PROPORTIONE DVPLA

Dupla proportio, prima multiplicis generis species, fit, quum maior numerus ad minorem relatus, ipsum bis in se comprehendit. ut 4. ad 2. 8. ad 4. Sed musicaliter, quum duae notae contra unam sibi & natura, & specie similem, proferuntur. Cuius signum alij numerum binarium esse concludunt, alij (quoniam proportio non unius, sed duorum relatio existit) numerum numero supponendum esse contendunt, hoc modo.

1. 2. 3.

idque & in ceteris seruandum esse non dubitant.

H 4 Tenor

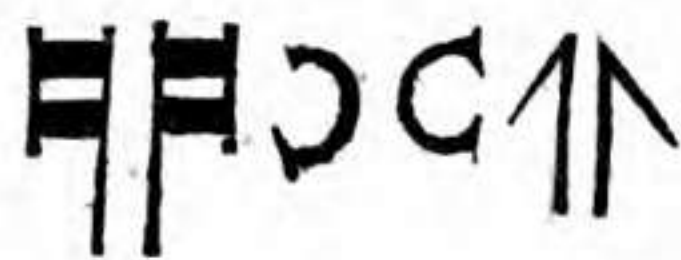

T E nor duplæ

B A ssus duplæ

Non latere uos uolo, duplā proportionem, aliasq; omnis multiplicis generis, canonibus designari, dicendo: Decrescit in duplo, in triplo, et sic deinceps. Quod, quia uel industriae, uel tē tationis gratia fit, nō improbamus. Sunt qui duplam proportionem in figuris con syde rant. signis, uncisq; sinistrorsum uersis, dicētes hoc. C. huius. 3. esse duplum, hanc illius In pausis quoq; huius illā Nō alio (ut reor) freti patrocinio, quam q; Franchi nus pract. li. 2, ca. 4. dextrū latus sinistro et auctius & perfectius esse dicit: sinistrū uero, dextro imbecillius. Cui opinioni nec ipse refragor multū. Nam apud Valerium Probū eruditissimum grammaticū, de interpretandis Romanorū literis C. litera, quæ semicirculi formā habet, Caium marem, eadem inuersa Caiam foemellam inuenio designari. Fabius quoq; Quintilianus Probi sententiam corroborans inquit. Nā & Caius C. litera notatur, quæ inuersa mulierē declarat. Et cū masculi foemellis perfectiores existant, semicirculo dextrorsum uerso, perfectiorum eorum, harum autem imbecillitas, huius inuersione declaratur. Hac occasione moti musici, latus leuum, dextro dimidium auferre uoluerunt: sic.

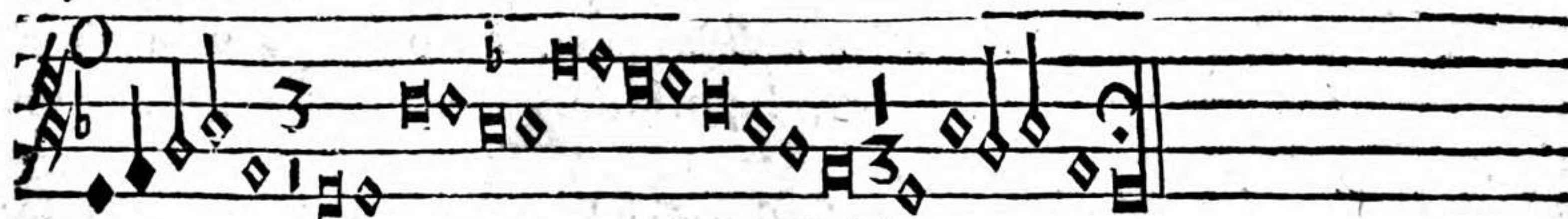
DE PROPORTIONIBVS REGVLAE.

Prima

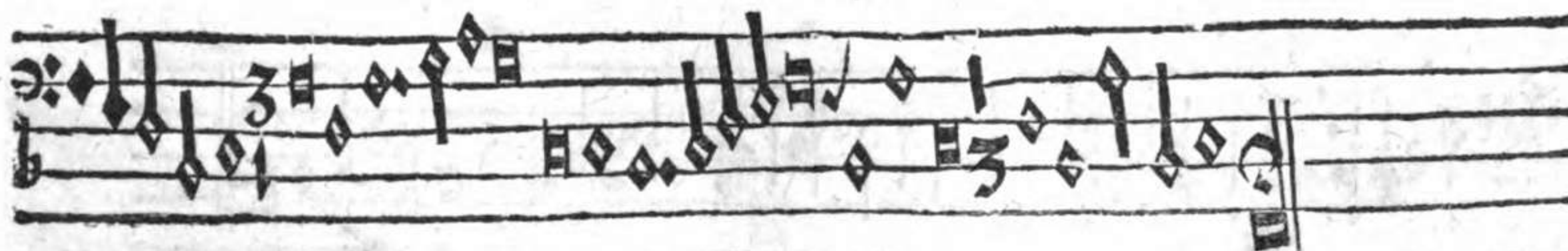
Prima. Omnis proportio, aut per aduentum suæ contrariæ proportionis tollitur, aut per signi interpositionem infringitur. Vt, per aduentum subdupla tollitur dupla, & sic de alijs. Secunda. Omnis proportio & pausas & notas respicit. Tertia. Omnis maioris inæqualitatis proportio notas ac pausas, potentia sua naturali minuit: minoris uero inæqualitatis adauget. Quarta. Alteratio ac imperfectio, ijs tantum insunt proportionibus: quæ in gradibus perfectis fiunt. Nec omnibus figuris, sed ijs duntaxat, quas illi gradus sua perfectione respiciunt, aut quibus extra proportionem hæc accidentia accidunt. Quinta. Sesquialtera proportio figurarum ternariam, nisi eam à signo habeant, perfectionem excludit. Quare nec alterationem, nec imperfectionem, negante signo, admittit.

DE TRIPLA.

Tripla proportio, secunda multiplicis generis species, fit, dum numerus maior ad minorem relatus, ipsum in se ter concludit. ut 6. ad 2. 9 ad 3. Sed musice, quom tres notulae contra unam sibi specie similem, proferuntur. Cuius signum numerus ternarius unitati suprapositus, existit hoc modo:

TE nor Triple

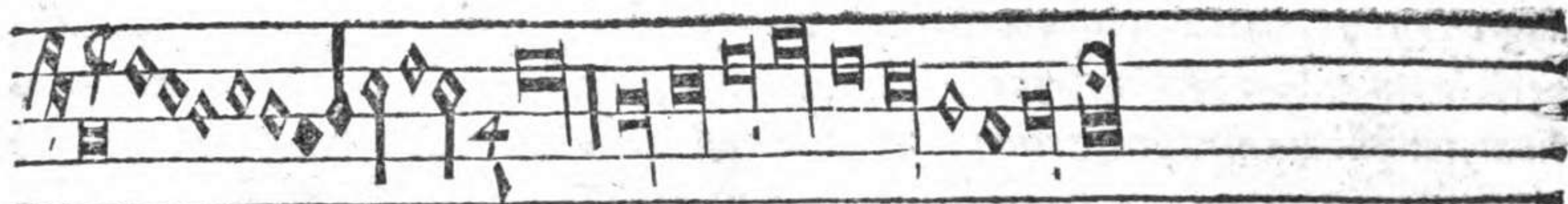

BA sis Triple

Qua

Quadrupla, tertia multiplicitatis generis species, fit quando numerus maior minorem quater in se comprehendit. ut 8. ad 2. 12. ad 3. Sed musicae quando quatuor notae contra unam proferruntur. Cuius signa sunt haec. 4. 8. ut sic.

1. 2.

Tenor Quadruple

Basis Quadruple

DE SESQUIALTERA.

Sesquialtera, prima superparticularis generis species, fit, quando numerus maior minorem semel continet, & alteram eius partem: ut 6. ad 4. 9. ad 6. Sed musicae, quando tres notae, contra duas sibi specie similes proferuntur.

Cuius signa sunt haec.

3 6 9

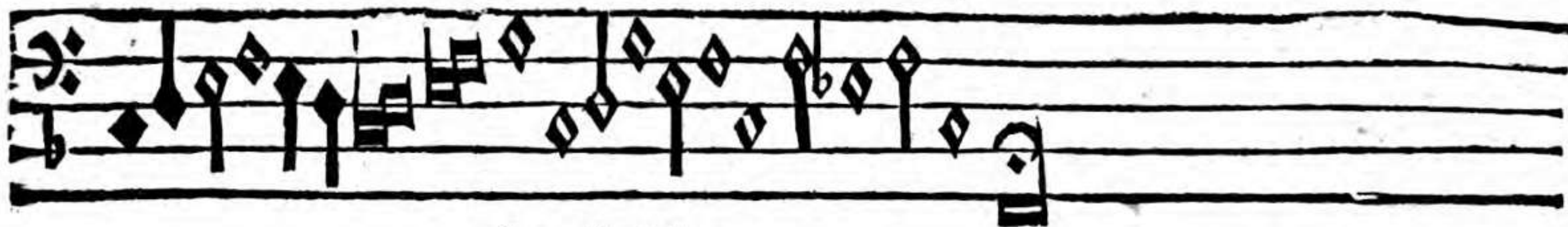
ut in exemplo sequenti

2 4 6

Tenor Sesquialtera

Basis

Basis Sesiqualteræ

Sunt qui in figuris, numerorum caracteribus sesquialteratis, colorẽ superinducunt: et edĩ uerso, sesquialteras sesquialterantes: Et illi tales (teste Franchino) id uitium incidunt, quod ex duabus sesquialteris non duplam sesquialteram, ut ipsi credunt, sed duplã sesquiquartam producunt. Quidam imperfectionem ac alterationem in sesquialteratis imperfecti temporis ponunt, pausam breuem uno tactu mensurantes: licet in notis tres semibreues in uno tactu disponant. Qua autem id faciant autoritate, præter execrandam atq; asininam ignorantiam inuenio nullam. Neq; enim imperfectionem ac alterationem signorum admittit imperfectio, neq; pausas excludit proportio.

DE SESQUITERTIA.

Sesquitertia proportio, q̃ Epitritã nominãt, eo q̃ Epitrito cõducatur, secũdũ Macrobiũ, fit, quãdo maior notularũ numerus, minorẽ semel in se, et tertiã eius partẽ cõcludit: ut 4. ad 3. 8 ad 6. 12. ad 9. Sed musicaliter, quãdo quatuor notæ cõtra tres sibi specie similes proferuntur.

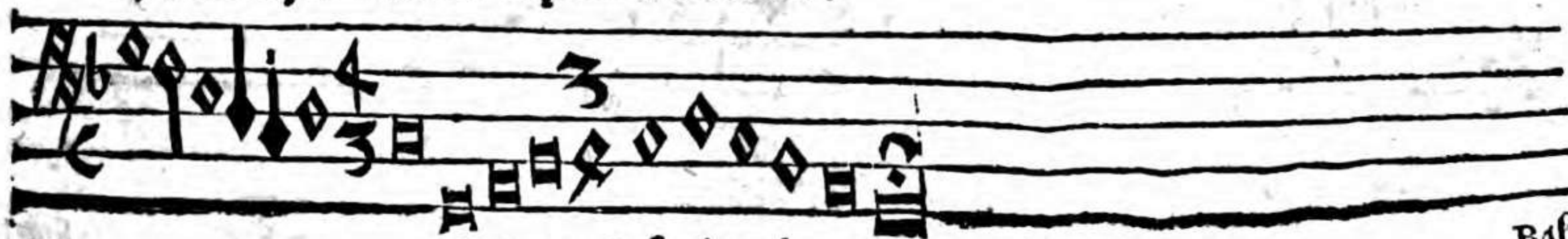
4 8 12.

Cuius hæc sunt indicia

3 6 9

Quidam etiam semicirculum inuersum huic proportioni

ascribunt: sed Tinctor improbare uidetur.

Tenor Sesquitertiæ

Basis

1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	3	4	5	6	7	8	9	10

Sub Sub sub sub sub sub sub sub sub
dup. tri. quadru. quintu. sextu. septu. octu. nonu decu.

DE GENERE SUPERPARTICULARI

Superparticulare, secundum proportionum genus, fit: quando numerus maior minori cōparatus, ipsum semel, & in super aliquotam eius partem, in se concludit. Est autem pars aliqua, quæ aliquoties sumpta, ipsum totum producit præcise. Cuius quidem generis species innumerabiles conducuntur: singulos si numeros, dempta unitate, ad minorē uiciniorē computaueris, modo subscripto.

3	4	5	6	7	8	9	10
2	3	4	5	6	7	8	9

Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui Sesqui
altera. tertia quarta quinta sexta septima octa nona.

Huius oppositum est Subsuperparticulare, secundum minoris inæqualitatis genus. Quod & easdem species, eisdem etiam nominibus (sub) præpositione mediante, cum præcedēte procreat: si singulos minores numeros (unitatem semper excipio) maioribus uicinioribus comparare uoluerimus, eo quo sequitur modo.

subo

2	3	4	5	6	7	8	9
3	4	5	6	7	8	9	10

Subses= Subses= Subses= Subses= Subses= Subses= Subses= Subses=
 quialtera quitertia quiquarta quiquin. quisex. quisep. quiocta. quinona.

QVO PACTO EX AEQVALITATE PROPORATIO,

et subinde una ex alia conducatur.

Cum proportionem ex aequalitate, et ex una aliam creare uolueris, id ipsum hac Boetij regula rite efficies. Dispositis tribus aequis numeris, puta unitatibus, uel quibusq; alijs: tres alij substituuntur, ita ut primus primo par sit, secundus primo et secundo: tertius primo duobus secundis ac tertio, et dupla apparebit, hoc modo.

1	1	1	2	2	2	3	3	3
1	2	4	2	4	8	3	6	12

Duple.

Duple.

Duple.

Quod si et triplas conducere uolueris, constitutis superiori ordine duplis iam creatis: substituantur tres numeri secundum regulam praedictam tenorem, et habebis affectum, hoc modo.

H 3 Quod

1	2	4	2	4	8	3	6	12
1	3	9	2	6	18	3	9	27

Triple

Triple

Triple

Quod si has triplas iam creatas, superiore ordine posuerimus, quadruplas producemus, per subditorum numerorum consonam ac regularem appositionē, ex quadruplis quintuplas, & item, ex quintuplis sextuplas, & sic deinceps usq; in infinitum gradiendo.

1	3	9	1	4	16	1	5	25
1	4	16	1	5	25	1	6	36

Quadruple

Quintuple

Sextuple

Quod si ex duplis sesquialteras creare uolueris: conuersis numeris duplarum, ita ut maiores primi sint, & minoris naturali ordine succedant, substituantur alij tres numeri, prout sæpe dicta regula exposcit, & apparebit effectus: ut in subiecto quadrato licet uidere.

4	2	1	8	4	2	12	6	3
4	6	9	8	12	18	12	18	27

Sesquialteræ

Sesquialteræ

Sesquialteræ

Et ut ex duplis sesquialteræ, pari modo ex triplis sesquitertiæ, & ex quadruplis sesqui
quar

quartæ conducantur, conuersione numerorum, ut de sesquialteris dictum est, & ita in infinitum usq; progrediendo, eo quo sequitur modo.

9	3	1	16	4	1	25	5	1
9	12	16	16	20	25	25	30	36

Sesquitertiæ

Sesquiquartæ

Sesquiquintæ

EX QVIBVS PROPORTIONIBVS MUSICAE
consonantiæ conducantur.

Proportiones, musicas consonantias producentes, sex sunt: Boetio ac Macrobio testibus. Tres in genere multiplici, scilicet dupla, tripla & quadrupla. Tres insuper particulari, scilicet sesquialtera, sesquitertia, ac sesquioctaua. Quibus maxime rata musice interualla componuntur: inquit Plutarchus. Quare dimissis alijs, has tantum, quæ in notis consistant ac describantur, & præceptis & exemplis breuissimis duximus enodandas. Ac naturali ordine seruato, à dupla (quoniam cæteris & dignior est & notior) exordium sumamus.

DE PROPORTIONE DVPLA

Dupla proportio, prima multiplicis generis species, fit, quum maior numerus ad minorem relatus, ipsum bis in se comprehendit. ut 4. ad 2. 8. ad 4. Sed musicaliter, quum duæ notæ contra unam sibi & natura, & specie similem, proferuntur. Cuius signum alij numerum binariū esse concludunt, alij (quoniam proportio non unius, sed duorum relatio existit) numerum numero supponendū esse contendunt, hoc modo.

1. 2. 3.

idque & in cæteris seruandum esse non dubitant.

H 4 Tenor

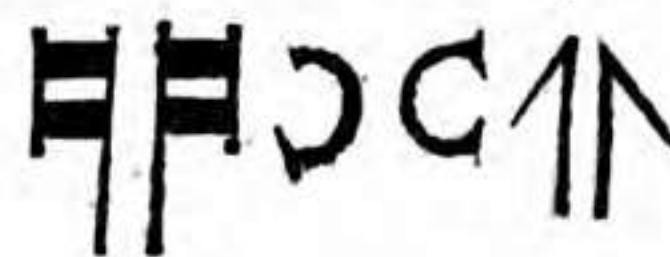

T E nor duplæ

B A ssus duplæ

Non latere uos uolo, duplā proportionem, aliasq; omnis multiplicis generis, canonibus de signari, dicendo: Decrescit in duplo, in triplo, et sic deinceps. Quod, quia uel industriae, uel tē tationis gratia fit, nō improbamus. Sunt qui duplam proportionem in figuris con syde rant signis, uncisq; sinistrorsum uersis, dicētes hoc. C. huius. 3. esse duplum, hanc illius In pausis quoq; huius illā Nō alio (ut reor) freti patrocinio, quam q. Franchi nus pract. li. 2, ca. 4. dextrū latus sinistro et auctius & perfectius esse dicit: sinistrū uero, dextro imbecillius. Cui opinioni nec ipse refragor multū. Nam apud Valerium Probū eruditissimū grammaticū, de interpretandis Romanorū literis C. litera, quæ semicirculi formā habet, Cas ium marem, eadem inuersa Caiam foemellam inuenio designari. Fabius quoq; Quintilianus Probi sententiam corroborans inquit. Nā & Caius C. litera notatur, quæ inuersa mulierē dea clarat. Et cū masculī foemellis perfectiores existant, semicirculo dextrorsum uerso, perfectia eorum, harum autem imbecillitas, huius inuersione declaratur. Hac occasione moti musici, laa tus leuum, dextro dimidium auferre uoluerunt: sic.

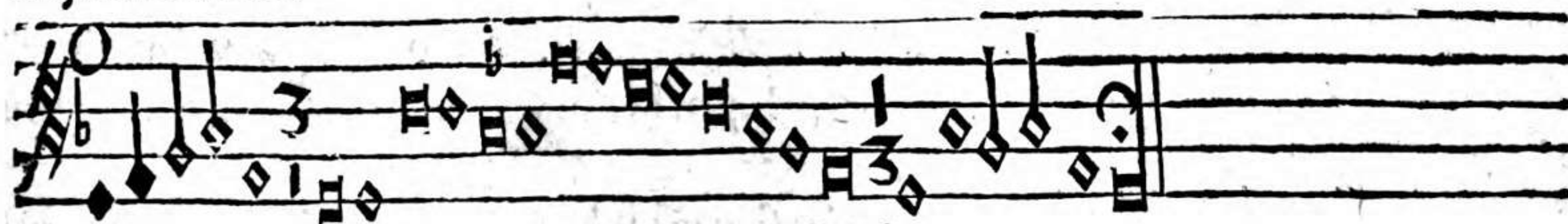
DE PROPORTIONIBVS REGVLAE.

Prima

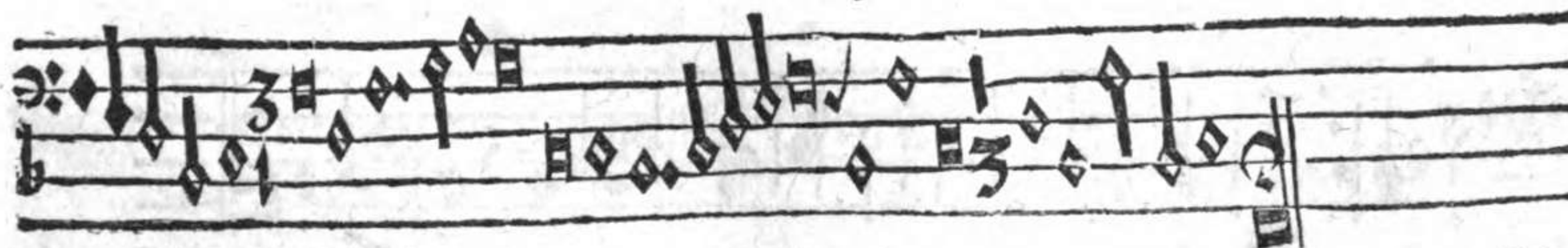
Prima. Omnis proportio, aut per aduentum suæ contrariæ proportionis tollitur, aut per signi interpositionem infringitur. Vt, per aduentum subduplæ tollitur dupla, & sic de alijs. Secunda. Omnis proportio & pausas & notas respicit. Tertia. Omnis maioris inæqualitatis proportio notas ac pausas, potentia sua naturali minuit: minoris uero inæqualitatis adauget. Quarta. Alteratio ac imperfectio, ijs tantum insunt proportionibus: quæ in gradibus perfectis fiunt. Nec omnibus figuris, sed ijs duntaxat, quas illi gradus sua perfectione respiciunt, aut quibus extra proportionem hæc accidentia accidunt. Quinta. Sesquialtera proportio figurarum ternariam, nisi eam à signo habeant, perfectionem excludit. Quare nec alterationem, nec imperfectionem, negante signo, admittit.

DE TRIPLA.

Tripla proportio, secunda multiplicis generis species, fit, dum numerus maior ad minorem relatus, ipsum in se ter concludit. ut 6. ad 2. 9 ad 3. Sed musice, quom tres notulæ contra unam sibi specie similem, proferuntur. Cuius signum numerus ternarius unitati suprapositus, existit hoc modo:

TE nor Triplæ

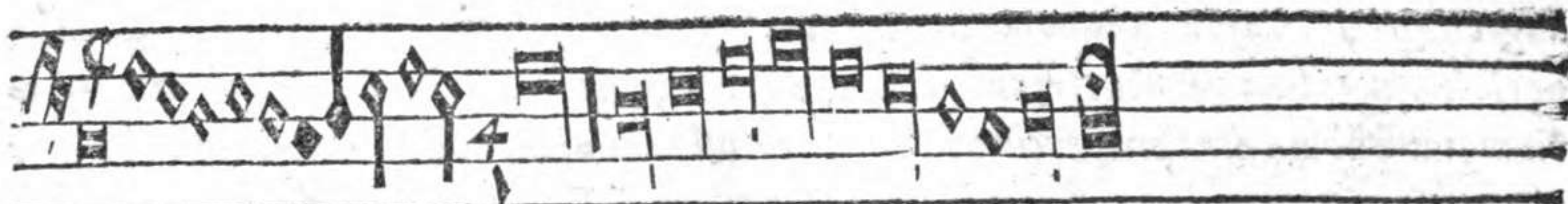

BA sis Triplæ

Qua

Quadrupla, tertia multiplicis generis species, fit quando numerus maior minorem quater in se comprehendit. ut 8. ad 2. 12. ad 3. Sed musicae quando quatuor notae contra unam proferruntur. Cuius signa sunt haec. 4. 8. ut sic.

1. 2.

Tenor Quadruple

Basis Quadruple

DE SESQUIALTERA.

Sesquialtera, prima superparticularis generis species, fit, quando numerus maior minorem semel continet, & alteram eius partem: ut 6. ad 4. 9. ad 6. Sed musicae, quando tres notae, contra duas sibi specie similes proferuntur.

Cuius signa sunt haec.

3 6 9

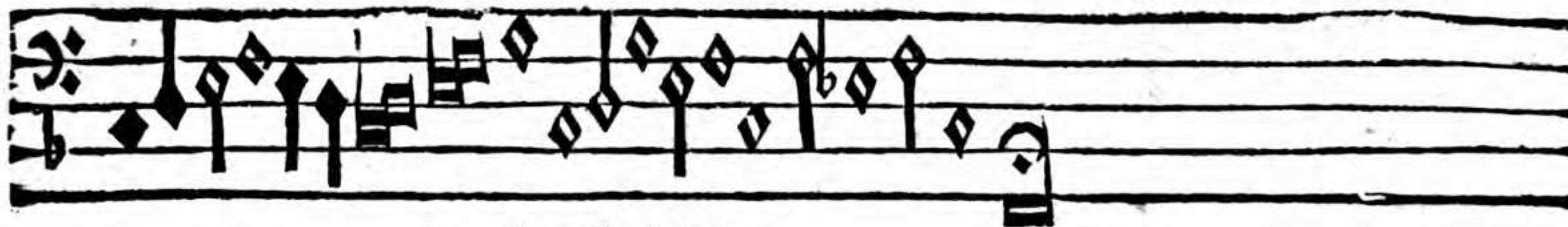
2 4 6

ut in exemplo sequenti

Tenor Sesquialtera

Basis

B A sis Sesquialteræ

Sunt qui in figuris, numerorum caracteribus sesquialteratis, colorẽ superinducunt: et edĩ uerso, sesquialteras sesquialterantes: Et illi tales (teste Franchino) id uitium incidunt, quod ex duabus sesquialteris non duplam sesquialteram, ut ipsi credunt, sed duplã sesquiquartam produciunt. Quidam imperfectionem ac alterationem in sesquialteratis imperfecti temporis ponunt, pausam breuem uno tactu mensurantes: licet in notis tres semibreues in uno tactu disponant. Qua autem id faciant autoritate, præter execrandam atq; asininam ignorantiam inuenio nullam. Neq; enim imperfectionem ac alterationem signorum admittit imperfectio, neq; pausas excludit proportio.

DE SESQUITERTIA.

Sesquitertia proportio, q̃ Epitritã nominãt, eo q̃ Epitrito cõducatur, secũdũ Macrobiũ, fit, quãdo maior notularũ numerus, minorẽ semel in se, et tertiã eius partẽ cõcludit: ut 4. ad 3. 8 ad 6. 12. ad 9. Sed musicaliter, quãdo quatuor notæ cõtra tres sibi specie similes proferuntur.

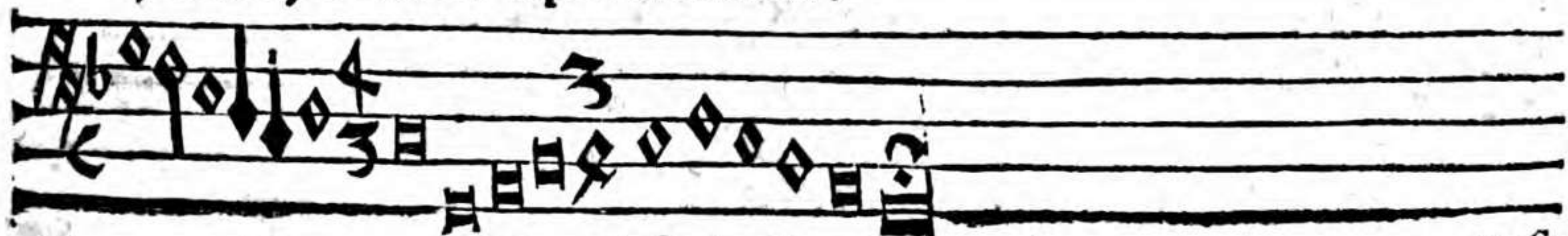
4 8 12.

Cuius hæc sunt indicia

3 6 9

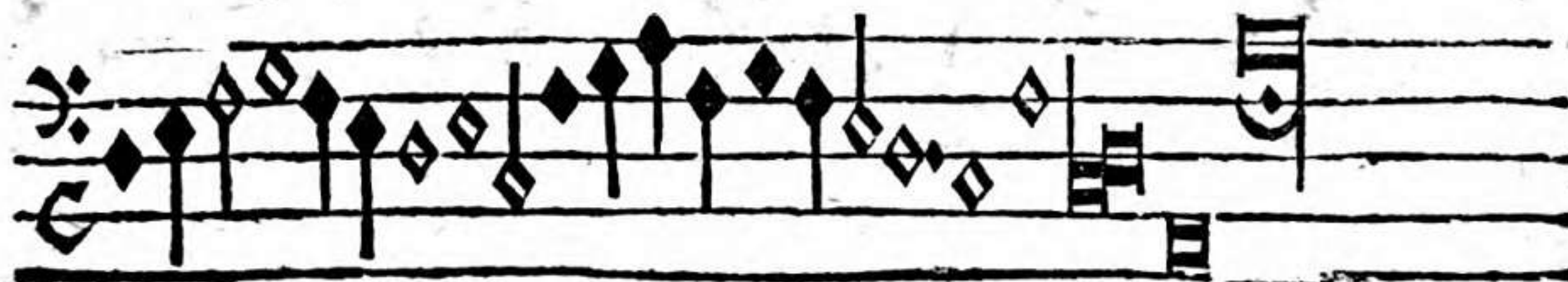
Quidam etiam semicirculum inuersum huic proportioni

ascribunt: sed Tinctor improbare uidetur.

T Enor Sesquitertiæ

Basis

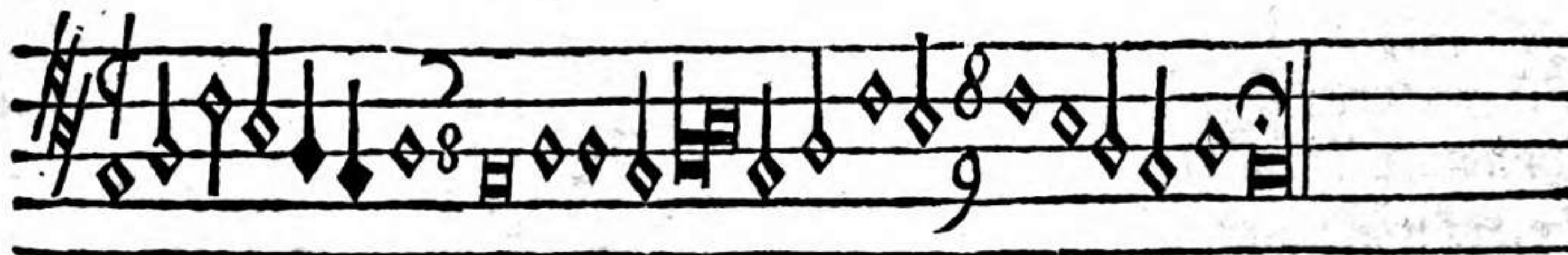

B Asis sesquitertia

DE Sesquioctava

Sesquioctava proportio, fit, quum maior numerus minori comparatus, ipsum semel includit et cum hoc octavam eius partem: ut 9. ad 8. 18 ad 16. Sed musicae quando novem notae, contra octo sibi specie similes, decantantur. Cuius signum est numerus novenarius octonario suo prapositus, hoc modo. 9 3

uel
8 8

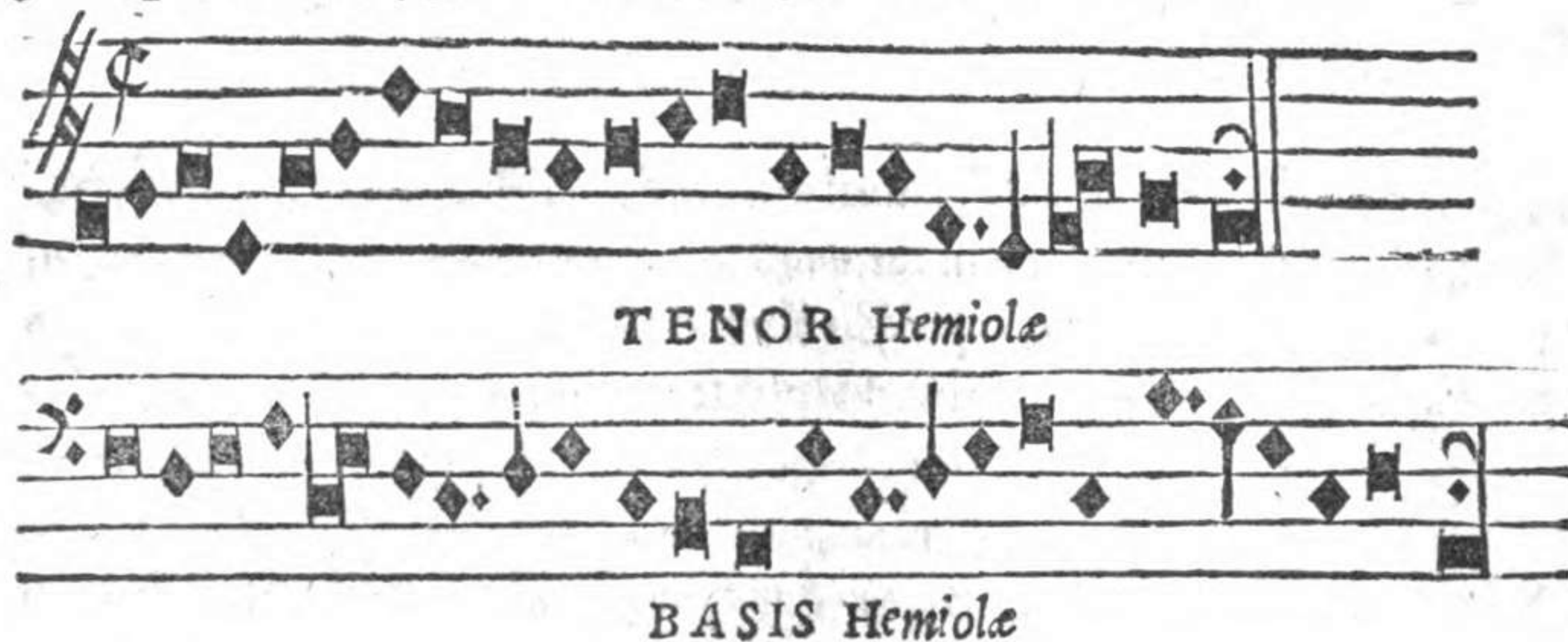

T E nor sesquioctavae

B Asis sesquioctavae

Sunt insuper, qui (quoniam superueniente colore ualor minuitur) se squalteram notarum plenitudine considerant. Quam & Hemiolam nominant. Est enim id Hemiola, quod se squaltera, inquit Aulus Gellius lib. 18. ca. 14. Hæc tamē notularū denigratio, non, nisi sub imperfectis quantitatibus, ipsis accidere solet, scribit Franchi.

Et si multæ sint aliæ proportionum species, quas in Harmonico cōcentu musici obseruāt: has tamen omnes breuitatis studio præterire statui, ne puerorū (quibus hic liber dicatus est) ingenia impedire magis, quam iuuare uidear. Tum propter illarū difficultatē proportionū, tum propter tenuitatem puerilium ingeniorum. Grandes enim materias, parua non ferūt ingenia. Dent igitur ueniam docti, quoniam iciunis nō delicatis scriptitatum est. Diuina tamē fauente clementia, omnia quæ nūc uel breuitatis, uel alterius rei causa neglecta sunt: olim maiore diligentia, maiore cura, maiore deniq; rerum intuitu, in uolumine quodam grandiori elaborata uidebuntur. Sed quæso interea ijs paruis studiosi se exercitent adolescentes: ut quum ad maiora gradiendum sit, idonei inueniantur.

FINIT LIBER SECVNDVS.

SEQVITVR TERTIVS.

Perſpicacis ingenij Viro Philippo Suro Myltemburgenſi, bonarum diſciplinarum Magiſtro, Muſico argutiſſimo, Sacelli Palatini Principis, ac Bauariæ ducis moderatori præcipuo, Andream Ornitorarchus Meyningenſis. Sa.

QUum homo digniſſima creaturaru, animal dei forme, maſuetu natura, ſtatura erectu puidu, ſagax, memor, acutu, ſecundu ratione legis ac diſcipline ſuſceptibile, cæteris inſenſatis animantibus prælatu, ac duobus potiſſimu, ſermone ſcilicet ac ratione, conditoris ſui beneficio decoratu exiſtat, Philippe chariſſime. Ipſius ignorantia tanto eſt turpior, quato ipſis homo beſtijs exiſtit dignior. Quæ cû alijs turpis ſit, Clericis turpiſſima eſt. Quoru uie ad hoc ordinata eſt cõditio, ut cæteris bene uiuẽdo, moru, doctriinæ, ac probitatis præbeant exemplu, fidei ſeruore in populo augeant, & (quod potiſſimu eorum eſt officiũ) hymnũ & canticis deum laudando, deuotionẽ in fidelium cordibus excitent. Quemadmodum enim militaris diſciplina, imperatoru decus exiſtit: ita ſacerdotum ac clericoru omnium cõcinentia. Cuius tanta eſt dignitas, reuerentia, atq; maietas: ut omnia diuina officia, non niſi per eã ordinẽtur, regantur, cõpleantur. Sed utinã bene, nam hac noſtra tẽpeſtate, proh pudor, inter multos uix pauci reperiuntur artis huius periti, qui ad quæ ordinata ſunt officia, rite ac rationabiliter perficiunt. Quod an fortunæ (quæ ſæpe promouet indignos) an prælatoru incuriæ adſcribendu ſit, neſcio. Nã ij ſæpius, et ſi in alijs parũ ſapiant, ab ipſa modulatiõis diſciplina, quam ex patrum decreto ſcire tenentur, poenitus ſunt alieni. Quare retruſis doctis, quos cenſores timent, ſimiles ſibi ceremonijs præficiunt, præbendis onerant, dignitatibus cumulãt. Quo ſit ut alij ære, dolo, fraude, alij munere, alij fauore, alij alijs citra canonicã cõſtitutionem, uſq;

nem, uſq;

nem nūq̃ ad ecclesiasticas dignitates promoti, nō se ecclesie, sed ecclesiam sibi seruire credūt, in choro stantes, aut ut asini ad lyrā omnino obmutescūt, aut absq; lege, mō, ratione, uelut bo- ues ululando, concinnē cantū confundūt, fideles à deuotione impediūt, in risum et cahinnatio- nē male canendo prouocantes. Et sic ex oratorio speluncā faciunt Theatralem, dum concin- nentiæ disciplinā, aut non didicerunt, aut (quia forte magni domini sunt) discere erubescunt. Et hos tales cōmentator Christianæ religionis, licet æmulus, his uerbis increpat dicēs. Væ uo- bis hominibus, qui de numero bestiarū computati estis, bonū quod in uobis est, nō cognoscen- tes: propter quod ad superiora ascēditis, et deo similes estis. Sed quæ sunt hæc bona, quæ nos deo similes faciūt, nisi ecclesiastici gradus ac sacerdotij dignitas: quæ oēm terrenā trāstulit dignitatē? Sacerdos enim, et regibus est celsior, et angelis sanctior. Quare Propheta Psal. 81. ipsis loquitur dicens: Ego dixi dij estis, & filij excelsi oēs. Sed id gratia adoptatē, nō natura generante apud D. Augustinū conceditur. Bestijs autē connumerantur illi, dum neglecta ra- tione, æqua cū angelis participamus, sensualitatē, quæ nos bestijs simillimos efficit, sequūtur: os suum, ad dei laudem non aperiētes. Quibus & istud Propheticum rite cōgruit: Os habēt & non loquentur, neq; clamabunt in gutture suo. Insuper cū populus beatus dicatur, qui scit iubilationem: constat tales à beatitudine longe alienos esse. Quoniam, ut de iubilatione ac can- tu fileam, uix quidem legere possunt. Sed ut ipse uerum fatear, facilius legēdo, quā cantando errores incurrimus: quia cum alijs canimus, soli aut legimus. Quod cū attenderē, Vir huma- nißime, ut studiosos & hac in re iuuarem, post cōcentum, quē superioribus duobus libris eno- dauimus, accentum ecclesiasticum adire libuit. Rem sane difficilem: tum quod & grāmaticū requirat, & musicum, tum quod usu potius quam scripto habeatur. Antea enim aut nulli, aut admodum pauci, ecclesiasticū accentū tractauere. Ob id cum difficultate raritas, opus aliquā- diu, ne in lucem ederetur, impediuit. Editum autem iam atq; perfectum, tuæ mando fidei, tuæ

cure, tuæq; subijcio cēsuræ: ut pro iudicio stetq; cadatq; tuo. Orās, ut & à mēdis exuas: et ab
emulorū incurſu defendas. Quoniā potis es, doctus es, pius es, et præter cætera naturæ dona,
habes in dicēdo elegantia, in dictando uenā ſuauiſſimam ſcaturientē, in cātu (quo cæteris tuis cō
militonibus præſtas) cū gratia peritiā, in peregrinos (ut ipſe, dū coepulo tuus eſſem, expertus
ſum) cū hoſpitalitate liberalitatē. Quo ſit, ut oēs Budorini gymnaſij quā Heydelbergā nomi
nant) magiſtri, te unice diligāt, colant uenerentur. Vale felix uir præſantiſſime: & Andream
tuū ab inuidorum liuore, redime, protege, defende. **MUSICAE Ornithoparchianæ**

LIBER III. ECCLESIASTICVM declarans Accentum.

¶ Argumentū Magiſtri Choteri in **Librum Tertium**. Tertius accentus, ut erunt ex arte te
nendi, Pandit: ut ex ipſo rite legenda legas. **CAPVT I. DE Laude Accentus.**

Magnā habet cū cōcentu accētus affinitatē: fraterna nāq; cognatione cohæret. Sonus
nāq; eccleſiaſtica harmoniæ rex, amborū pater alterū ex grāmatica, alterū ex muſi
ca nympha pgenuit. Quos cū uidiſſet pater, pariter & corporis & ingenij dotibus pollere,
alterū que altero in oī genere ſcibili nō inferiorē eſſe, ſibiq; (q̃a grādæuus erat) mortē indies
imminere, cogitare cœpit: utrū eorū regno ſuo præſiceret, nūc hunc, nunc illū intueſ, utriuſq;
mores contemplabatur. Erat enim accētus maior natus Grauis, ſacundus, ſed ſeuerus: Ideo po
pulo parū dilectus. Concentus aut̃ hylaris, iucūduſ, amabilis, oībus gratioſus: magis amari quā
timeri ſtudit. Quare oīem aīos ſacie ſibi cōciliauit. Quod cū notaſſet pater, plus et plus idies
angebatur: quē è duobus regē cōſecraret. Accētus enim frugalior: alter uero populo dilectior
erat. Statuto igitur die uocatis regni principibus: Quales ſunt cātoreſ, Poetæ, oratoreſ phī
loſophi morales, præterea diuinorū rectorēſ: q̃ in eccleſiaſtico regno, primū poſt regē locū te
nebāt. Hiſ corā Sonus rex, eiufmodi orationē habuiſſe dicitur, Proceres mei, uaria militiæ pe
ricula, terra mariq; expti: dū me duce uictoria ſigna, per uniuerſum orbē tulitiſ, ecce orbis
paret

paret immensus, hostis nullus, oia uobis secunda sunt. Soli mihi mors accedit, uita recedit, corpus debilitatum laboribus: animus curis consumptus: Nihil mihi, nisi ut quod primum mortem experiar: expectandum. Quare statui unum e duobus, quos genui filijs: quem communi consilio eligeretis, uobis regem constituturum: quod uos, qui regnum hoc uestro sanguine partum, ab iniuria, et hostium incursione defendat. His dictis, perceres consultare, atque turmatim de communi salute tractare, dissentientes tamen, alij alium sibi regem postulare. Oratores enim et poetae accedunt: catores uero et morales, concantum regem postulabant. Rectores autem diuinorum, apud quos iura regni erant, altius speculati: neutrum reijciendum, sed regnum illis diuidendum sanxerunt. Quorum sententia, et apud regem preualuit. Diuisum est regnum: ita ut concentus omnium cantabilium (ut sunt Hymni, Sequentiae, Antiphonae, Responsoria, Introitus, Tropi, et huiusmodi) Accentus uero eorum quae leguntur (ut sunt Euangelia, Lectiones, Epistolae, Orationes, Prophetiae) dux atque moderator existeret. Neque enim sine Concentu, ecclesiastici regni, rite peraguntur officia. His partes compositae cum regibus suis abierunt. Et non modo Concentum: uerum et Accentum, ab omnibus ecclesiasticis personis reuerendum concluderunt. Quam rem sanctissimus in Christo pater, ac dominus, dominus Leo papa decimus, et D. Maximilianus Romanorum imperator gloriosissimus, ambo dii terreni, ambo Christianae reipublicae culmina, ambo bonarum disciplinarum ac praecipue Musicae artis praecipua luminaria, generali patrum ac principum consensu approbarunt, priuilegijs dotarunt, atque omnes contradicentes, tanquam laesae maiestatis reos, hic corpore, anima ille damnarunt. Hinc ego, attento quod multi sacerdotes (quod doctorum pace dixerim) tam scrupulose, tam monstrose, adeo mendose, legenda legant, ut non solum fideles a deuotione impediunt: uerum et in risum, et cachinnationes male legendo inducant. Statui post Concentum omnem de accentu, quantam musici est, nodositatem regulis perstringere, ut una cum Concentu Accentus, tanquam uerus Heres in hoc ecclesiastico regno habeatur. Et laus summi regis, cui honor debetur, cui reuerentia, rite perficiatur.

CAPVT II. DE Diffinitione ac Diuisione Accentus.

I S Vnde

VNde accentus (ut Isidorus lib. 1. eth. ca. 17. scribit) est certa lex, seu regula, ad eleuandam deprimendamue cuiusq; dictionis syllabā. Vel est regula locutionis. Inepta enim est locutio, quæ non exornatur accentu. Et dicitur accentus, quasi sit ad, id est iuxta, cātum, secundum Isidorum: vt enim aduerbiū uerbum, ita accentus concentū determinat. Sed quum prescriptæ descriptiones, grāmatico potius, quàm musico accentui conueniant: necessarium erit indagare, quo nam pacto Ecclesiasticus rite describatur accētus. Est igitur accentus (pro ut ecclesiasticis competit) melodia, quarumlibet dictionum syllabas, iuxta accentus sui naturalis exigentiam, regulate pronuncians.

DE DIVISIONE ACCENTVS.

¶ Est autem accentus tripartitus, Prisciano & Isidoro testibus, Grauis scilicet, acutus, & circumflexus. Grauis est, quo syllaba deprimitur. Sed musice loquendo, est finalium dictionum secundum ecclesie ritum, regulata depresso. Cuius duæ sunt species. Vna quæ dictionem finalem uel quālibet eius syllabā deprimat per quintā: & hæc proprio uocabulo Grauis dicitur. Alia, quæ dictionem finalem, uel syllabam eius, non per quintam, sed tertiam tantum grauatur: quæ à musicis accentus uocatur medius. Nec succenseant Grammatistæ, si suis legibus contrarium quid hic offenderint. Quoniam non grammaticum, quem Priscianus & alij abūde tractauerunt: sed ecclesiasticum tractare tentabimus accentū, ut in sequenti exēplo licet uidere.

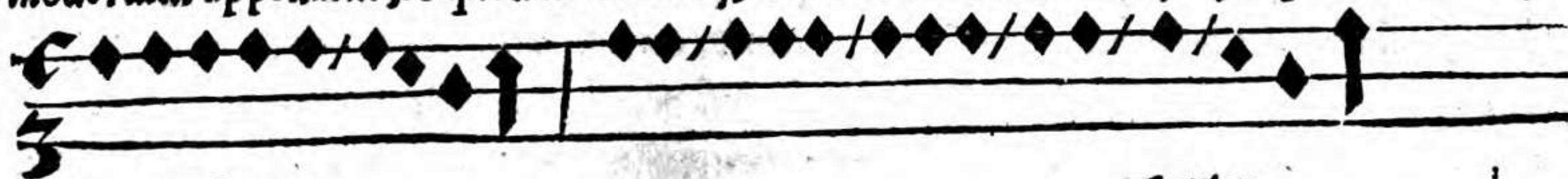
Medius

Grauis

Parce mihi domine Nihil enim sunt dies mei

Acutus accentus grāmaticæ, est quo syllaba eleuatur. Sed musice, est finaliū dictionū, syllabarum

labarum uel secundū ecclesiæ ritum, regulata eleuatio. Cuius pariter due species reperiuntur. Vna quæ syllabā, uel dictionē finalem reducit ad locū sui descensus, retinens acuti nomē. Alia quæ non ad priorem sui descensus locū, sed in proximū infra, secundam syllabam leuat. Qui et moderatus appellatur, eo quod moderate syllabā ducat in altū: ut in subscripto claret exēplo

Moderatus

Acutus

Illuminare Hierusalem. quia gloria domini super te orta est

¶ Circumflexus est quo syllaba eleuata deprimitur. Est enim, teste Isidoro, contrarius acuto circumflexus, ab acuto namq; incipit, & in grauem desinit, ecclesiasticis incognitus. Coenobite tamen, & potissimum Cisterciensis ordinis, circumflexū habent accentum: ut apud Veterem Cellā eiusdem ordinis regale Coenobium expertus sum, in quo uno, quæ ueræ religionis sunt, inuenio ornamenta, disciplinam, obedientiam, obseruantiam, uitam regularē, & (sine qua monasteria tartara sunt) charitatem, bibliothecam præclarissimam, cellam pigmentariam præciosam, patrum multitudinem & piam & deuotam, illuminatissimorum uirorum turbam copiosam, Artium magistros duodecim, Sacre Theologiæ Baccalaureos tres, Domino Martino de Lochen Abbate, Sacre pagine eximio doctore, ac Domino Michaelē Geitano priore, eiusdem pagine baccalaureo, rē ita administrantibus: ut & facultatū, et bonarum disciplinarum copia, apud eos inueniatur, Nec inter ceteros artium diuersarum professores desunt musici. Nec præter planum cantum, quem regulatissimum habent, mensuralem aspernantur. Quippe Dominus prior imprimis, deinde frater Michael Galliculus utriusq; musicæ studiosissimi sunt. Quorum alter organice, alter harmonice musicæ tantam peritiam assecutus est, ut summis

musica principibus connumerari non in merito possint. Transeo alios plerosque, qui non minus mensuraliter, quam si à cunabulis in sacellis principum uixissent, canunt. Transeo denique præciosissimum cantilenarum thesaurum, quem tantum habent, ut nec principi cuique cedant. Valeant nunc qui musicen religiosis interdiciunt: quin præter cantum, solatium nec ullum habere possunt salubrius, nec honestius. Dum enim solatio se canitur: omnis sollicitudo prauarum cogitationum, præterea oblocutio, detractio, crapula, insuper et ebrietas deuitatur. Cantus igitur tum planus tum mensuralis, decet religiosissimos quosque, ut et laudes deo decantare, ac seipsum, solatij tempore exhylarare ualeant. Sed dimissis ijs, ad materiam unde digressi sumus, reuertamur, atque de circumflexo accentu sollicitos ad fratrem Michaelem galliculum prænominatum remittimus. Qui rem tanta breuitate expressit, ut alterius elucidatione non egeat.

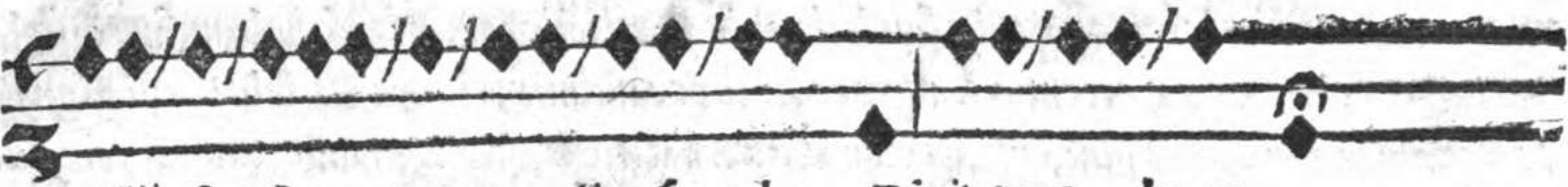
CAPVT III. GENERALES REGVLAS

Accentus depromens.

QUum à facilioribus, ad difficiliora innatus sit nobis processus: primum igitur generales accentuationis regulas, et subinde speciales congruo ordine placuit enodare.

¶ Prima. Omnis dictio monosyllaba, indeclinabilis, uel barbara, acutum exigat accentum: ut Astarot, Senacherib, me, te, sum. ¶ Secunda. Dictiones Græcæ et hebrææ in Latinis terminationibus latinum retinent accentum: ut Parthenopolis, Nazarenus, Hierosolyma. ¶ Tertia. Dictiones Græcæ et Hebrææ, latinam inflectionem non habentes, acutuntur, ut Chryson, Argyrion, Effraym, Hierusalem. ¶ Quarta. Grauis accentus in fine completa sententiæ, Acutus pariter, Moderatus autem, ac medius, non nisi in fine incōplete sententiæ proferuntur. ¶ Quinta. Grauis accentus non debet repeti, nullo alio interueniente, nisi oratio adeo breuius existat, ut alius interuenire non possit, ut hic.

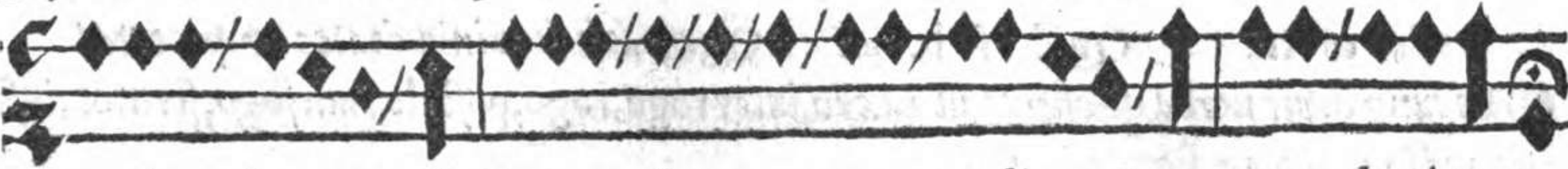
Factum

Factū est uespere ⁊ mane dies secundus Dixit quoq; de m.

CAPVT IIII, DE REGVLIS SPECIALIBVS.

Prima. Dictio monosyllaba, indeclinabilis, barbara, uel hebræa: quas acuto accentu proferendas diximus, aut ponitur in fine completæ sententiæ: sic acuitur, aut incompletæ, ⁊ sic moderatur. Hinc excipiuntur encleticæ coniunctiones, quæ grauantur, ut sic.

Dominus locutus est Clamate ad me ⁊ ego exaudiam uos Deus dominusq;
¶ Secunda. Prima dissyllabæ dictionis, semper accentum recipit, siue breuis, siue longa sit hoc modo.

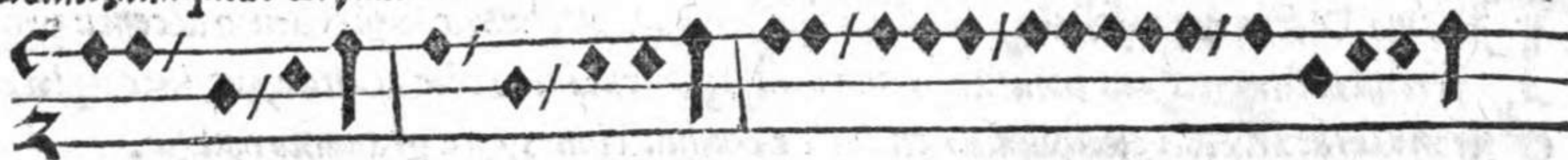
Et fugit uelut umbra Et in amaritudinibus morabitur oculus meus.
¶ Tertia. Dictio polysyllaba in fine orationis posita, aut habet penultimam longam, aut breuem. Si longam, accentus cadit in eam. Si breuem, tunc antepenultima accentum recipiet.

Lignū si præcisum fuerit rursus uirescit: Et rami eius pullulant.

Quarta

¶ Quarta. Oratio interrogatoria, siue habeat in fine dictionem monosyllabam, siue dissyllabam, siue polysyllabam, accentus semper cadit super ultimam eius, et illa debet acui. Signa autem quaesitiue orationis sunt, quis, quae, quod, cum natis, cur, quare, quando, quamobrem, quomodo, qualiter, quorsum, quousque, quoad, quo, qua, unde, ubi. Cuius, cuius, cuium. Vtrum, an, ne, nonne, nunquid. Et similes.

Vnde es tu? Quid est homo? Quantas habeo iniquitates & peccata?
¶ His iunguntur uerba quaesitiua, ut quaero, interrogo, rogo, postulo, inuestigo, scrutor, insuper audio, uideo, & similia.

CAPVT QVINTVM DE PVNCTIS.

Quonia ecclesiasticus accentus, plerumque punctis cognoscitur, necessariū uidetur, quorundā, nostro proposito seruientiū, punctoꝝ naturā regulis aperire. **¶** Prima. Punctus quem uirgulam nominant, si inter plures dictiones, eiusdem partis orationis locatur, eas distincte legendas designat. **¶** Secunda. Geminus punctus, uel punctus praecise ad medium lateris dextri locatus, medium signat accentum, qui per tertiam descendit. **¶** Tertia. Punctus in fine alicuius orationis ultra medium aliquantulum eleuatus, accentum, aut acutum, aut moderatum, secundum sententiae tenorem, representat. Quarta. Punctus ultra dictionis medium aliquantulum depressus, grauis accentus existit indicium. **¶** Sexta. Punctus interrogatorius qui sic formatur: alicubi locorum repertus, ultimam syllabam dictionis, cui iungitur, acuto accentu proferendam demonstrat. Quorum omnium euidentia, sequenti elucescit exemplo.

Hesperia

3
Hesterna luce cū equitaßē in campū uirentem, herbosum, floridū, spaciaturus in

3
eo: occurrit mihi lepusculus cū genitore su o. Insequens eum catellis meis

3
sex. Apprehēdi dūtaxat pusillum in ualle mōtis Oreb. Deliberās autē cui amicorū

3
leporinas istas carnes essem condonaturus? interrogans comitem meum quid esset

3
suasurus? Sano mihi consili o dixit. Hortor cū si du ci a e as dono dari

3
Consuli de Brūschuick. Tu autē domine, misere re nobis.

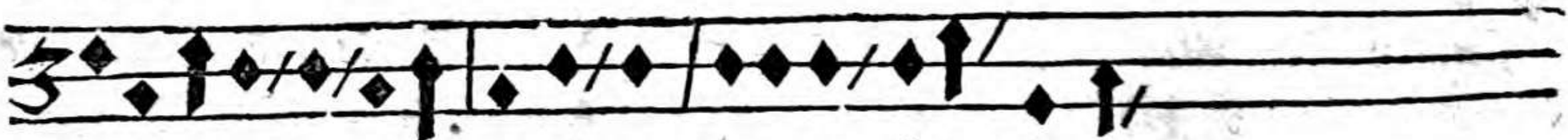
Caput

CAPVT SEXTVM DE ACCENTV EPISTOLARVM.

¶ Epistolarum accentus totalis, diuersificatur secundum dioecesium ac religionum diuersitatē. Partialis tamen idem est apud omnes, quoniam ex syllabarum quantitatibus procedit, ut ex infra scriptis regulis declaratur. ¶ Prima. Omnis & epistolarum & Euangeliorum accentus ex finalium dictionum syllabis, ac earundem numero comprehenduntur.

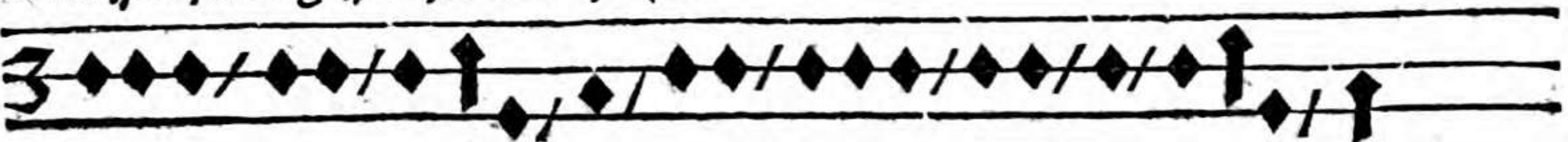
¶ Secunda. Quando in fine orationis dictio monosyllaba collocatur, accentus uariatur secundum precedentium dictionum uarietatem.

¶ Tertia. Si monosyllabam finalem præcedit alia monosyllaba, & ipsam tertia, prima uenit eleuanda, hoc modo.

Sic inflati sunt quidam tanq̃ non uenturus sit ad nos

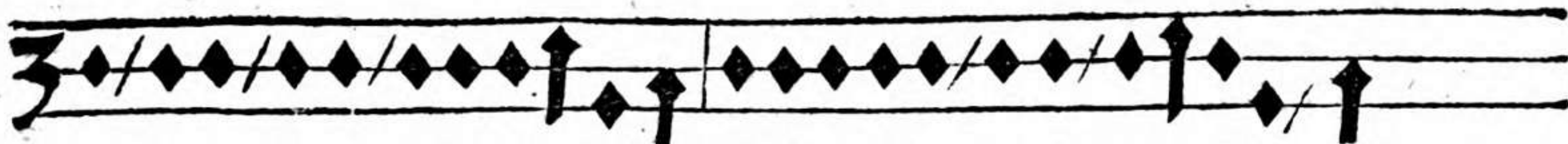
¶ Quo autem pacto Cœnobitarum more accentus ille distinguatur, frater Michael de Muris Galliculus in Tractatu suo, quem de hac re scripsit, & uere & perite, non sine magna laude sua discussit. ¶ Quarta. Si monosyllabam finalem præcedit dissyllaba, prima eius est eleuanda, siue sit longa, siue sit breuis, ut sic.

Omnia enim uestra sunt Si quis diligit deum ex eo est

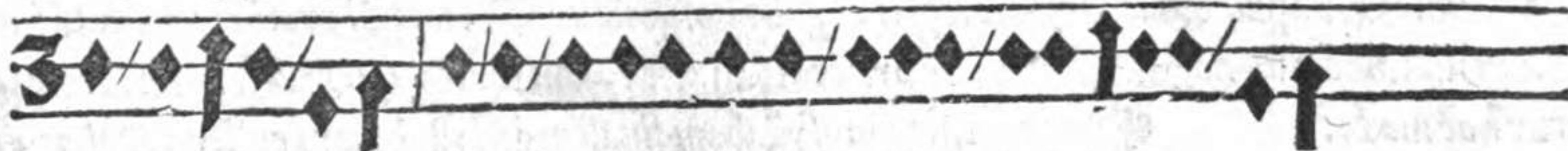
¶ Quinta. Si monosyllabam finalem, trisyllaba præcesserit: tunc si perultimam longam habuerit eleuetur. Sin autem breuem, accentus in antepenultimam transferatur.

In pace

In pace deus uocauit uos Dispensatio mihi credita est

¶ Sexta. Si in fine dictionis dissyllaba locatur, tunc penultima præcedentis dictionis debet eleuari, si longa sit: sed si breuis, antepenultima, hoc modo,

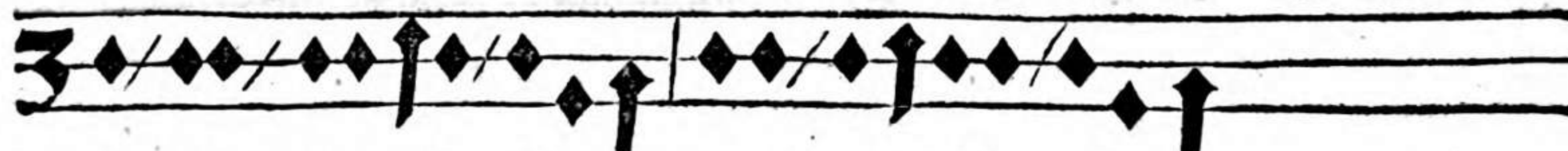

Et dixit mihi Et in plenitudine sanctorum detentio mea

¶ Septima. Si in fine orationis Trissyllaba posita fuerit, et eam præcedit monosyllaba, tunc illa est eleuanda. Sin autem dissyllaba, eleuetur prima illius, siue longa, siue breuis sit. Quod si trissyllaba præcesserit, ea penultimam eleuat, si sit longa. Quod si sit breuis, eleuatio in antepenultimam illius transferatur, ut sic.

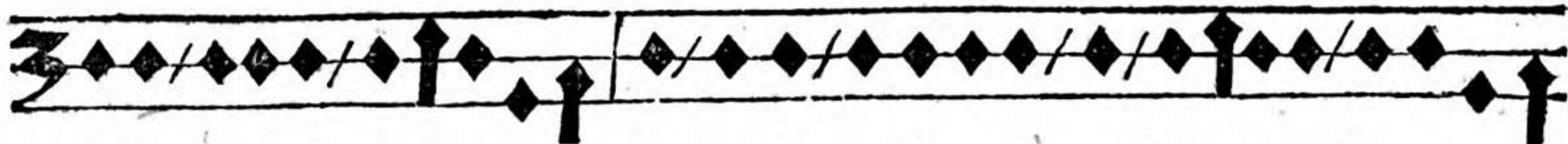
Tu scis omnia Nonne dixit dominus Cantantes de o gloriam

At illi dixerunt domino Nouit omnia dominus

¶ Octaua: Si in fine orationis ponitur dictio plurium syllabarum quam trium: tunc prima eius debet eleuari, si longa sit. Sin autem breuis, accentus cadit in præcedentem dictionem hoc, quo sequitur, modo.

K Dixit

Dixit dominus omnipotens In templo Solomonis sunt au rei pa rietes

CAPVT SEPTIMVM DE ACCENTV EVANGELIORVM.

Evangeliolorum accentus totalis, alius est in alia diocesi, ac religione. Partialis tamen, qui unus est apud omnes, infra scriptis regulis notificatur. ¶ Prima. Si oratio terminata fuerit in dictionem monosyllabā, & illam præcedit alia, et ipsam tertia accentus à prima recipitur hoc modo.

¶ Secunda, si monosyllabam finalem dissyllaba præcesserit. Prima eius accentum recipit, siue longa fuerit, siue brevis, hoc modo.

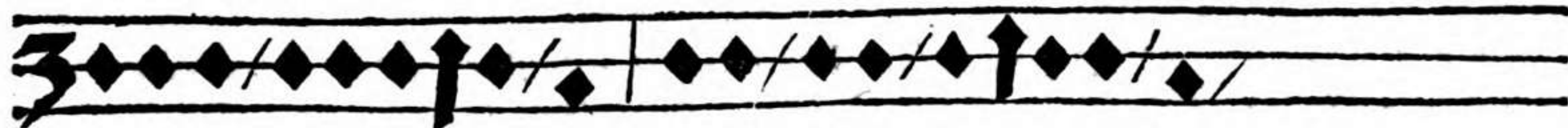
Surrexit non est hic

Omnia uerba hæc

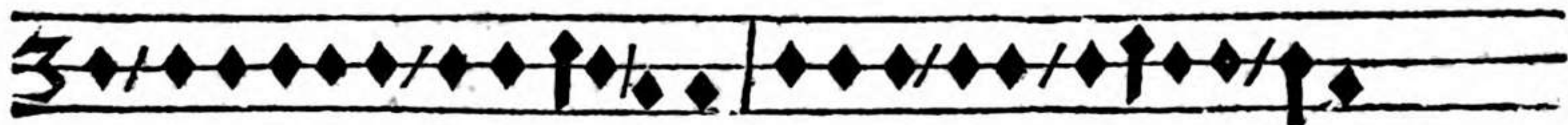
Dominus dedit hoc

¶ Tertia. Si monosyllabam finalem, polysyllaba præcedit, accentus cadit in antepenultimam illius, si longa sit, Sin autem brevis, antepenultima accentum recipiet.

Dolentes quærebamus te. Nonne dixit omnia hæc.

¶ Quarta. Si oratio terminatur in dissyllabam, penultima præcedentis dictionis eleuetur, si longa. Quod si correpta fuerit, antepenultima, hoc modo.

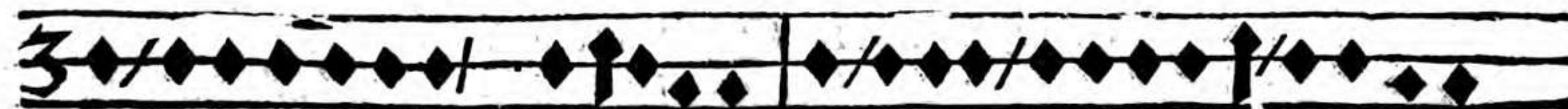
Ut describeretur uniuersus orbis Abraham autem genuit Iacob Quin

Quinta. Si oratio in trissyllabam defierit, habentem penultimam longam. Tunc accentus cadit super ultimam præcedentis dictionis. Quod si brevis fuerit, penultima illius accentum recipi et, hoc modo.

Ex ea que fuit Vriæ Et clausa est ianu a

Sexta. Si finalis dictio orationis, plurium syllabarum quam trium extiterit, accentus cadit in primam illius, si longa sit: sed si brevis, ultima præcedentis eleuetur.

In transmigratione Babilonis Et filius al ti si mi uocabitur.

DE ACCENTV PROPHE TIAR VM.

Prophetiarum accentuandi duplex est modus. Quædam enim epistolarum more leguntur, quemadmodum diebus festiuitatum diuæ uirginis, epiphaniæ, natiuitatis domini, & similes. Et illæ epistolarum retinēt accentum. Quædam uero ex more matutinalium lectionum decantantur, ut in nocte Christi, & in Ieiunijs quatuor temporum: et hæ accentum retinent illarum lectionum. Sed nec latere uos uolo, quod in accentuatione plerumq; mos ac ritus patriæ seruetur & loci, sicuti in maiori ecclesia Magdeburgensi, Tu autem domine, media producta legitur, ex cōsuetudine illius ecclesiæ: ubi aliæ nationes mediam corripunt ex regula. Dent igitur ueniam lectores, si aliquando diocesi, in qua sunt, scripta etiam nostra aliquo modo contrahere uidebuntur. Quod licet in paucis fiat, ut in plurimis tamen concordiam habebunt. Ex perientia etenim ductus, non præceptis, ut librum hunc in lucem ederem. Et si citra iactantiã

loqui phas sit eius rei causa, varias mundi regiones, & in ijs varias ecclesias, tam Metropolitanas, quam Cathedrales, non sine graui iactura rerum omnium conspeximus, ut posteritati prodessemus. In qua peregrinatione nostra, quinque regna Pannoniae, Sarmatiae, Boemiae, Daciae, ac utriusque Germaniae, Dioeceses sexaginta tres, Vrbes tercentum quadraginta, populorum ac diuersorum hominum mores pene infinitos uidimus, Maria duo, Balticum scilicet, atque Oceanum magnum, nauigauimus: non ut merces arctoi syderis, sed Palladios fructus cumularemus. Quae omnia dixisse uolo, ut experientia potius quam praecipis, hunc de ecclesiastico ac centu librum in lucem prodixisse, studiosi lectores cognoscant.

TER TII LIBRI FINIS
SEQVITVR QVARTVS.

Spectabili, necnon Industrio uiro Magistro Arnoldo Schlick Musico consummatissimo, ac Palatini principis Organistae probatissimo, Andreas Ornithoparchus Meyningensis Salutem.

Vm intellectus noster in ortus sui principio, nudus atque informis existat, nec praeter informandi possibilitatem, in se habeat quicquam, Arnolde charissime: multi dubitauere, cur summus ille rerum opifex deus, Homini, non ut plerisque insensatis animantibus, a natura scientiam indiderit. Alijs enim nendi, alijs mellificandi, quibusdam texendi, atque alijs aliam artem fecit connaturalē: hominem autem nudum, inermem, ignauum, sine arte, sine armis, sine tegumento, ipso natali die abiicit ad uagitus statim et ploratus, risusque ante quadragesimum diem nulli datur, ut Pli. in prologo septimi hystoriae naturalis scribit, Nunquid igitur homo bestiis inferior crit? Absit. Nam ista hominis nuditas, non ignobilitatem, sed praestantiam eius arguit. Quoniam intus existens prohibet extraneum. Hinc uidemus ea, quibus artes connatae sunt,

sunt, animalia, præter eā nihil posse, quam habēt corriuatā. Homo autem omnibus caret, ut ad
oēs idoneus sit. Quod naturale sciendi desyderium in eo declarat. Est etenim oībus nobis, ita
naturaliter insitus scientiarū appetitus, ut nullus tam sapiēs, nullus tā insipiēs, nullus tam æ-
quus, nullus tam iniquus reperiatur: interrogatus ad hanc, uel illā artem scire uellet, quin uel-
lem respondeat. Ab oībus etenim artes appetūtur, licet non emātur, ab omnibus laudantur, nō
inuestigātur. Ab omnibus diliguntur, non discuntur. Quoniā obsunt pigritia, uoluptas inor-
dinatus modus docendi, atq; egestas. At licet quarumlibet artiū connatus nobis sit appetitus,
præ omnibus tamen alijs concinendi disciplinā & appetimus et diligimus. Ipsa nanq; cunctas
res uiuētes allicit iucunditate, trahit utilitate, uincit necessitate, Cuius partes etsi omnes ac sa-
cræ ac prope diuinæ existāt, ea tamen, quam contrapunctū nominant, alijs longe dulcior est,
dignior est, præstantior est. Quoniam aliarū domicilium est oīm. Non quod cunctas in se mu-
sicæ difficultates contineat: sed quod in suo effectū, doctum, perfectum, atq; consummatū mu-
sicum requirat. Merito igitur descißis alijs, ne & in hac una nostrum claudicet opusculum, la-
co postremo Contrapunctum (tanq̃, in quo omnia musicæ secreta reponūtur, Gazophilatium)
studiosis enodare curauimus: non ut omnes nisi quis natura fauet, cōdant sed ut ab alijs con-
lita, bona sint nec ne, dijudicare ualeant. Validi enim carminis constitutio, ut ipse optime nosti,
non tyronum, sed emeritorum militum est opus: & non omnium, sed eorum duntaxat (quoniā
poëtæ nascimur) quos natura trahit ac allicit. Qui poterint igitur nostris scriptis condāt: qui
non quo poterint cant. Sed ne plus æquo digrediar, Vir præstantissime, Cōtrapuncti normas
sparsim pro cōmuni studiosorum fructu, hinc & hinc collatas, in hunc postremo cōportauit li-
brum. Quē tibi trutinādum offero, tuo examini subijcio, arbitrio tuo submitto: ut te censore
erispantes æmuloꝝ nasos intrepide queat adire. Nam à tua sentētia nemo in Musica appella-
bit unq̃. Quoniam te in hac re nec quisq̃ doctior existit, nec acutior, qui præter uisum cætera

habes omnia, prudētiam, eloquentiam, mansuetudinem, ingenij perspicacitatem mirandam, in
omni musico genere prope diuinam industriam, plurimarū insuper artiū peritiā. Corporea
cares lampade, fulget lux aurea mēte. Extra nec quicq̃ cernis, intra te omnia conspicias. Deest
oculorum claritas, ingenij adest mirāda perspicacitas, Deficit uisus, uiget intellectus. Egēs es
oculo, locuples ingenio. Visuæ uirtutis defectū, nobile supplet ingeniū. Quare nō solū à tuis
principibus, quos habes gratissimos, amaris: uerū ut Orpheus & Amphion, ab oībus prædica
ris. Vale Musice decus & deliciae, et Andreā tuum à Zoilis et Thersitis protege ac defende.
MUSICAE ORNITOPARCHIANAE. LIBER QVARTVS CON
trapuncti principia elucidans,

¶ Argumentum Magistri Cotheri in librum Quartum: Sed contrapuncti postremus conti
net Artem: Scita hac compones, quælibet ipse tibi.

CAPVT PRIMVM DE DIFFINITIONE, DIVISIONE AC NO
minum contrapuncti differentia.

Refert Nicomachus Musicus, Canēdi disciplinam adeo simplicem fuisse primitus, ut so
lo Tetrachordo consisteret. Nec plus assa, id est sola uoce (assum enim solum dixerunt
ueteres, unde et assa uox nominatur ore prolata, non admixtis alijs musicis concentibus, qua
maiorum laudes cantabantur, scribit Philippus Beroaldus Apuleani Commētarij lib. 10) ac ea
dem simpliciter, et absq; ullo modulaminis lepore prolata, perficeretur. Varijs tamē subinde
authoribus, in Tetrachorda quatuor, quindecim chordis contexta excreuit. Quibus quintum
et sextum, atq; is plura posteritas superduxit. Ita ut nō una uoce tantum, sed quatuor. 5. 6. 8.
et interdum pluribus, hac nostra tempestate uocibus, cantilena procedat. Nam Ioannem Oke
ken mutetum. 36. uocum composuisse constat. Quæ autem id efficit industria, Contrapunctus
à musicis appellatur. Est enim contrapunctus in genere nihil aliud, quam peritia uariarū can
tilenæ.

tilenæ partium inuentiua, Vel est parens modulationū, uel (ut Franchinus lib. 3. cap. 1. scribit) est ars flectendi cantabiles sonos, proportionabili dimensione, ac temporis mensura. Vt enim lutum in manibus figuli, ita constitutio cantilenæ in manu constituentis est musici. Quare plerique non contrapunctum, sed compositionem, hanc artem nominare consueuerunt. Talem de nominibus differentiam assignantes, Compositionem diuersarū harmoniæ partiū, per discretas concordantias in unum collectionem dicentes. Est enim cōponere, diuersas harmoniæ partes discretis concordantijs in unum colligere. Contrapunctus uero est plani cantus diuersis melodijs, subita ac improuisa, ex sorte ordinatio. Vnde sortisare, est planum cantum, certis consonantijs, ex improuiso ordinare. Dicitur autem Cōtrapunctus, authore Bachco, quasi contraposis uocibus concors concentus, arte probatus.

DE CONTRAPUNCTI DIVISIONE.

¶ Contrapunctus duplex: simplex scilicet & coloratus inuenitur. Simplex est plurium cantilenæ partium per notas speciei sibi similes, concors ordinatio. Vt quum choralis contra choralem, breuis contra breuem, simpliciter ordinatur. Hoc modo.

Coloratus autem contrapunctus, est plurium cantilenæ partium, discretis concordantijs ac diuersis figuris constitutio, hoc quo sequitur modo.

Cantus

Tenor

Altus

Basis

CAPVT SECVNDVM DE CONSONANTIIS.

ac dissonantijs.

Cum Concordantia secundum Boëtium, sit rata duarum uel pluriū permixtio uocum: & uox nec absq; sono, nec sonus absq; pulsu, nec pulsus sine motu fieri possit: motum secare necesse est. Motuum igitur alij æquales alij inæquales sunt. Et rursus inæqualium alij plus, alij minus inæquales, alij mediocriter. Ex motu aut equalitate æquales fieri, & ex inæqualibus, inæquales cōstat. Et quidē ex mediocri inæqualitate sonos consonos, ex omnino aut à se distantibus dissonos procreari. Hinc est quare Pythagorici ultra disdiapason (ut et superius lib. 1. cap. 5. claruit) nullam consonantiam, ob nimiam extremorum distantiam, consistere posse concluderunt. Quanto igitur soni propinquiore, tanto suauiores existunt: & quo distant amplius, eo consonant minus. Quod (Quoniam Consonantia duorum sonorum mixtura sit, uniformiter auribus incidens) ex inæquali talium sonorum in aures incidentia euenire potissimum argumētor. Soni enim acuti celerius quam graues audiuntur. Quemadmodum mucro fastigiatus momento penetrat. Quod uero hebetius est retusiusue, non ita: sed cum mora & segniter. Similiter uibrata uox audita, peruellit ac fodicat, Grauis obtundit ueluti trudendo, Scribit Cælius lib. 10, cap. 55.

DE VOCIBVS.

Quoniam

Quoniam similitudo uocum consonantiam non parit, sed dissimilitudo. Vocum igitur alie unisonae dicuntur, alie non. Unisonae sunt, quarum unus est sonus. Non unisonae uero quarum una grauior, altera acutior est. Non unisonarum, alie equisonae, alie consonae, alie emmeles, alie dissonae. Acquisonae sunt, quae simul pulsae, unum ex duobus sonum efficiunt, ut Diapason et Disdiapason. Consonae, quae compositum seu permixtum sonum reddunt. Diapente et diapason diapente. Emmeles sunt, quae cum consonae non sint, consonis tamen proxime adsistunt. Ut illae quae tertias sextas, uel alias imperfectas concordantias sonant. Dissonae uero sunt, quarum soni impermixti insuauiter sensum feriunt. **QVID SIT CONCORDANTIA.**

Ex praedictis claret consonantiam, quam alio nomine concordantiam dicimus, esse dissimilium inter se uocum in unum redactam concordiam. Vel est (ut Tinctor scribit) diuersorum mixtura sonorum, dulciter auribus conueniens. Vel secundum Stapulensem lib. 3. Est soni acuti grauisque mixtura, suauiter, uniformiterque auribus incidens. Quarum apud practicos duodecim in usu seruantur, licet nonnulli replicatione praedictarum, plures habeant.

	Unisonus	8	15	
	Tertia	10	17	Unisonum et eundem causant
Scilicet	Quinta	12	19	sonum, quia fiunt in octauis
	Sexta	13	20	

DE DISCORDANTIIS.

Dissonantia, ut inquit Boetius, est duorum sonorum sibi met impermixtorum dura atque aspera collisio. Vel, ut Tinctor ait, est diuersorum sonorum mixtura, naturaliter aures offendens. Quarum sunt nouem.

	Secunda	9	16	
Scilicet	Quarta	11	18	Unum et eundem causant sonum, quia fiunt in octauis
	Septima	14	21	

K 5 Caa

Caput tertium de concordantiarum diuisione.

Concordantiarum alie simplices seu primarie, ut unisonus, tertia, quinta, et sexta. Alie replicatae seu secundariae: quae et equisonae sunt precedentibus, dupla dimensione conceptae. Octaua namque cum unisono, decima cum tertia, duodecima cum quinta, et tredecima cum sexta, sono coit. Alie triplicatae, scilicet quindecima, quae et unisono et octauae sono equatur. Decima septima, quae et tertiae et decimae. Decimanona, quae quintae et duodecimae. Vicefona, quae et sextae et tredecimae symbolizat sono, et sic deinceps. Concordantiarum item alie perfectae, alie imperfectae. Perfectae sunt, quae in certis proportionibus radicatae, numerorum praesidio probabiles existunt. Imperfectae uero, cum probabiles non sint, inter perfectas tamen collocatae, consonum efficiunt sonum. Quarum nomina hic leguntur scripta.

	Unisonus	12	3	13
Perfectae sunt	Quinta	et 15	Imperfectae	6 et 17
	Octaua	19	sexta	10 20

Quarum quaelibet simpliciter ducta, duas tantum uoces recipit, licet per commixtionem recipiat plures.

CONCORDANTIARVM REGVLAE.

¶ Prima, duae concordantiae perfectae eiusdem speciei, se sequi non permittuntur: sed bene diuersarum. Potest tamen octauam sequi octaua, dummodo dissimilibus ac contrarijs procedant motibus, Inquit Franchinus lib. 3. cap. 3. sic.

DISCANTVS

TENOR

Secunda

¶ *Secunda, duæ concordantiæ imperfectæ, uel etiã plures: se sequi simul ascendendo uel descendendo permittuntur.* ¶ *Tertia, Imperfectas cõcordantias semper sequatur proximior pfecta: puta imperfectã tertiam unisonus, perfectã quinta, imperfectã sextam quinta, perfectã octa-ua: ut Gafforus lib. 3. cap. 3. declarat.* ¶ *Quarta, Plures eiusdẽ speciei perfectæ concordantiæ immobiles, se sequi permittuntur: mobiles uero non.* ¶ *Quinta, Minima nota, uel pausa illius, inter perfectas eiusdem speciei concordantias mediare non sufficit: propter paruum, et quasi insensibilem eius sonũ: licet à plerisq; contrarium sit seruatiũ.* ¶ *Sexta. Contingere potest, ut minima, uel semiminima, partibus contraire procedẽtibus, cõcordantia sit: huiusmodi enim discordantia latet, nullam auribus inferens lesionem. Cauendum tamen est, ne duæ uel plures simul iungantur.* ¶ *Septima. Breuis uel semibreuis discordans, à contrapuncto relegatur. Sunt tamen qui breuẽ in quadruplo, & Semibreuem in duplo diminutam admittunt discordantem*

CAPVT QVARTVM DE GENERALIBVS

contrapuncti præceptis.

Regula prima. Cupiens componere quippiam, primo formet tenorem, uel quamcunque aliam uocem: secundum toni exigentiam, sub quo regulatur.

¶ *Secunda: Modi inusitati omni ex parte sunt uitandi: dissonant namq; omnes præter decimas.*

¶ *Tertia: In concordantijs perfectis nunquam ponatur uox mollis contra duram, nec ediuerso. Sed aut mollis contra mollem, dura contra duram, aut saltem naturalem. Naturales namq; antipites, & cum b mollibus & cum duralibus concordabunt, hoc modo.*

TENOR.

Basis non ualens.

Basis ualens.

¶ **Quarta.** Si tenor in choralis nimis profunde processerit, transponatur id quantam, uel ad quartam, si necessitas id efficiat. ut in hymno. Quem terra, licet uidere.

¶ **Quinta:** Omnes cantilenæ partes, in principio & fine ueteres in concordantijs perfectis posuere: quæ lex apud nos arbitraria est.

¶ **Sexta.** Vna uoce sursum, uel deorsum gradiēte, non est opus uariare reliquas: quia immobili uoci plures consonantiæ mobiles possunt cooptari.

¶ **Septima.** In omni cantilena, consonantiæ querantur propinquiores: nam quæ distant nimium, dissonantiam sapiunt, tradunt Pythagorici.

¶ **Octaua.** Tenor una cum alijs dulcem habeat melodiam, in uagis collationibus.

¶ **Nona.** Si tenor acutus et excellentes tetigerit, discantus poterit descendere ad locum tenoris.

¶ **Decima.** Si tenor cadendo tetigerit graues, bassus scandat in locum tenoris, iuxta concordantiarum exigentiam.

¶ **Vndecima.** Omnis cantilena, formalibus clausulis sæpius uenit exornāda.

¶ **Duodecima.** Si tenor clausulam discantus habuerit, discantus e contrario clausulam tenoris occupabit: clausulando, aut de decima in octauam, aut de tertia in unisonum, hoc modo.

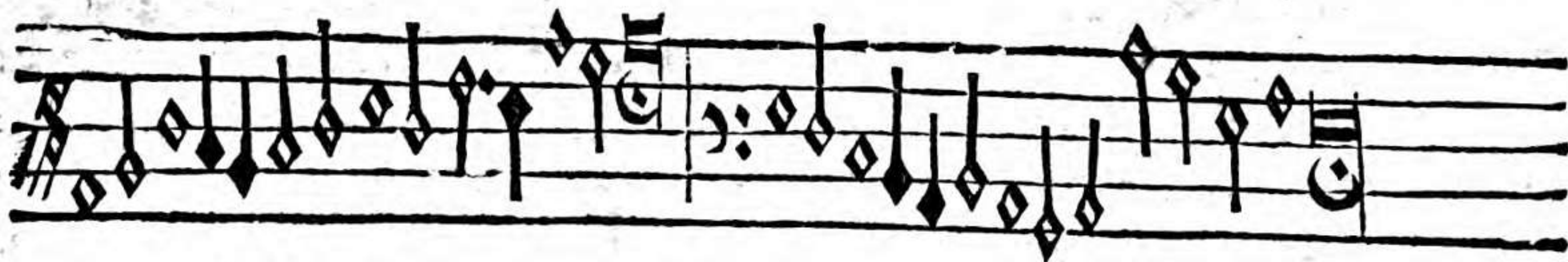

DISCANTVS

TENOR

¶ **Tredecima:** Si bassus clausulam tenoris assumpsit, tenor clausulam discantus habebit. vel si bassus clausulam discantus tenuerit: tenor suam seruabit clausulando: ut in regula præcedente ostensum est: hoc modo.

Tenor

Tenor

Basis.

¶ **Quartadecima:** Discantus raro supra tenorem quintam teneat: sed imperfectas concordantias sepius.

¶ **15.** Bassus infra tenorem raro uel nunquam locetur in sexta, nisi mox sequatur octava: sed in perfectis sepius.

¶ **16.** Si Bassus sextam sub tenore habuerit, Discantus ponatur in quinta supra tenorem clausulando in tertiam, hoc modo.

DIScantus

Tenor

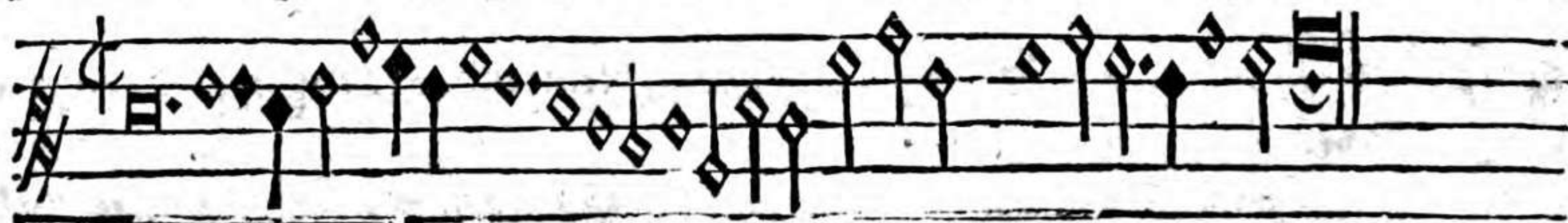
Bassus

¶ **Decima septima:** Discantus raro faciat saltū per quintam sursum: sed per sextā & octavam sepius. Cui et octava infra prohibetur: reliquis intervallis omnibus concessis. ¶ **18.** Bassus per sextam et septimam saltare prohibetur: alios modos omnes communes habet. ¶ **19.** In quartis mi contra fa non consonat: quia causat Tritonum. ¶ **20.** Quarta & si simpliciter ducta dissona sit: coniuncta tamen concordie commixtioni, concordem cum extremis efficit medietatem: inquit Franchinus. ¶ **21.** Quarta duobus tantū locis in contrapuncto admittitur. Primo quan

L

do ino

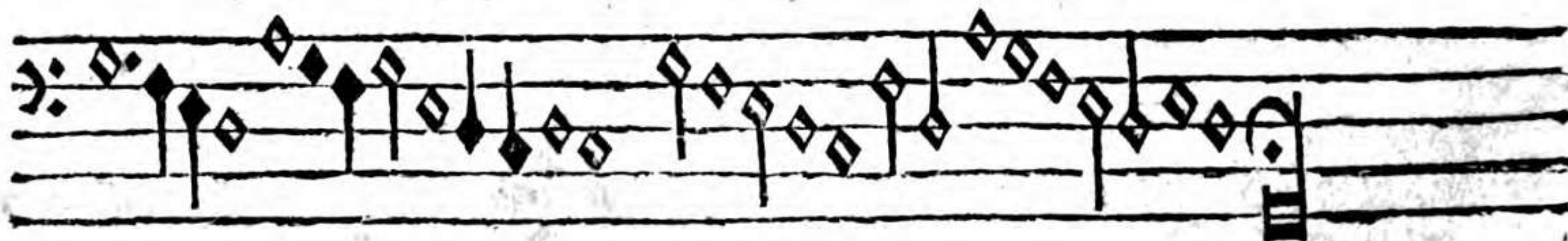
do inter duas octavas clausa quintā infra habuerit: Quia si supra quinta sit, non ualet conso-
nantia: ex ea Aristotelis (qui Anagnostes, id est lector infatigabilis à Platone nuncupatur) ra-
tiōe: qua in problematibus sonos grauiores dissonos, acutioribus dissonis magis sensibiles esse
declarat. Secundo, quādo tenor & discantus per unā, aut plures sextas procedunt: tunc uox
quæ media est, quartam semper sub cantu: tertiam uero supra tenorem seruabit: hoc modo.

VOX suprema

VOX media.

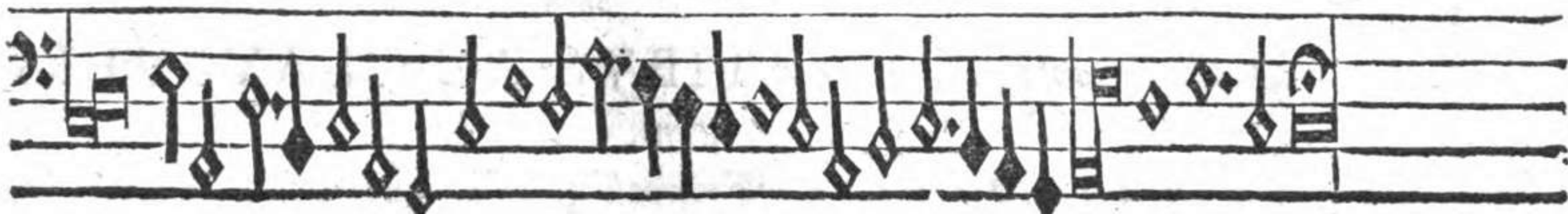
VOX infima.

¶ Viceſima ſecunda, Celeberrimus quidam Contrapuncti modus efficitur (inquit Franchinus)
ſi baſſus cum diſcantus, uel alia quauis uoce per decimam diſtans, ſimul gradiatur: tenore con-
corditer ad utrumq; comitante, hoc modo.

Tenor

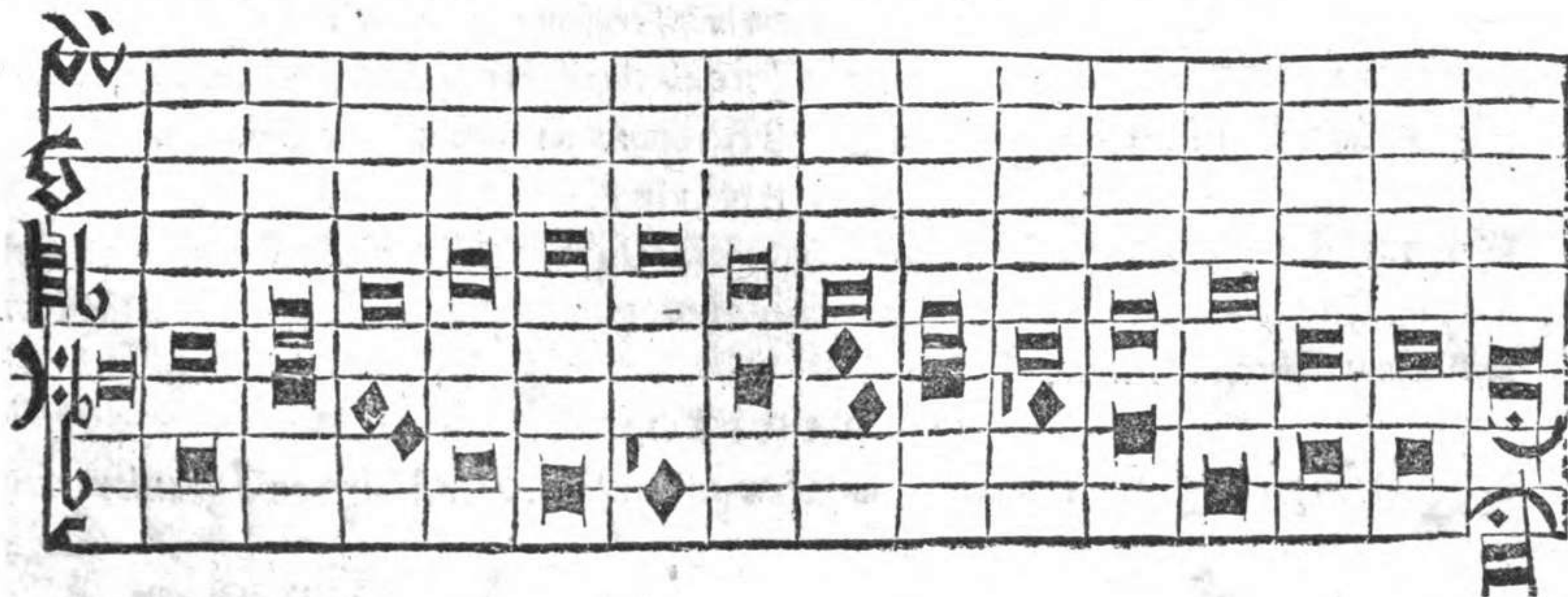

TENOR Huius.

DISCANTVS EX BASE IN DECIMIS

¶ Vicesima tertia, Si nec eandem consonantiam iunxeris, duas partes in decimis concordabis.
 ¶ Vicesima quarta, Necesse erit artis huius Tyronibus, scalam decem linearum ut formēt, formatam cancellis distinguant, ita ut singula tempora, singulis cancellis, clauibus rite signatis, ne confusa notarum commixtione impediuntur, inscribere valeant. Præstantius tamen est absq[ue] scala condere: quod cum difficile sit, à scala incipiant adolescentes, hoc modo.

Nec id paruifaciant Tyrones, quo nam pacto signa ipsa conferantur, ex quorum inordinata relatione, tot errores in musica emerfere, ut non facile sit cognitu, quo nam calle quisq; tutus incedat. Quo circa si signo signum conferre quis uoluerit, diminutionis proportionumque naturam caute attendat, ne facta relatione huius ad hoc alterius mensura uel excre scat uel deficiat.

DE CANTILENAE PARTIBVS AC CLAVSVLIS

Caput quintum.

PRiscae musicae simplicitas, uarias cantilenaē parteis nesciuit, quas nostro æuo subtilitas exposcit. Aucto enim toto, augentur & partes illius. Partes autem quibus nunc musici utuntur, plures sunt, Scilicet Cantus, Tenor, Tenor acutus, Media, Concordans, Vagans, Contratenor, Basis, & ijs plures. Sed quoniam in communi usu omnes non sunt, de frequentioribus non nihil dicemus: de rarioribus autem supersedendum duximus.

DE DISCANTV.

¶ Discantus (ut Tinctor refert) est cantus diuersis uocibus constitutus. Dicitur enim discantus quasi diuersus cantus. Quo nomine omnem mensuralem cantilenam ueteres nominabant. Nos autem, quoniam discantus pars est cantilenaē ab alijs discreta, ita describemus. Discantus est cuiuslibet cantilenaē pars suprema. Vel est harmonia puellari uoce modulanda.

DE TENORE.

¶ Tenor est cuiuslibet cantilenaē uox media (Vel ut Gafforus lib. 3. cap. 5. scribit) est cuiuslibet cantilenaē relationis fundamentum: dictus à tenendo, eo quod omnium in se partium consonantiam respectiue teneat.

DE BARITONO.

¶ Bassus seu potius Basis, est cuiusuis cantilenaē pars infima. Vel est harmonia grauiore uoce concia

concinenda: qui & Baritonus dicitur, à Vari quod est graue, u in b mutata, eo quod grauiorem cantilenæ partem possideat:

DE TENORE ACUTO.

¶ Tenor acutus, est cantilenæ pars autē suprema. Vel est baritonātis decus: plerūq; enim bassum decorat, duplam cum eo consonantiam faciens. Reliquas partes studiosus quisq; se magistro describet

DE CLAUSVLIS FORMALIBVS.

¶ Quū omnis cantilena formalibus quibusdam clausulis ueniet exornāda: quid clausula sit dicemus. Est igitur clausula (ut Tinctor scribit) Cantilenæ particula, in cuius fine uel quies uel perfectio reperitur. Vel est uocū diuersimode gradientiū in cōsonantijs perfectis cōiunctio.

DE CLAUSVLIS REGVLÆ.

¶ Prima: Omnis clausula tribus constat notis, ultima, penultima, et antepenultima. ¶ Secunda. Clausula discantus tribus notis conflata: ultimā semper habebit sursum. ¶ Tertia: Clausula Tenoris tribus etiam constat notis, ultima semper descendente. ¶ Quarta: Baritonantis clausula, ultimā, modo supra, modo infra tenorem requirit. Communiter tamen in octauam infra detrudit. Interdum etiam in quintam supra extollit. ¶ Quinta. Tenoris acuti clausula, ultimam modo eleuat, modo deprimit, modo cū alijs in unisono disponit. Qui cum uarijs procedat motibus, eius constitutio carminum conditoribus est arbitraria. ¶ Sexta. Clausula discantus penultimam supra tenorem in sexta requirit uel in quinta: si bassus infra sextam occupauerit. ¶ Septima. Penultima tenoris supra bassum in quinta rite locatur. In sexta quoq; si bassus tenoris & ipse discantus clausulam assumpserit.

¶ Octaua. Si clausula tenoris in mi desierit, ut in Deutero fit, uel alias, penultima bassus non in quinta: sed tertia infra tenorem locata, in quintam finalem cadat, absq; discantus discrimine: et subscripto concentu declaratur.

Tenor

Baritonans

¶ Nona, Si clausula tenoris terminata fuerit in re, ut communiter in proto, bassus eleganter de quinta in tertiam supra clausulabit, discantu non uariato: licet in octauam cadere possit.

Tenor

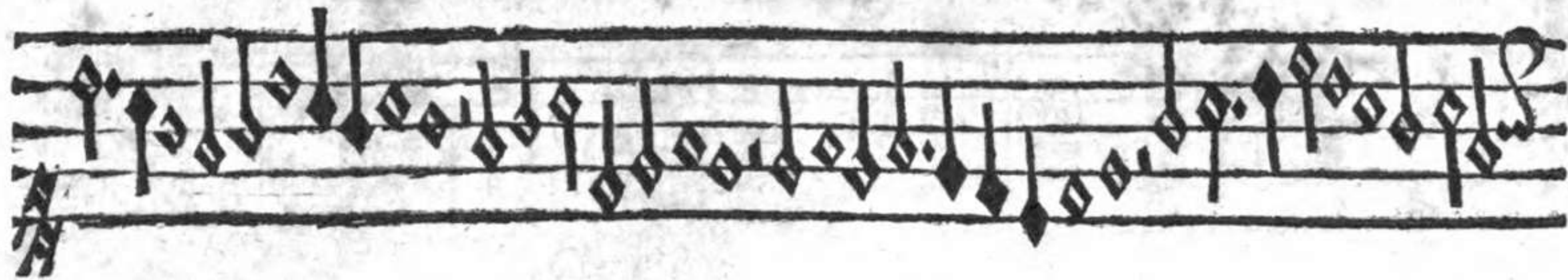
Basis

¶ Decima, Omnis cantilena eo est suauior, quo clausulis formalibus abundantior. Tanta enim clausulis inest uis, ut etiam dissonantias faciat consonas perfectionis gratia. Vigilent igitur studiosi, ut in cantilenis suis formales clausulas quam sepiissime ponant. Quo autem id facilius fiat, clausularum exercitium seu promptuarium hic duximus apponendum, ut quas studiosi hic decantant, eas ita in suis cantilenis formandas esse credant.

EXERCITIVM CLAUSVLARVM FORMALIVM SEQVITVR.

DIScantus

TENOR.

L 4 Basis

DE SPECIALIBVS CONTRAPVNCTI PRAECE- ptis. Caput sextum.

¶ Expeditis singulis, quae ad componendi disciplinam in generali necessaria uisa sunt. Nunc essentialiter regulis breuissimis rem ipsam, ut est, aperimus. ¶ Prima. Disposito cantu cū tenore in unisono, bassus tertiam infra, et altus eandem supra requirit. Vel bassus quintam infra, et altus quartam supra. Quod si bassus octauam infra occupauerit, Altus in tertia supra, uel quarta infra concordabit quam aptissime. Sin autem bassus decimam infra tenuerit, Altus tertiam supra, aut eandem uel sextam infra requirit: ut in subscripta figura conspicitur.

Tabula

Exm prim	Secundi	Tertij	4 ^{ti} membri
	Altus ◊		
Altus ◊		Altus ◊	Altus ◊
Discā: Tenor ◊	Discā: Tenor ◊	Cantus Teor ◊	Dis: Tenor ◊
Bassus ◊		Altus ◊	Altus ◊
	Bassus ◊		Altus ◊
		Basis ◊	
			Bassus ◊

¶ **Secunda.** Quoties discantus supra tenorē in tertia situatur, Bassus in tertia infra, & altus in sexta supra, uel in unisono locetur. Sed si bassus infra octauam habuerit, quintam enim habere non potest, Altus quartā infra tenebit. Basso autem decimam infra occupante, altus tertiā uel sextā infra requirit. Quod simili ut supra pictasmate studiosus quisq; percūctari poterit.

¶ **Tertia,** Si discantus quintam supra tenorem, quod raro contingit, sortitus fuerit, Bassus occupabit infra sextam, et altus supra tertiā, uel infra quartam. Quod si bassus octauam infra sonuerit, Altus tertiam supra, uel quartam aut sextā infra postulabit.

¶ **Quarta.** Discātu sextam supra tenorē occupante, Bassus quintam infra, & altus tertiam infra uel quartā supra

L S teneat.

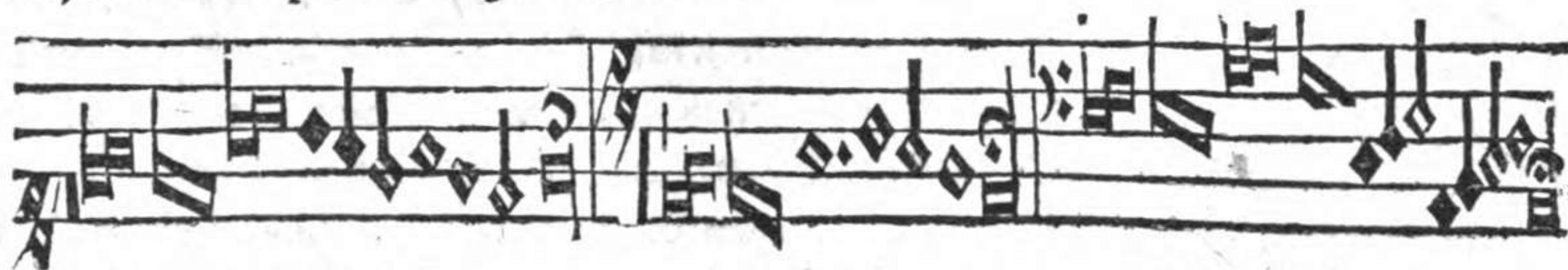
teneat. Vel si Bassus octauā infra tenuerit, Altus in sola tertia supra concordabit, Basso autē decimā infra occupante. Altus tertiā supra, uel eandem infra sonabit. Posset & octauā infra possidere, & cum discantu tredecimam sonare. ¶ Quinta, Si discantus in octaua supra tenorem locatur, Bassus in tertia infra, & altus in tertia, uel sexta supra, aut in quinta infra rite concordat. Cum autem bassus eandem infra tetigerit, altus quartam uel sextam supra, aut tertiam infra sonabit. Si uero bassus octauam infra sonuerit, Altus tertiam uel quintam supra concorditer iubilabit. Basso autem ad decimam infra cadēte, Altus tertiam uel sextam supra, uel easdem infra iure possidebit. ¶ Sexta, Quoties discantus in decima supra tenorem quieuert, Bassus in tertia infra, et Altus in tertia, sexta, uel octaua supra locū uendicabit. Quod si Bassus in tertia supra reperitur, Altus in tertia infra, aut quinta uel octaua sursum illi consonabit. Si autem bassus supra tenorem quintam habuerit (infra enim habere non potest) Altus tertiam supra, octauam infra, concordem seruabit. Basso uero ad octauam infra cadente, Altus quartam infra, uel tertiam aut quintam supra contingere potest. ¶ Septima, Discantus supra tenorem duodecimā occupante, bassus in octaua infra locetur, & Altus in tertia, quinta, uel octaua supra. Cum autem bassus tertiam supra sonuerit, Altus quintam, octauam, aut decimam, concorditer iubilabit. ¶ Octaua, Si discantus supra tenorē in quarta locatus fuerit, bassus quintam infra, & altus tertiam, uel sextam supra pro sua concordantia requirit. Conuerso modo (si bassum primo formare tentaueris) cum discantu facere curabis. Si autem quis plures, quam quatuor partes conficere uoluerit: sumat concordantias infra uel supra, iuxta aliarum partium exigentiam, seruatis seruandis, quod arbitrio committimus conditoris.

QVIBVS DE CAVSIS PAVSÆ IN CONTRAPVNO

esto ponantur. Caput septimum.

Pausarum

Pausarum in contrapuncto, pluribus de causis toleratur constitutio. Primo, remouenda difficultatis gratia. Dum enim duæ uel plures cātilenæ partes ita coaptantur, ut alias coaptare difficile sit: pausas ponimus quoad difficultas illa cessauerit. Secundo, propter uitare uoces fictas, atq; prohibita musicæ interualla. Tertio, propter duas concordantias perfectas distinguere, quæ se mutuo sequi non possunt: nisi uel nota uel pausa interueniat. Quarto, formandarum fugarum gratia. Est autem fuga unius & eiusdem clausulæ in exordio uel quouis alio loco: per diuersas cantilenæ partes successiua distributio. Vel est eiusdem clausulæ in diuersis cantilenæ partibus repetitio, hoc modo.

DISCANTVS

TENOR

BASSVS

¶ Quinto, pause in contrapuncto respirationis gratia admittuntur: ne ob cantilenæ celeritatem uel spiritus cantantis deficiat, uel ex inordinata respiratione confusio accidat. Sexto: ut graduum musicalium, in sua perfectione persistentium, intrinseca signa atq; indicia existant. Modus enim perfectus trium temporum pausa, intrinsecus designatur. Tempus perfectum, per duas pausas semibreues, cum nota semibreui collocatas: ut supra lib. 2. cap. 5. dictum est.

¶ Septimo, ob pluralitatem partium cātilenæ tolerantur pause: Cantilena enim pluribus quā quatuor partibus incedente, cantantibus quibusdam, quosdam pausare necessum est. Ne uel ex uocum nimia elongatione, uel consonantiarum inconcinna permixtione, suauitas obtundatur: & concentus strepere magis quam consonare uideatur.

De uario

De uario carentium ritu ac decem canendi mandatis. Cap. 8.

Cum quisque suo uiuat genio, nec eisdem omnes pareant legibus, nationumque diuersitas diuersos mores habeat atque ritus: habitu, uictu, studio, sermone, cattu. Hinc Angli iubilant, Galli cantant (Inquit Franchinus) Hispani ploratus promunt, Italarum pars qui Ianuensium litora inhabitant Caprisare dicuntur, ceteri latrant, Germani uero, quod pudet dicere, ut lupi ululant. Et cum sit melius familiaritate destruere, quam contra ueritatem aliquid temere diffinire: ueritas dicere cogit, quod amor patrie propalare reprehendit. Germania cantores plures, musicos paucos nutrit. Nam praeter eos, qui in sacellis principum aut sunt, aut fuerunt, paucissimi canendi disciplinam, Cleri gloriam, uere cognoscunt. Magistratus enim, quibus haec res commissa est Cantores secundum uocis asperitatem, non artis peritiam, ceremonijs ac iuuentuti praeficiunt, deum boatibus, mugitibusque placari arbitantes, qui suauitate magis quam stridore, plus affectu quam uoce in scripturis legitur gaudere. Nam ubi in canticis Solomoni, uocem ecclesiae in auribus Christi sonare scribit, mox causam, ut quia dulcis sit, subiungit. Recte igitur Baptista Matuanus Neotericus ille Vergilius, in omnem turgidum, inscium atque boantem cantorem inuehitur dicens, Cur tantis delubra bouum mugitibus imples. Tu ne deum tali credis placare tumultu. Quem in cymbalis, non simpliciter, sed bene sonantibus laudandum Prophetam praecipit.

DE DECIM MANDATIS OMNI CANENTI NECESSARIIS.

¶ Quum uarij uarijs in diuina laude abusionibus agitentur, modo indecenter corpus mouendo, modo indecoros oris hiatus faciendo, modo uocales mutando, statui praecipitis quam breuissimis cantores quosque, quo minus errent, instituire. ¶ Primum. Cupiens qui decantare, praeter omnibus tonum ac repercussionem eius diligenter animaduertat. Nam qui cantum citra toni cognitionem canit, idem facit quod is, qui syllogismum extra modum ac figuram componit. ¶ Secundum. Scalam sub qua cantus decurrit uigilanter attendat, ne ex molli durum, aut ex duro molle faciat.

faciat. ¶ Tertium. Vocem quisq; canentium uerbis conformare studeat, ita ut in re lamētabili tristem, hylari uero quantum potest iucundum concentum promat. Quia in re non possum non mirari Saxones præclarissimos Germaniæ populos (quorum præsidio educatus & ipse sum & ad scribendum musicam instigatus) quod in mortuorum exequijs præacuto, hylari atq; iucundo concentu utantur, non alia, ut reor, causa: quam quod uel mortem (ut Valerius de Cleobi & Bitone fratribus lib. 5. scribit) summum homini bonum esse, uel post corpus animas (ut apud Macrobiū lib. 2. de somnio Scipionis est) ad originem dulcedinis musicæ, id est, coelum recidere credant. Quod si ita esset, ipsos mortis huius terrenæ strennuos contemptores, ac futuræ gloriæ zelatores esse iudicarem. ¶ Quartum. Mensuræ præ omnibus teneatur æqualitas. Nam sine lege ac mensura canere, est deum ipsum offendere, qui omnia numero, pondere, & mensura benefecit. Quare resipiscant orientales Franci, gentiles mei: nec ut antea in choralī cantu, notulas iam producant iam corripiant: sed ab Herbipolensi nobili ecclesia, capite suo, in qua optime canitur, canendi exemplum sumant. Quod & Pragensi ecclesiæ nō minus foret utile, quam decorum, quoniam & ipsa notas iam producit, iam plus æquo absumit. Nec hoc inter prætereunda ponamus quod pietas, quā uita functis debemus, ex postulat. Quarū uigiliæ (ita enim uulgo dicuntur) tanta confusione, tanta festinantia, tanta illusione. (Nescio quis mētes eorum, quibus hæc res commissæ est Alastor exagitet) persoluntur, ut nec à uoce uox, nec syllaba à syllaba, nec interdum per integrum psalmum, à uersu uersus discerni queat. O impietas diris plectenda supplicijs. Talem o pastores ijs, quorum beneficio & uiuitis et hoc habetis quod estis, pro meritis mercedem redditis? Talem pro ijs, quorum largitionis opem indies postulatis, rogatis, extorquetis, preces funditis? Tali ululatu, tali strepitu, tali murmure, cui nulla deuotio, nulla uerborum expressio, nulla syllabarum articulatio subest, deum placari creditis? Rixantes canes audiret satius summus omnium pater,

rens, quàm hæc uestra murmura, nec lege nec modo prolata. Quid de priuatis (bonorum pæ-
ce dictum sit) orationibus dicam? cum publice, quas pro mortuis funditis, tales sint ut homini-
bus displiceant, deum, qui imperfecta dona odit, offendat: quam uereor illas ijs fore peiores?
An non creditis, uos olim de uillicatione uestra reddituros rationem? An non illud Ezechie-
lis. 33. de manu uestra sanguinem eorum requiram, attenditis? hoc est uerbum cunctis, quibus
aliorum cura commissa est, iugiter ruminandum. Hoc est Platonis ipsius speculum, in quo fa-
ciem suam sæpius contemplari debent pastores, ut uita subditis, sanctitatis præbeant exam-
plum: & fidelibus defunctis oratione, prece, cantu pietatis præstent suffragium. Iustum es-
nim est, pium est, sanctum est pro defunctis orare: ut à peccatis soluantur. ¶ Quintum. Au-
tentorum Autentorum tonorum cantica profunde subiugalia acute, neutralia uero me-
diocriter intonentur. Hæc enim in profundum, illa in acutum, uerum ista in utrunq; ten-
dunt. ¶ Sextum. Mutatio uocalium parum docti cantoris est indicium. At licet uarij in hoc
populi uarie peccent, multitudo tamen peccantium non tollit peccatum. Quia in re atten-
dant, imprimis Franci ne u pro o, ut solent, pronuncient, nuster pro noster dicēdo, Religiosi
quoq; campestres censuram nō euadunt, dum Arcmus pro Oremus legunt. Simili abusione Re-
nenses omnes à Spyra usq; Confluentiam urbem, i uocalem in ei dyphthongon uertunt. Ma-
reia pro Maria dicentes. Westphali, pro a uocali, a & e coniunctim promunt, uidelicet Aeb s
te pro abs te. Saxones interiores ac tota natio Sueuorum e uocalem per e & i legunt, Dius
pro deus dicentes, Germaniæ quoq; inferioris incolæ, omnes coniunctim u & e, pro u uocali
exprimunt. Quos errores licet Germaniæ lingua persæpe requirat, Latina tamen, quæ nihil
cōmertij cū nostro uulgari habet: maxio pere abhorret. ¶ Septimū. Caueat cātor, ne asinino
clamore cantū plus æquo uel incipiat, uel inceptū uocis instabilitate sursum trahat. Non enim
clamor, sed amor aures demu'cet omnipotētis, nō strepitus ille labiorū, inqt Erasmus noster,
sed

sed ardens animi uotum, uelut uox intensissima diuinas ferit aures, Moses nullam edebat uocem, & tamen audiuit: quid clamas ad me. Sed cur Saxones & qui Baltica littora accolunt ijs gaudeant clamoribus, causa nulla subest, nisi quod uel surdum deum habeant, uel (quia in austro coelos conscendit) ipsum & boreales & australes ob distantiam equaliter audire non posse autumant. ¶ Octauum. differentiam festi à festo, quisq; canentium discernat: ne simplici feria uelut summa, uel solenniisset, uel torpeat omnino. ¶ Nonum. Indecēs oris hiatus, atq; indecorus corporis motus, cantorem declarat insanum. ¶ Decimum. Super omnia deo studeat placere cantor, non hominibus. Inter omnes etenim homines (Inquit Guido) fatui sunt cantores, quibus quærenda deuotio contemnitur, uitanda lasciuia quæritur: quoniam id quod cantunt, ad homines, non ad deum ordinant. Humanam illam gloriolam quærun, ut æternā amittant: hominibus placere conantur, ut deo displiceant. Alijs deuotionem, qua ipsi carent ingerunt. Creaturæ fauorem laudemq; & uenantur & ambiunt, Creatoris autem contemnunt: cui debetur honor, cui reuerentia, cui famulatus, cui me, mea q; omnia deuoueo, cui psallam quam diu fucro. Ipse enim à terra suscitauit inopem: & de stercore erexit pauperem. Benedictum igitur sit nomen eius gloriosissimum in secula seculorum. Amen.

FINIS huius operis.

PERORATIO AC LIBRI CONCLUSIO.

HAS nostras musicalium Theorematum elucubratiōes, aliquot iam annis, non arrogantiæ causa, ut quidam Zoili ganniunt, sed ut dormitantibus alijs, ipse iuuentuti Germanicæ prodessem, exquisitas, et iam tandem in formam libri redactas, typographiæq; oblatas, studiosi lectores amicis oculis inspicere dignentur. Verum si styli humilitas, & uerborū simplicitas quem offenderint, uelim materiæ in qua uersamur, et pueris, quibus scribimus, id at-

tribuat. Non deerunt scio qui laborem hunc nostrum canino dente lacerabunt, à tergo ferient: priusquam legant despicientes, & antequam intelligant annihilantes. Qui & uideri quam esse musici malunt: non autoribus, non præceptis, non rationibus obtemperantes: sed quicquid cerebroso ac fantastico ipsorum capiti placuerit, id licitum, id artificiale, id musicum affirmant. Quibus aurem ne detis oro. Malis enim displicere, laus est. Imò, ut Antisthenis philosophi utar sententia: superioris personæ est detractiōem pati, inferioris facere. Et cū potior sit unius sapiētis laus, quam decem stultorum, non detrahentium pluralitatē, sed qualitatem consyderate: attendentes quam facile sit garrulas istas picas conuincere: & quasi pulices inter ungues comprimere. Neq; ijs quibus ars odio est auscultate. Quia quod ipsi ob ingenij hebetudinem (frustra enim asino lyra canitur) assequi non possunt, hoc alijs & dissuadent & interdiciunt. Sed barbatum me, quoniam manum ferulæ subduximus credite magistrum dicere. Fides enim præstanda est peritis in arte, inquit maiestas imperialis. Sint itaq; candidissimi lectores, quos Ornithoparchiana reficit diligentia, ijs paucis contenti: quam primum enim respirauero maiora uidebunt.

TETRASTICHON AVTORIS

ad Librum.

I liber, & summi laudes diffunde Tonantis,

Nec timeas linguae subdola uerba male.

I, tua te pietas, cultus non ipse probabit,

Ergo age non cultu, sed pietate place.

LIBELLVS AD LECTOREM.

Sum pietate liber, tenuis modo missus in auras

Defero Arionios, sub breuitate modos.

Pieridum cantus, cœli quis numina, manes,

Placari tellus, pontus & astra queunt.

Pauperibus prægans ego sum, medicina, salusq;

Diuitibus splendor, pontificumq; decus.

Ictâ Dionæis consolor pectora flammis,

Me sine nil Phœbus, nilq; Minerva potest.

Martia castricolas, tremulo dum tympana bombo

Instrepitant, plausim concito ad arma viros.

Quiq; graues gestant, animorum pondera, curas

Ad me confugiant, mite leuamen ero.

Seria magnanimus, solatia præsto locosis,

Integra, nunc fletus ingero, nunc adimo.

Munus & hoc mihi, cuiq; suas ancillor ad arteis

Me legat hinc uates, nauita, pastor, eques.

Quo me quisq; uocat cursim sequor, ipse parentis

Sic docuit chari, non sine laude labos.

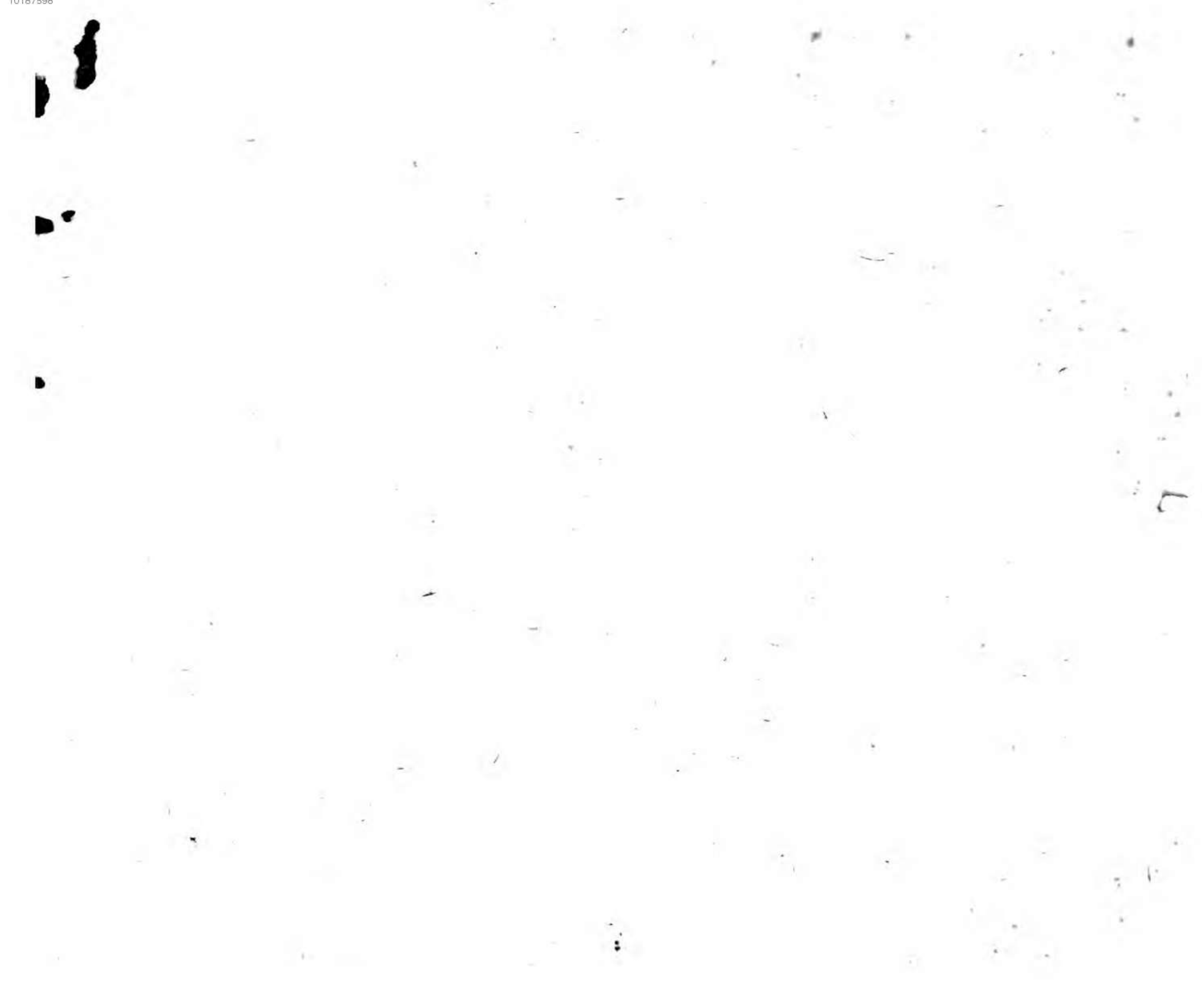
HENRICI COTHERI BRVNOPOLITANI
Artium magistri ad Andream Ornithoparchum argutissimum artis modulatorie professorem,
EPIGRAMMA.

Dij tibi Nestoreos uitam dent ducere in annos
Grata iuuentuti, qui modo dona dabas.
Musica enim ingenio nunc diuulgatur in omnes
(Laus superis) homines, Ornithoparche tuo.

TETRASTICHON AVTORIS
in inuidum.

I patriam petito: superum tibi uita negatur
Inuide, tartareis, bestia nata locis
Tu licet inuideas, & mens male sana repugnet,
Fama manet doctos, nil speciosa minus.

FINIS.

p b m
 z o y m
 q u o
 m o n
 w s u n
 o q u s
 d a t t c
 b s q

107596
potit uidere regnu di. Ipi
genio nan fuerunt quia pba
multo ptoz. v. mntur regn
Dei qui nocte uenit. no du
pere poterat. Dicit ad eu m
potit homo nati cu sit feno
Dei. tollitus sit quom sit
telligenda requirit. meret
fata natus n carnis f